

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

Vigesima tertia causa. Bisdena terna tractantur bellica gesta. Octo quæstiones vigesimæ tertiæ causæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

cium est, Episcopum sacerdotem vel clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari.
 ¶ **Diaboli**] In codice Vaticano, ubi hic sermo habetur, sequitur haec, quia non solum mendax est, sed etiam & pater, & inventor ipsius mendacii est. Omnis enim simulario, & omnis duplicitas mendacium est. Ergo non solum, &c.

C. XXI. ¶ Quoties sermo malus de ore nostro procedat.

Item Hieronymus in c. 4. epist. ad Ephesios.

¶ **Quoties** vero loquimur, aut non in tempore, aut in opportuno loco, aut non convenit audientibus, ut toties sermo malus procedit de ore nostro ad destructionem eorum qui audiunt. Confidemus itaque quid loquamur: quia pro omni otioso verbo reddituri sumus rationem in die iudicii.

¶ **7 pars.** Iuramentum vero clericus laico prestare non debet.

C. XXII. ¶ Cuiquam laico clericus nihil iurare praesumat.

Unde in Rhemenensi concilio legitur.

¶ **Nullus** a ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quidquam super sacrosancta Evangelia iurare praesumat: sed simpliciter cum veritate & puritate dicat, est, non, non. Sed si est aliquid, quod sibi obijciatur, prout iudicaverint, qui eiusdem ordinis sunt, aut corrigatur, aut expurgetur.

¶ **Obijciatur**] Apud Burhardum & Ivonem sequitur, ad Episcopum, in cuius territorio est, deferatur; & iuxta id, quod illi, qui eiusdem sunt ordinis, dijudicaverint, aut corrigatur, aut expurgetur.

¶ **Episcopi** similiter clericus iuramentum prestare non debet, nisi forte in, cui ecclesia provocacionem committit.

C. XXIII. ¶ Decodem.

Unde Urbanus II. ait.

¶ **Nullus** b Episcopus clericos suos, nisi forte quibus ecclesiasticarum rerum dispensatio commissa fuerit, sibi iurare compellat.

¶ **In aliquo** versis exemplaribus finis huius causae est in versis expurgetur, abijci autem haec verba, & sequens caput, nullus. In uno autem non modo ista habentur, sed etiam caput primum de iuramento calumnias, & constituto nova Henrica.

CAUSA XXIII.

¶ **Vidam** Episcopi cum plebe sibi commissi in haeresim lapsi sunt, circumadiocentes catholici: mini & cruciatibus ad haeresim compellere coeperunt: quo comperto, Apostolicis catholicis Episcopis circumadiacentium regionum, qui ab Imperatore civilem iurisdictionem acceperant, imperavit, ut catholicos ab haereticis defenderent, & quibus modis possent, eos ad fidei veritatem redeire compellerent. Episcopi haec mandata Apostolicis recipientes, convocati militibus, aperte, & per insidias contra haereticos pugnare coeperunt. Tandem nonnulli eorum neci traditi, alii, rebus suis ecclesiasticis, expositi, alii carcere, & ergastulo reclusi, ad unitatem catholicae fidei coacti redierunt.

- 1 Hic primum quaritur, an militare peccatum sit.
- 2 Secundo, quod bellum sit iustum, & quomodo a filijs Israel iusta bella gerebantur.
- 3 Tertio, an in iustis sociorum armis sit propulsanda.
- 4 Quarto, an vindicta sit inferenda.
- 5 Quinto, an sit peccatum iudici, vel ministro reos occidere.
- 6 Sexto, an mali sint cogendi ad bonum.
- 7 Septimo, an haeretici sui & ecclesiae rebus sint expoliandi, & qui possidet ab haeretico ablatas, an dicatur possidere aliena.
- 8 Octavo, an Episcopi, vel quibuslibet clericis sua liceat auctoritate, vel Apostolice, vel d. Imperatoris praecipio arma movere.

a Burh. l. 2. c. 188. Ivon p. 6. c. 232. Pann. l. 5. c. 11. b Extr. de iur. c. nullus. c. al. Apostolica. d. al. sine Imperatoris.

QVAESTIO I.

¶ **Quod** militare alienum videatur ab Evangelica disciplina, hinc videtur posse probari, quia omnis militia vel ob injuriam propulsandam, vel propter vindictam inferendam est instituta: injuria autem vel a propria persona, vel a socio repellitur, quod utrumque Evangelica lege prohibetur. Cuiusmodi dicitur: a [Si quis te percussit in unam maxillam, probe ei & alteram] & iterum: [Qui angariaveris te mille passus, vada cum eo duo milia.] Item cum Apostolus dicat: b [Non vos defendentes, charissimi, sed date locum ira:] quid aliud prohibetur, quam propria persona injuriam repellere? ¶ Item, cum Petrus gladio magistrum defendente, Christus dixerit: c [Convertite gladium tuum in vaginam: an putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum] denique sicut de B. Andrae legitur d, cum fieret concussus iudiciorum, ut de manibus iniqui iudicis eum eriperent, & ab ipso mortis illum defenderent, ipse contra & exemplo & verborum suorum docens, rogabat eos non suum martyrium impedire: quod aliud monetur, quam sicut propriis, ita & factorum iniurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, sed eorum exemplo ad similia ferenda animum preparare? ¶ Item, cum in proverbio dicitur: e [Misi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus] Item, cum in Evangelio dicitur f [Nolite iudicare, & non iudicabimini.] Item, g cum paterfamilias dicit servi voluntibus colligere & arva: [Domite utraque crescere usque ad messonem; & tunc dicam mesforibus, colligite & arva, & alligat in fasciculis ad comburendum.] ¶ Item cum Rex ille, qui impietas fecerat filios suos, missis exercitibus suis, angelorum videlicet, dicitur perditurus homicidias Prophetarum, & Apostolorum, qui vocati ad nuptias venire contempserunt credendo: item cum Paulus Apostolus dicat in epistola ad Romanos: h [Nolite iudicare invicem.] Item: [In qui es, qui iudicas alienum servum? Sui Dominus fiat, aut cadit. Si te opprimit, sive moritur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominus.] In his omnibus quid aliud praecipitur, quam ut vindicta delinquentium deum referretur exanimi? Cum ergo, ut supra dicitur, militia videatur instituta vel ob injuriam propulsandam, vel ad vindictam inferendam, utrumque autem lege Evangelica prohibetur, apparet, quod militare peccatum est.

¶ **In proverbis**] Sententia, illa saepe quidem pro loco usurpatur: sed non habetur in libro Proverborum. Affertur a B. Paulo ad Rom. cap. 12. (conjunctae cum alia sententia ex c. 11. Proverb. & ad Hebraeos 10. Deut. c. 32.) In Cantico, sic scriptum est. Mea est ultio, & ego retribuam.

C. I. ¶ Bella carnalia bellorum spiritualium figuram gerunt. Hinc etiam Gregorius ait i.

¶ **Nisi** bella ista carnalia figuram bellorum spiritualium gererent, nunquam, ut opinor, Iudaeorum historiarum libri discipulis Christi, qui venit pacem docere, legendi in ecclesiis fuissent ab Apostolis traditi. Quod enim eis bellorum proficeret ista descriptio, quibus dicitur ab Iesu: [Pacem & meam do vobis, pacem meam relinquo vobis?] & quibus per Apostolum i jubetur & dicitur: [Non vosmetipsos vindicantes, sed magis injuriam accipite, & magis fraudem patimini?] Unde denique sciens, Apostolus nulla nobis jam ultra bella esse carnaliter peragenda, sed animae certamina contra spirituales adversarios desudanda, velut magister militum, praecipit dat militibus Christi, dicens: [Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus astutias diaboli.]

a Matth. 5. b Roman. 12. c Matth. 26. d In martyrii epist. e Deuter. 32. Roman. 12. f Matth. 7. g Matth. 13. h Roman. 12. i Origenes homilia 15. super Iosue. k Iuan. 14. l 1. Corinth. 6.

Huius respondetur. Praecepta patientiae non tam ostentatione corporis, quam preparatione cordis sunt retinenda.

C. II. Praecepta patientiae, virtute animi, non ostentatione corporis servanda sunt. Unde Augustinus ait in sermone de puero Centurionis.

Paratus a debet esse homo iustus & pius patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos quaerit, ut numerus potius crescat bonorum, non ut pari malitia se quoque numero addat malorum. Denique ista praecpta magis ad preparationem cordis, quam intus est, pertinere, quam ad opus quod in aperto fit (ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia, in manifesto autem id fiat, quod eis videtur professe posse, quibus bene vel debemus.) ¶ b Hinc liquido ostenditur, quod ipse Dominus Iesus, exemplum singulare patientiae, cum percuteretur in faciem, respondit: [Si e male dixi, exprobra de malo: si autem bene, quid me exdis?] Nequaquam igitur praecptum suum, si verba intueamur, implevit. Neque enim praebuit percutienti alteram partem, sed potius prohibuit, ne qui fecerat injuriam, augeter. Et tamen paratus venerat non solum percuti in faciem, verum etiam pro his quoque, a quibus haec patiebatur, cruciatus occidi, pro quibus ait in cruce pendens, [Pater digne illis, quia nesciunt quid faciunt.] ¶ Nec Paulus Apostolus praecptum Domini & magistri sui videtur implevisse, ubi etiam ipse percussus in faciem, dixit principi sacerdotum: [Percutiet e te Deus paries dealbate: sed des judicare me secundum legem, & contra legem jubes me percuti?] Et cum a circumstantibus diceretur: [Injuriam facis principi sacerdotum?] Irridens f eos admonere voluit, quid dixerit: ut qui saperent, intelligerent iam destruendum esse adventu Christi parietem dealbatum, hoc est, hypocritarum sacerdotum Iudaeorum. Ait quippe g [Nescivi fratres, quia principes est. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices.] cum procalendibus, qui in eodem populo creverat, atque h in lege fuerat eruditus, illum principem sacerdotum nescire non posset, nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo falleret, quod nesciatur. Sunt ergo ista praecpta patientiae semper in cordis preparatione retinenda: ipsaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. ¶ Agenda sunt autem multa etiam cum invidis benigna quadam asperitate plectendis, quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati. ¶ h Nam in corripiendo filio, quamlibet asperere, nunquam profecto amor paternus amittitur. Fit tamen quod nolit & doleat, quia etiam invidus videtur dolore sanandus. ¶ i Ac per hoc si terrena ista respublica praecpta Christiana custodiat, & ipsa bella sine benevolentia non gerentur, ut i ad pietatis, iustitiaeque pacatam societatem victis facilius consulatur. Nam cui si centia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur: quoniam nihil est infortunius foelicitate peccantium, qua poenalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior, roboratur. ¶ k Nam si Christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus, consilium salutis petentibus, in Evangelio diceretur, ut abicerent arma, seque militia omnino subtraherent. Dicitur est autem feceritis: sufficient vobis stipendia vestra. Quibus propterea stipendium sufficere debere praecptum, militare utique non prohibuit.

¶ Si enim citat Anselmus Poly, non averti auctorem. Fla-

a Poly. l. 7. tit. 7. Anselm. l. 13. c. 3. b Non erat hic facientium interitum paragraphi, coherent enim haec cum antecedentibus. c hanc. d Luc. 23. e Act. 23. f al. incidenter. g Exod. 22. h al. in. i al. sed ut. k Psal. 116. 42. l Luc. 3.

betur autem in epist. s. Aug. ad Marcellinum.

i ¶ Nulli] Repositus est integer locus Evangelii, ut est in ipsa epistola, & lib. 22. contra Faustum, c. 74. Antea erat, contenti estote stipendiis vestris.

C. III. ¶ In bellicis armis milites Deo placere possunt.

Item ejusdem ad Bonifacium, epist. 207.

Noli a existimare neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium. In his etiam plurimi illius temporis iusti. In his erat & ille Centurio, qui Domino dixit: b [Non sum dignus, ut intres sub lectum meum.] & infra. ¶ Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua etiam ipsa corporalis donum Dei est. Sic enim cogitabis i de dono Dei non facere contra Deum. Fides enim quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur: quanto magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus a necessitate, & conservet in pace. Non enim pax quaeritur, ut bellum excitetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergo etiam bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem c vincendo perducas. [Beati enim pacifici (ait Dominus) quia filii Dei vocabuntur.] Si autem pax humana tam dulcis est pro temporali salute mortalium, quanto est dulcior pax divina pro aeterna salute Angelorum? Itaque hostem pugnantem necessitas perimit, non voluntas. Sicut rebellanti & resistenti violentia redditur, ita victo vel capto misericordia iam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timetur.

i ¶ Sic enim cogitabis] Antea legebatur, Sic enim cogitabis de dono Dei, non facies contra Dominum. Emendatum est & hoc & multa alia ex originali.

C. IV. ¶ Qua sunt in bello iure reprehendenda. Item ejusdem contra Manichaeos, [id est, libro 22. contra Faustum, cap. 74. & 75.]

Quid culpatur in bello? An quia moriuntur quaedamque moriuntur, ut dominentur d in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido domnandi, & si qua similia, haec sunt, quae in bellis iure culpantur. Quae plerumque ut etiam iure puniantur, adversus violentiam resistentium (sive Deo, sive aliquo legitimo imperio iubente) gerenda ipsa bella suscipiuntur a bonis: cum in eo humanarum rerum ordine inventiuntur, ubi eos vel iuberet tale aliquid, vel in talibus obediunt iuste ordo ipse constringit. Unde i neque Iohannes e ab armis iubet discedere milites: & Christus f tributa Caesari monet reddi, quia propter bella necessarii militi stipendium praebetur. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc polcit, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium apud principes sit. ¶ g infra. ¶ Sed si humana cupiditate bellum geritur, non nocent sanctis, in g quos non habet quisquam potestatem, nisi desuper datam. Non h enim est potestas, nisi a Deo, sive iubente, sive sinente. Ergo vir iustus, si forte sub Rege, homine etiam sacrilego, militet, recte potest illo iubente bellare, si vice z pacis ordinem servans, quod k sibi iubetur, vel non esse contra Dei praecptum, certum est, vel utrum sit, certum non est; ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo servandi.

i ¶ Unde neque] Hinc usque ad vers. ordo. Gratianus summam retulit sententiam B. Augustini, quae ab eo expon-

a Poly. l. 7. tit. 12. Ansel. l. 13. c. 4. 100 p. 10. s. 126. b Matth. 23. c al. unitatem. d al. dormitur. Pann. l. 8. c. 45. e Luc. 2. f Matth. 22. g Ioan. 19. h Rom. 13. i al. quia iorig. k al. cui quod iubetur.

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

779

sua & clarius exponitur: sicut etiam a vers. Sed si humana. usq. ad vers. Non enim.

C. V. *¶ Militare non est peccatum.*

Item ejusdem in libro de verbu Domini, tractatu suo sermons 19.

Militare a non est delictum, sed propter pradam militare peccatum est: nec rempublicam gerere criminiosum est, sed ideo gerere b rempublicam, ut rem familiarem potius augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim providentia quadam militantibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quaerunt, prado e graffetur. *Ita infra. ¶ Dicit ipse Dominus, d [Reddite que Dei sunt, Deo, & que Cesaris, Cesari.]* Igitur, quod Cesar precepit, ferendum est: sed sit intolerabile, dum pradam exactores accumulunt. *Item infra. ¶ [Interrogaverunt Ioannem & milites: Quid faciemus & nos? Ait e illis Ioannes, neminem conculcatis, neque calumniam faciat, sed contenti estote stipendiis vestris.]* Hic jam cognoscere se debet omnis homo, qui militat. Non enim tantum de his militantibus scriptura loquitur, qui armata militia detinentur: sed quisquis militiae suae cingulo utitur, dignitatis suae miles ascribitur: atque ideo hac sententia potest dici (verbi gratia) militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus. Quicumque sibi stipendia publice decreta consequitur, si amplius quaerit, tanquam calumniator & conculsor Ioannis sententia condemnatur.

C. VI. *¶ Pacata sunt bella, quo geruntur, ut mali coarceantur, boni subleventur.*

Item ejusdem de diversis ecclesia obsequantibus.

A pud f veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quae non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coarceantur, & boni subleventur.

¶ Sicut etiam citat Ivo: quod tamen apud B. Augustinum non est inventum, quamvis epistola ad Iamariam talem sermone habeat titulum. Simile habetur sup. ead. vol. 6. est ergo, & de civitate Dei, lib. 19. c. 12.

C. VII. *¶ Summa est laus militiae, respub. utilitatibus obedientiam exhibere.*

Unde Gregorius universis militibus g Neapolitanis, lib. 12. epist. 24.

Summa b militiae laus, inter alia bona merita, haec est, obedientiam respub. i utilitatibus exhibere; sicut etiam nunc devotionem vestram fecisse didicimus, quae epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantium Tribunum custodiam civitatis deputavimus praesse, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonstravit. Unde scriptis vos praesentibus curavimus admonendos, ut praedicto viro magnifico Tribuno, sicut & fecistis, omnem debeatis pro serenissimorum dominorum utilitate, vel conservanda civitate, obedientiam exhibere: quatenus quidquid a vobis haecenus bene gestum agnoscitur, per praesentis temporis vigilantiam ac sollicitudinem augmentetur.

Ex omnibus colligitur, quod militare peccatum non est, & quod praecpta parentis in preparatione cordis, non in ostentatione corporis servanda sunt.

QVASTIO II.

Quid autem quaeritur, quod sit justum bellum, Isidorus Etymol. l. 8. c. 1. inquit.

a Bedae, & glossa ord. Luc. 3. Ivo p. 10. c. 125. Pann. l. 8. cap. 69. b agere. orig. c. prada. orig. d. Matt. 22. e. Luc. 3. f. Ivo p. 10. c. 108. g. Episcopia. orig. impressum. h. Anf. l. 3. c. 9. i. sancta respubl. exhibere. orig.

C. I. *¶ Quid sit justum bellum.*

Iustum a est bellum, quod ex edicto i geritur, de rebus repetendis b, aut propulsandorum hostium causa. *& cap. 15. ¶ Iudex e dicitur, quasi jus dicens populo, sive quod iure disceptat. Iure autem disceptat, est iuste iudicare. Non est autem iudex, si non est in eo iustitia.* i ¶ Edicto] In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur, ex praedicto. Citas enim Ciceronem ex libro de republ. quae vocatur iustum esse bellum, nisi demeritatum, nisi iudicium, d. usq. de repetitu rebus.

C. II. *¶ Nihil ad iustitiam interest, si re aperi, sive ex insidiis aliqui pugnet.*

Item Augustinus in libro quaestionum 8. q. 9.

Dominus noster jubet e ad Iesum Nave, ut coadiuvat sibi retrofus insidias, id est, insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus. Hinc admemoratur hoc, non iniuste fieri ab his, qui iustum bellum gerunt, nihil homo iustus praecipue cogitare debeat in his rebus, nisi ut iustum bellum suscipiat, cui bellare fas est. Non enim omnibus fas est. Cum autem iustum bellum susceperit, utrum aperta pugna, utrum insidiis vincat, nihil ad iustitiam interest. Iusta autem bella definiti solent, quae ulciscuntur injurias, si qua gens, vel civitas, qua bello petenda est, vel vindicare neglexerit, quod a iustis improbe factum est, vel reddere quod per injurias ablatum est. Sed etiam hoc genus belli sine dubitatione iustum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & novit quid cuique fieri debeat: in quo bello auctor exercitus, vel ipse populus non tam auctor belli, quam minister iudicandus est.

Cum ergo iustum bellum sit, quod ex edicto geritur, ut quo iniuria ulciscantur, quaeritur, quomodo a filiis Israel iusta bella gererentur.

C. III. *¶ Imoxius transiit filius Israel negatur, atq. ideo iusta bella gererentur.*

De hiu ita scribit Augustinus in quaestionibus Novemvorum, q. 44. ad c. 20.

Notandum g est, sane, quemadmodum iusta bella gererentur [a b filiis Israel contra Amorrhoeos] Imoxius enim transiit denegabatur, qui iure humanae societatis acquisitissimo parere debebat.

QVASTIO III.

Quid vero iniuria faciorum armis propulsanda non sumpsit & auctoritatibus probatur. Dominus i eorum ab Harode quaeritur ad interficiendum, non percutiendum sibi quaerit armorum, cum occulto insidioso possit in eum convertisse manus Iudaeorum, sed fugiens in Aegyptum, latens ibi per septem mion. Sic etiam, cum a Iudeis lapidibus percutus, abscondit se, & exiit de templo. Sic etiam cum duceretur ad crucem, noluit k commovere adversus seniores Iudaeorum turbam, quae nuper ei obviam processerat, & cum psalmis & laudibus eum receperat. Sic etiam interrogatus a Pilato, an Rex esset, ait: [Regnum meum non est de hoc mundo. Si enim esset de hoc mundo, ministri mei utique decernerent, ut ego non maderem Iudaeis.] Insinuans illos ad regnum huius mundi pertinere, qui auxilio humanarum virium, non di vno, profecto ab immunitate imperii stantur contendunt. Item cum discipulus suis ait: m [Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam:] non arma armis, sed fugam persequentibus docuit opponi. ¶ Item, sicut legitur in Esai, Aegyptus a Nabuchodonosor devastata est, quae filio Israel contra Assyrios & Chaldaeos protectionem & defensionem auxilium promissa. Unde dicitur n est. [Baculus arundinis Rex Aegypti: super quem si aliquis innixus fuerit, confregitur, & perfringit manum invidentiu.] Ipsi etiam Iudaei captivi ducti sunt, quae

a Ivo p. 10. c. 116. Pann. l. 8. c. 54. b al. regnum. c. Et l. 9. c. 4. d. Et idem sermone habetur l. 1. de officio. e. Iustit. f. abest ab orig. g. Ivo p. 19. c. 119. Pann. l. 8. c. 57. h. abest ab orig. i. Mai. 2. k. Matt. 21. l. Iuan. 8. m. Mai. 16. n. Esa. 19. 36. Exech. 29.

item sua libertatem non in solo Deo, sed in homine posterunt. Sic etiam de primis credentibus legitur, a quod rapinam suorum bonorum contra gentes suscipiebant, non querentes sibi aliorum patrocinium, sed gaudentes, quantum digni in veniebantur pro nomine Iesu commutacione pati. Sic et Apostolus in prima epistola suadet Corinthiis, ut in impuriis fraudem patienter ferant potius, quam respondere patres scandalizent. Sic ab idololatriis, et a qualibet egra cogit abstinentiam potius, quam cum scandalo fratrum edamur. Sic et a sumptibus abstinet, ne aliquid offendiculum Evangelii Christi proficiat. Cum ergo ille, qui ab injuria armis arceatur, non minus scandalizetur, quam ille à quo ablata coram iudice repetitur, patet quod ad propulsandum injuriam non sunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non est, illud jure prelatum debet. Sed contra multam vitè proficiant, que rationem petunt. Bonus enim non vitè injuria vindictam petit, quam malum pro malo redderet, quam tamen iudex rectè infligit, nec nisi bonum pro malo redderet.

C. I. ¶ Quasi differentie retributionum.
Unde Augustinus in o. expositione Psalmi 101. ait.

Differentie sunt, reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis; hæc duo bonorum sunt, & prius melius. Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis; hæc duo malorum sunt, & posterius dererunt. Reddere bona pro bonis, mala pro malis; hæc duo mediocritas à sunt: prius propinquum bonis, convenit i. etiam malis, quod Christus non arguit, sed plus oportere dicit, et quia Ethnici hoc faciunt: posterius propinquum malis, convenit tamen etiam bonis. Unde & lex f. modum ultionis statuit: [Oculus pro oculo.] Quæ si dici potest, iniustiorum iustitia est, non quia iniqua est ultio, quam lex statuit, sed quia vitiosa est libido ulciscendi, magisque ad iudicem pertinet hoc inter homines decernere, quam bonum hominem sibi expetere. Hic enim redderet malum pro malo: iudex a. verò punit, non delatione alienæ misericordie, quod est malum pro malo; sed dilectione iustitiæ, iustum pro iniusto, quod est bonum pro malo: quod etiam Deus iudex facit.

¶ Augustinus in explanatione psalmi 101. has sex differentias apostolus explicat: cuius sententiam auctor glossæ ordinaria in modum brevitatis retulit, ex qua glossa videtur acceptum hoc caput.

¶ Convenit etiam malis] Verba hæc non sunt in pherisy scriptis, sed in glossa: sed non longe discedunt a verbis B. Augustini.

¶ Iudex verò] In glossa ordinaria et pherisy, Gratiani manuscriptis legitur, iudex verò non, sed dilectione iustitiæ, quæ bonum est pro malo, quod & Deus iudex facit. Non sunt tamen ista verba in modis, quantum apud B. Augustinum in ista explanatione aliquando inferius eadem ferè habentur.

¶ Item ab aliquo capto iniuste suo exiguntur, pro vita tamen non modo iuste offeruntur. ¶ Item vasa sacra ab aliquo barbaro iniuste exurgunt, pro redemptione tamen captivorum iuste prestantur. Sic et iniuria prepalatio, licet iniuste postuletur, tamen iuste prestat: quoniam et ipsa postulatio non iniuste, iniusta prebetur. Aliud enim est injuriam propellere, ut sit locus voluptuosi vivere, aliud ut aliorum utilitati liberè posse vacare. Sed, aliud est suffragium ab homine captoque à ministro iustitiæ postulare, ut mala voluntas adversariorum ipsi ministerio careat effectu, et honorum veluti in eius suffragio fortitudo effectum; aliud spem suam à Deo in hominem transferre, ut adversis, qui inferuntur à Deo ad vitæ correctionem, humanis pellantur auxilio, multis procedente correctione: sicut Isaacitis, qui captivitatem sibi imminente, Elyparum suffragio se putabant posse evadere, sine penitentia preterita vita, non revocantes ad memoriam: [Da h nobis auxilium de divinatione, quia sana salus homini.] Et idem i.

a. Ath. 27. b. 1. Cor. 6. 3. c. Glossa ordin. ibid. ad vers. [Pro eo, ut diligenter me.] d. al. modiorum. e. Matth. 5. 42. f. Exod. 21. g. al. d. scire, h. Psal. 139. i. Psal. 139.

[Hi in curribus, & his in equis, nos autem in nomine Dei nostri invocabimus.] Petere ergo, vel prestare in tribulatione subsidium, ut voluptuose quis in crimine vivat, damnable est. Petere autem, vel prestare solatium, ut mali facultas delinquendi admittatur, ut ecclesia pacem adipiscatur, ut aliqui multorum utilitati ferretur, utile est & honestum: distimulare verò est gravissimum. Hinc de Paulo legitur, a quod cum quidam Iudeorum iurassent se non comesturos carnem, nisi eum interficerent, petuit milites à pratoribus quorum profido illis servaretur ab injuria Iudeorum, non sua voluptati, sed omnium utilitati victurus. Hinc in Evangelio b. mercenarius vocatur, qui videlicet venientem, et dimittit oves, et fugit. Hinc etiam ecclesia auxilium ab Imperatore ad sui defensionem petere monetur.

C. II. ¶ Ab Imperatore ecclesia auxilium postulare debet.
Unde Augustinus ad Bonifacium ait, epist. 30.

Maximianus e. Episcopus Vagiensis auxilium petiit ab Imperatore Christiano [contra d. hostes ecclesiæ,] non tam sui ulciscendi causa, quam tuendæ ecclesiæ sibi creditæ. Quod si pretermisisset, non ejus fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. Neque enim & Apostolus e. Paulus vitæ suæ transitorie consulebat, sed ecclesiæ Dei, quando contra illos, qui eum occidere conspiraverunt, consilium eorum Tribuno ut proderetur, effecit. Unde factum est, ut eum ad locum quo fuerat producendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur f. insidias.

C. III. ¶ Catholici adversus hæreticos à potestatibus ordinatis defensionem possunt postulare.

Item Augustinus ad Emeritum, epist. 164.

Nostri g. adversus illicitas & privatas vestrorum violentias (quas & vos ipsi, qui talia non i. facitis, doletis & gemitis) à potestatibus ordinatis tuitionem petitis, non qua vos persequantur, sed qua se defendant. ¶ Non facitis] Addita est negatio ex originali & Joannis, & alia etiam emendata. Refert autem ibi B. Augustinus id quod decretum fuerat in sancto concilio Carthageniensi, ac repetitur in concilio Africano, cap. 60. citatur autem infra eadem, cap. ab Imperatoribus.

C. IV. ¶ Quantum interest inter persecutionem catholicorum & hæreticorum.

Item ejusdem contra literas Petilianæ, lib. 2. c. 88.

Pro h. membris Christi adversus vos faciunt, & vobis resistunt quicumque in catholica parva adhuc fidei eo animo sunt, quo tunc Petrus fuit, cum i. ferrum pro Christi nomine strinxit. Sed multum interest inter vestram persecutionem, & istorum. Vos similes estis servo sacerdotis Iudeorum, quia serventes principibus vestris adversus ecclesiam catholicam, id est, adversus Christi corpus armamini. Isti autem tales sunt, qualis tunc Petrus fuit, qui pro Christi corpore, id est, pro ecclesia etiam corporaliter pugnavit.

C. V. ¶ Iustitia plenus est, qui patriam bello tuetur à barbaris.

Item Ambrosius libro primo de officiis, c. 27.

Fortitudo, & quæ vel in bello tuetur à barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena iustitia est.

C. VI. ¶ Prodest latroni vel piratæ, qui membra ejus debilitat.

Item Hieronymus super Sophoniam, ad c. 1.

a. Ath. 27. b. 1. Cor. 6. 3. c. Poly. 1. 1. tit. ult. l. 10. p. 10. c. 59. d. absunt ab orig. e. Athor. 23. f. al. pateret insidias. g. l. 10. p. 10. c. 50. Pann. l. 8. c. 26. h. l. 10. p. 10. c. 75. i. 1. Cor. 10. p. 10. c. 17. Pann. l. 8. c. 52.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SI quis fortitudinem latronis, & piratae, & furis enervat, infirmosque eos reddat, prodest illis sua infirmitas. Debilitata enim membra, quibus prius non bene utebatur, à malo opere cessabunt.

C. VII. ¶ Qui socii non repellit injuriam, similis est ei, qui facit.

Item Ambrosius libro primo de officiis, cap. 37.

NON est in inferenda, sed in depellenda injuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio injuriam, si potest, tam est in vicio, quam ille, qui facit. Unde S. Moyses hinc prius orsus est tentamenta bellicæ & fortitudinis. Nam cum à vidisset Hebræum ab Ægyptio injuriam accipientem, defendit, ita ut Ægyptium prostermeret, atque in arena absconderet. Salomon quoque ait: [Eripe eum, qui ducitur ad mortem.]

¶ Bellicæ] Sic emendatum est ex originali, cum etiam in manuscriptis Gratiani legeretur, imbellis.

C. VIII. ¶ Matorum impietati favet, qui eis obviare cessat.

Item Anastasius & Damasius Papa.

QUI potest obviare & perturbare perversos, & non facit, nihil aliud est, quam favere eorum impietati. Nec enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinorosi definit obviare.

C. IX. ¶ Qui à divina mandata contemnit, severis coerceantur vindictis.

Item Calixtus, epist. 2. ad Episcopos Gallie.

IVsum est, ut qui divina contemunt mandata, & inobedientes Patrum existunt iussionibus, severioribus corrigantur vindictis: quatenus ceteri talia committere timeant, & omnes gaudeant fraterna concordia, & cuncti sumant severitatis atque bonitatis exemplum. Nam si (quod absit) ecclesiasticam sollicitudinem, vigoremque negligimus, perdit desidia disciplinam, & animabus fidelium profectio nocetur.

C. X. ¶ Imperatores cum Episcoporum provisione ecclesie defensionem adversus divinum potentiam debent suscipere.

Item ex concilio Carthaginensi s. h. cap. 9.

AB Imperatoribus universis visum est, i postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, ut defensores eis adversus potentias & divinum cum Episcoporum provisione delegentur.

¶ Visum est] Sic est emendatum ex codicibus concilii impressi & manuscriptis. Antea legebatur, justum est auxilium postulandum.

Ecce, quod nonnunquam est obviandum perversis, & injuria sociorum armis est propulsanda, ut & mali adempta facultas delinquendi prosit, & boni operata facultas liberi consulendi ecclesie ministraret. Hoc qui non facit, consentit.

C. XI. ¶ Non sunt immunes à scelere, qui non liberant eos, quos possunt à fallo liberare.

Unde Augustinus ait in Psal. 81.

OSTENDIT & [Propheta] necillos immunes à scelere esse, qui permiserunt Christum principibus interficere, cum præ multitudine timerentur, & possent illos à facto, & se à consensu liberare. Qui & desinit obviare cum potest, consentit.

¶ Qui desinit] Hac in eadem glossa referuntur, ex Cas-

a Ivi p. 10. c. 13. Pann. l. 2. c. 50. b diripiat, orig. c Neg. orig. d Exod. 1. e Proverb. 24. f Damasus epist. 3. ad Stephanum, cap. 3. sup. dist. 83. error. & dist. 83. facientis. Poly. l. 7. tit. 11. Anselm. l. 3. cap. 19. g Poly. ibid. Ansel. l. 13. cap. 13. Ivo p. 6. cap. 346. h & in Africano cap. 42. i al. impotentias, rogavit. k Glossa ord. ibi. ex B. August. & Castiodoro ad illud. [Eripite pauperem.]

fradator: cuius verba sunt hæc. Nam cum possis obviare peccatis, si desinas advertari, consensus erroris est.

QVÆSTIO IV.

QVod autem vindieta inferenda non sit, multi male probatur. Mali enim tolerandi sunt, non abjectis increpatione ferendi, non corporaliter expellendi.

C. I. ¶ Quomodo mali sunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum sit.

Unde Augustinus ait in libro de verbis Domini, sermone 18.

TOLERANDI sunt quidem mali pro pace, nec à corporaliter ab eis recedatur: sed spiritualiter i exigere, est facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum licet pro gradu cuiusque, salva pace: displicere, et non tangere. Non enim Propheta, qui hæc dicebat, populum suum dimiserunt: sed inter eos habitabant, quos increpabant, unum templum cum eis intrabant, eodem sacramenta celebrabant. Hoc est exire, ore non potest: hoc est immundum non tangere, voluntate non consentire.

Caput hoc est in glossa ordinaria. 2. Cor. 6. ad ea verba, exite de medio eorum. sententia vero accepta ex sermone 18. Augustini de verbis Domini: ex quo infra ead. cap. ecce, & capit. recedite ad idem pertinentia referuntur.

¶ Spiritualiter] Hæc interposita erant dicitur coactio spiritualiter autem, que sunt expuncta, quia & à plerisque, & à glossa ordinaria absunt.

C. II. ¶ Quod mali sunt tolerandi à bonis. Idem.

TV bonus tolera malum. Nam & Christus & Iudam, cum sciret furem esse, toleravit, & ad pradicandum misit, eique cum aliis Eucharistiam dedit.

¶ Initium huius capituli est in tractatu 30. in Iohannem. Reliqua vero videntur accepta ex glossa ordinaria in psalmum 9. ad ea verba, Dixit enim in corde suo. & explanatione B. Augustini in psalmum 10. cuius propria verba referuntur, sup. l. 9. 1. Cap. 1. Ab eodem vero capite hæc eadem sententia expuncta est, psal. 162.

C. III. ¶ Pro pace ecclesie mali sunt tolerandi.

Idem super Iohannem tractatu 30. ad c. 12.

VIDE ergo voluit Dominus noster Iesus Christus fratres mei, admonere ecclesiam suam, quando omnium perditum inter duodecim habere voluit, nisi ut malos toleremus, ne corpus Christi dividamus? Ecce inter sanctos est Iudas: ecce fur est Iudas: & ne contentus fur sacrilegus, non qualiscunque fur, fur locutorum, sed Dominicorum locutorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro, qualiscunque furti, & peculatus (peculatus enim furtum dicitur de re publica, & non sic dicitur furtum rei private, quomodo publica) quantum vehementius iudicandus est sacrilegus fur, qui ausus fuerit non undecunque tollere, sed de ecclesia tollere. Qui aliquid de ecclesia furatur, Iudæ perditio computatur.

¶ Multa in hoc capite sunt emendata ex beato Augustino.

C. IV. ¶ De eodem.

Idem sermone 18. de verbis Domini.

ECCE, d' inquit, dicit Propheta. [Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis.] Quomodo ergo malos pro pace tolerabimus, à quibus exire & recedere jubemur, ne tangamus immundum? Nos nullam recessionem spiritualiter intelligimus: illi corporaliter. Nam & ego elamo cum Propheta: & i qualiscunque sumus vasa, utitur nobis Deus in dispensatione vestra. Clamamus & nos, & dicimus vobis, recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis, sed contactu coactio-

a al. ne. b 7. q. 1. ad versitas, circa finem. c Poly. l. 1. tit. 7. d Bedæ 2. Cor. 6. Poly. ibid. Ansel. l. 12. c. 63.

non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro uniuscuiusque gradu atque persona, salva pace, fieri potest? & paulo post. Ergo fratres mei, quorquot habens inter vos qui adhuc amore seculari prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, inspectores a nugurum, consultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, aruspicum, ebriosos, luxuriosos, quidquid inter vos malorum esse notis, quantum potestis, improbare, ut corde recedatis, & redarguite, ut exeat inde: & nolite consentire, ut immundum non tangaris.

¶ Et qualiacunque] Sic emendatum est ex B. Augustino & Beda. Antea legebatur, æqualia.

C. V. ¶ Pacificus est, qui corrigere quod potest, vel excludit a se, quod non potest.

Idem in secundo libro contra epistolam Parmeniani, c. 1.

¶ Quisquis vel quod potest, arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest, salvo pacis vinculo excludit, vel quod salvo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, & ab ipso maledicto, de quo scriptura dicit. b [Vt hu, qui dicit, quod nequam est, bonum, & quod bonum est, nequam, & nequam.] omnino liber, prolixus securus, penitus alienus. ¶ Quomodo, inquit Parmenianus, incorruptus poteris permanere, qui corruptis sociaris?

¶ Sociaris] Apud B. Augustinum huic interrogationi Parmeniani sequens continenter responso, qua habetur in proxime sequenti capite, ita plene. Ac certe multo aptius interrogatio Parmeniani, & B. Augustini responso unico capitulo comprehenditur.

C. VI. ¶ Quid sit malis sociari. Idem eodem capite 21. continuo.

¶ Ita e plane, si sociatur quis malis, id est, si mali aliquid cum eis committit, aut committentibus favet, si autem neutrum facit, nullo modo sociatur. Porro, si aliter tertium, ut non sit in vindicando piger, sed vel corrigat iustus in misericordia, & arguat, vel etiam si eam personam gerit, & ratio conservandæ pacis admittit, curam de omnibus peccantibus arguat, ut ceteri timeant, removeat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipsa communione sacramentorum, & hæc omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio persequendi, plenissimum officium non solum castissimæ innocentie, sed etiam diligentissimæ severitatis implevit. Vbi autem cætera impediuntur, illa duo semper retenta incorruptum, castissimæque custodiunt, ut nec faciat malum, nec approbet factum.

C. VII. ¶ Aliena peccata in ecclesia alieni non præiudicant. Idem in epistola c. 112. contra Donatistas.

¶ Quisquis a catholica ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelerate, quod à Christi unitate disjunctus est, non habebit vnam, sed Deitæ manet super eum. Quisquis autem in hæc ecclesia bene vixerit, nihil ei præiudicant aliena peccata: quia in ea unusquisque proprium onus portabit, sicut Apostolus dicit g. & infra. ¶ Ergo communio matrum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum. Nam si in malis factis non eis quisque consentiat, portat malus causam suam, & personam suam, nec præiudicat alteri, quem in consensione mali operis socium non habet criminis.

¶ Christi unitate] Antea legebatur, Christianitate. Reformationis autem originali & Beda: utrum, alia nonnulla.

a al. p. 114. b Esas. c Poly. ibid. d Psal. 140. e 1. Tim. 1. f Beda 1. Corinth. 11. g Gal. 6. h Ivo part. 2. cap. 101.

C. VIII. ¶ Non te maculat malis, si ea non consentis, sed ipsum redarguas. Idem a in sermone 18. de verbis Domini.

¶ Malis b semper corde disjungimini: ad tempus cautè corpore copulamini. & infra. ¶ Duobus modis non te maculat malus: si ei non consentias, & si redarguas. Hoc est non communicare, non consentire: communicatur quippe, quando factio ejus consortium voluntatis vel approbationis adiungitur. & infra. ¶ Neque ergo consentientes sitis malis, ut approbetis, neque negligentes, ut non arguatis.

C. IX. ¶ Immundum tangere, est peccatum consentire. Idem ex c. eodem.

¶ Recedite d. exire inde, & immundum ne tetigeritis. Sed contactu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro uniuscuiusque gradu atque persona salva pace fieri potest? Displicuit tibi, quod quisque peccavit? non tetigisti immundum. Redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exigit, congruam, & quæ unitatem non violet, disciplinam? existi inde. & infra. ¶ Clamavit ista Moyses e, clamavit Esaias f, clamavit Hieremias g, clamavit Ezechiel h. Videamus, si dimiserunt populum Dei, & se ad alias gentes transfulerunt. Quam multa, & quam vehementer Hieremias increpavit in peccatores & sceleratores populi sui, inter eos tamen erat, unum cum eis templum intrabat, in eadem sceleratorum hominum congregatione vivebat, sed clamando exibat inde. Hoc est exire inde, hoc est immundum non tangere, & voluntate non consentire, & ore non parcere.

C. X. ¶ Non maculant innocentes facta nocentium, que ab eis credis non possunt. Idem in epistola 43. ad Vincentium.

¶ Quam magnum est crimine ab istorum innocentium communione separari? Nam & facta i nocentium, quæ innocens demonstrari, vel ab innocens credi non possunt, non coinquant quemquam, si propter innocentium consortium etiam cognita sustinentur. Non enim propter malos boni deferendi, sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut toleraverunt Propheta, contra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant: sicut ipse Dominus nocentem Iudam usque ad condignum ejus exitum toleravit, & cum sacramentam cum innocentibus communicare permisit, sicut toleraverunt Apostoli eos, qui k per invidiam (quod ipsius diaboli vitium est) Christum annuntiabant.

C. XI. ¶ Mali, quos ecclesia recipit, nec expellit, a bonis sunt tolerandi, non iudicandi. Idem in sermone 24. de verbis Apostoli.

¶ Forte l in populo Dei stat juxta te avarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nosti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur. Non enim potes de ecclesia pellere, non habes aliquem aditum castigando & corripiendo corrigere, accessurus est tecum ad altare. Noli timere: unusquisque m proprium onus portabit. Item infra. ¶ Quomodo (inquis) ferrem, quem novi malum? nonne melius ipsum ferrem, quam te foras efferres? Ecce, quomodo feres n: attende Apostolum dicentem: o [Unusquisque proprium onus portabit.] Liberet te ista sententia. Non enim cum illo commu-

a Beda Eph. 5. b Ivo p. 2. c. 102. c Beda 2. Cor. 6. supra ca. ca. ecce. Ivo p. 2. c. 103. d Esai. 52. e Num. 16. f Esai. 52. g Thren. 4. h Ezech. 14. i infra ea. nimum. k Philip. 1. Talus, & forte. j orig. Ivo part. 2. ca. 94. m Gal. 6. n al. ferres si attendentes. orig. o Gal. 6. C c

nicares avaritiam, sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesse, si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit: a [Qui enim manducet & bibit indignè, iudicium sibi manducet & bibit:] sibi, non tibi. Sanè si iudex es, si iudicandis potestatem accepisti ecclesiastica regula, si apud te accusatur, si veris documentis, testibusque convincitur, coèrce, corripere, excommunicata, degrada.

¶ *Antea citabatur ex libro primo de unico baptismo, ubi non habetur.*

Est & alia distinctio tolerandorum & cavendorum, quam ex verbis Augustini licet colligere, dicitur serm. 49. de verbis Domini.

C. XII. ¶ Pastor est diligendus, mercenarius tolerandus, latro cavendus.

Tres e personas dixit Dominus (& debemus illas investigare) in Evangelio, pastoris, mercenarii, & furis. & paulo post. ¶ Pastorem dixit d animam suam ponere pro ovibus suis, & intrare per januam. Furem dixit (& latronem 1.) ascendere per aliam partem. Mercenarium dixit, lupum vel furem si videat, fugere, quia non est illi cura de ovibus: mercenarius est enim, non pastor. Ille intrat per januam, quia pastor est: ille ascendit per aliam partem, quia fur est: ille videns eos, qui volunt tollere oves, timet & fugit, quia mercenarius est; quia non est illi cura de ovibus, mercenarius est enim. Si invenerimus tres istas personas, invenit sanctitas vestra & quos toleretis, & quos caveatis. Diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cavendus est latro.

¶ *¶ Et latronem.] Ha dua voces non sunt in originali: Anselmus tamen illas habet.*

Ecce quod mali tolerandi sunt, nec corporali, sed spiritali vindicta sunt puniendi. Unde cum discipuli non recepissent a Samaritanis ignem calicis super eos deducere voluerunt, dicentes e magistro: [Vis dicamus, descendat ignis de caelo, & consumat eos] audiverunt: f [Nescitis cuius estis] Item: [Omni, qui gladium acciperit, gladio peribit.]

C. XIII. ¶ Spirituali nunquam carnalem persequitur, sed eon verso.

Hinc etiam Hieronymus ait in comment. epistola ad Gal. c. 4.

¶ *¶ Vi secundum carnem natus erat, persequeretur spiritali: nunquam enim spiritalis & carnalem persequitur, sed ignoscit ei, quasi rusticano fratri. Scit enim posse proficere per tempus: & si quando Aegypti filium viderit irascentem, recordatur unius patris, qui boves i creavit, & culices: & h in magna domo non solum effusa aures & argentea, sed lignea fictilia.*

¶ *¶ Boves.] In codicibus B. Hieronymi impressis legitur, qui lucem boves, verum in eodeme Vaticano horum commentariorum habetur, qui lucam bovem. Significat autem elephantem.*

C. XIV. ¶ Boni à mali nunquam in hac vita penitus possunt separari.

Item Augustinus in libro quarto de baptismo, c. 12.

¶ *¶ Quantum arrogantiae tumor est, quanta humilitatis & levitatis oblitio, arrogantiae quanta iactatio, ut quis aut audeat, aut facere se posse eredit, quod nec Apostolis concessit i Dominus, ut zizanias à frumento pariter se posse discernere?*

¶ Verba sunt Cyprian lib. 4. epist. 2. ad Antonium, citata ab Augustino lib. 4. c. 12. de baptismo contra Donatistas.

C. XV. ¶ Praesens ecclesia simul recipit bonos & malos.

Item Gregorius homilia 38. Evang.

Hæc autem vita, quæ inter caelum & infernam sita est, sicut in medio subsistit, ita utramque partium civis communiter recipit: quos tamen sancta ecclesia & nunc indifferetè suscipit, & postmodum in egressio-

a 1. Cor. 11. b a numeris. c Ansl. 6. c. 148. d Io. 10. e Luc. 9. f Marc. 26. g Gal. 4. h 2. Tim. 2. i Matth. 13.

ne discernet. Si ergo boni estis, quamdiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerare malos debetis. Natus quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam suam testis est, quia bonus non est. Abel b enim esse reprobum, quem Cain malitia non exeret.

2. pars. Ex his omnibus colligitur, quod malorum vindicta Deo reservanda est, nec sunt corporaliter puniendi, sed crebra admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem invitandi. *¶ De Christo in Evangelio c ait: [Audistis, quia dictum est in lege, d [quemadmodum ultionis lex statuit.] Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem hæc vicissitudinem tolli, & ad mansuetudinem, & charitatis perfectionem vos invitans, dico vobis. Nolite resistere malo, sed dilige inimicos vestros, benefacite eis, qui oderunt vos, ut filii patris vestri, qui solem suum ori facti sunt bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.] Hinc Paulus e ait: [Si estierit inimicus tuus, ab eo illum: si sitis, potum da ei.] Omnis f enim iniquus, bonorum est inimicus: omnes g autem inimici huius sæculi, etiam inimici est Dei. Inimici in coram Dei, bonitatis est inimicus, ac per hoc amorem ipsius & bonitatis diligere non potest. Cum ergo inimicos diliger, ut illis benefacere, cibum & potum subministrare jubemur, manus persequi, & punire prohibemur. ¶ In legem veteri h ipso mente corporali poena statuta est: in lege vero Evangelio i omni peccato per penitentiam promittitur venia. Unde ille à tertio incipit, dicens: k [Ego sum Dominus Deus zelotes, vestram peccata patrum in filios usq, in tertiam & quartam generationem, hæc vero à lenitate mansuetudinis & misericordie, ut iniquitatem l [Beati pauperes speritis, beati mites, beati misericordes: i quam ipsi misericordiam consequentur.] In illa dicitur: [Qui fuerit hoc vel illud, morte moriatur.] In ista: [Gaude super unum peccatorem penitentem agente, quam super nonaginta iustos, qui non indigent penitentia.] Item: m [Non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.] Initium quoq, predicationis salvatoris nostri, & præconi ejusdem, ad penitentiam peccatores invitavit. Sic enim uterq, exorsus est, dicens: [Penitentiam n agite, appropinquavit o enim regnum caelorum.] Sic & in verbis Apostolorum, cum Iudas compuncti de scelere mortis Christi dicerent Petro: [Quid faciemus viri fratres?] legitur Petrus respondisse: p [Penitentiam agite, & baptizetur unusquisq, vestrum.] Et mox iterum dicitur, in lege q populus ille radi servitii timore penarum cogebatur: unde & legitur in 1. psalmo: gregem accepit. In Evangelio autem populus gratie liber & adiuvi filiali amore, & hereditatis certitudine ad cultum divinae servitutis invitatur. Unde cum quidam legem, quasi coactum, predicarent esse tenendam simul cum gratia, ait: f Apostolus: [Non enim accepisti spiritum servitutis iterum in timore: sed accepisti spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.] Hinc etiam Gregorius ait in expositione t Evangelii: u [Sancti filium est regnum caelorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.]*

C. XVI. ¶ In lege cuiq, permissum dilige amicum, & odire inimicum.

¶ *¶ ¶ In lege scriptum sit: [Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum.] accepta tunc licentia iustis fuerat, ut Dei inimicos, suosq, adversarios, quanta possent virtute comprimerent, eosque in ore i gladii ferirent. Quod in novo proculdubio testamento, compefuit, cum per semetipsam veritas prædicat dicens, y [Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos:] Qui ergo per tauros, nisi veteris testamenti patres signantur? z. Nam dum ex permissione legis acceperant, quatenus adversarios suos odii retributione*

a Matth. 5. b Gen. 4. c Matth. 1. d Exod. 21. e Rom. 12. f Prov. 25. g Luc. 4. h Exod. 21. i Matth. 5. k Exod. 19. & alibi. l Luc. 6. m Matth. 5. Luc. 6. n Matth. 3. o al. appropinquaverit. p Act. 2. q Exod. 2. r Gal. 3. s Rom. 1. t Est homin. 31. u Matth. 22. x Levit. 19. y Luc. 6. z significatur.]

percuterent.

percuterent, (ut ita dicam) quid aliud, quam tauri erant, qui inimicos suos corporeæ virtutis cornu feriebant? Quid vero per altaria, nisi patres novi testamenti figurantur? qui dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, æteris desideris innitentes, ad sublimia contemplationis suæ penis sublevantur.

¶ In ore.] In originali, & quatuor Gratiani versibus est, jure gladii.

Hu ita respondetur: Sunt quedam, quæ salubri duntaxat admonitione sunt corrigenda, non corporatibus flagellis animadvertenda, sed eorum vindicta divinis examini tantum est reservanda, quæ in delinquentes valedicet disciplinam exercere non possunt, vel quæ non sunt nostri juris, vel quæ illorum crimina, etsi nobis nota sunt, tamen manifestis iudicij probari non possunt.

¶ De his qui non sunt nostri juris, ait Apostolus in prima epistola ad Corinthios. [Quid enim vultis arguere de his qui foris sunt, judicare, de his enim Dominus judicabit.]

C. XVII. ¶ Infidelium colloquia & convivia non sunt evitanda.

¶ Quod Augustinus exponens, ait. Infideles b non possumus Christo lucrari, si eorum colloquium vitamus & convivium. Unde & Dominus e cum publicanis & peccatoribus manducavit & bibit. In his vero qui intus sunt, id est, infidelibus putredo telecanda est.

Sensu hujus capiti habetur apud B. Augustinum de penitentia medicina, c. 3. verba verè ferè omnia sunt in glossord. i. Cor. 5. ad vers. aliquin. & interlineari ad vers. intus.

¶ Hæc etiam prophetia dicit: [Facit Dominus iudicium omnibus impietatis penitentibus.] exponendo addidit Augustinus: [ab his qui non sunt nostri juris, in quos nequit disciplina exerceri.] Item quando multitudo est in sedere, nec salva pace ecclesia manere possunt, vitandis sunt potius, quam violata pace ecclesia puniendi.

C. XVIII. ¶ Quædam mala puniendi sunt, & quedam toleranda.

¶ Unde Augustinus ait in libro de fide & operibus, c. 4. & 5.

¶ Vitam verò e e contrario periclitantes, cum bonorum, malorumque permissionem in ecclesia demonstrant, seu prædictam esse perspexerint, & patientiæ præcepta didicerint, (quæ ita nos sumissimos reddunt, ut etiam viderentur in ecclesia esse zizanias, non tamen impediatur aut fides aut charitas nostra, aut quoniam zizanias in ecclesia esse cerimus, ipsi de ecclesia recedamus) destituendam i putent ecclesiæ disciplinam, quandam perverissimam securitatem præpositis tribuentes, ut ad eos non pertineat, nisi dicere, quid cavendum, quidve faciendum sit; quodlibet autem quisque faciat, non curare. Nos verò ad sanam doctrinam pertinere arbitramur, ex utrisque testimonijs tutam sententiam moderari; ut & canes in ecclesia propter pacem ecclesiæ toleremus, & canibus sanctum, ubi pax ecclesiæ tuta est, non demus. Cum ergo seu per negligentiam præceptorum, sive per aliquam excusabilem necessitatem, sive per occultas obreptiones invenimus in ecclesia malos, quos ecclesiastica disciplina corrigere aut coercere non possumus, tunc ne s ascendat in cor nostrum impia & perniciosa præsumptio, qua existimemus nos ab his esse separandos, ut peccatis eorum non inquinemur, atque ita post nos trahere conemur, veluti mundos, sanctosque discipulos ab unitatis compage, quasi à malorum consorcio segregatos: veniant in mentem illæ de scripturis similitudines, & divina oracula, vel certissima exempla, quibus demonstratum & prænunciatum est, malos in ecclesia permittos bonis usque in finem sæculi, tempusque iudicii futuros, & nihil bonis in unitate ac participatione sacramentorum, qui eorum factis non

consenserint, obfuturos. Cum verò eis, per quos ecclesia regitur, adest salva pace potestas disciplinæ adversus improbos aut nefarios exercenda, tunc rursus, ne forordia, segnitiaque dormiamus, alius aculeis præceptorum, quæ ad severitatem coercionis a pertinent, excitandi sumus, ut gressus nostros in via Domini ex utrisque testimoniis illo duce atque adiutore dirigentes, ne patientiæ nomine torpescamus, nec obtentu diligentia faviamus.

¶ Definiendam.] Apud B. Augustinum legitur, instituentiam putant ecclesiam & disciplinam: sed ceteri collectores cum Gratiano concordant. Multa verò alia ex illis, & originali in toto hoc capite sunt restituta.

C. XIX. ¶ Levius occulta, se verius autem puniendi sunt ab ecclesia delicta manifesta.

¶ Item contra epistolam Parmeniani, lib. 3. c. 2.

¶ Vm b quisque fratrum, id est, Christianorum intus in ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc, ubi periculum schismatis nullum est, & infra.

¶ Quando ita cuiusque crimen notum est omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos profusus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas disciplina.

¶ 3 pars. Est & alia causa, quæ correctio verborum, vel verborum videtur esse inutilis, vel superflua. Prædestinati enim ad vitam sine correptione mutantur: sicut Petrus, c quem Dominus respiciens, nemine corripiente commovit ad lacrimas. Præstiti ad mortem inter flagella deterioris sunt, sicut Pharaos. Bonis ergo superflua, damnandis hæc inveniuntur esse inutilia. Hæc ita respondetur auctoritate Gregorii & Augustini.

C. XX. ¶ Sicut ab oratione cessandum non est, sic nec a correptione.

¶ Augustinus enim in libro de correptione & gratia, c. 5. sic ait.

¶ Sicut non est ab oratione cessandum pro eis, quos corrigi volumus, etiam si nullo hominum orante pro Petro Dominus respexit d eum, & fecit eum suum peccatum flere; ita non est negligenda correptione, quamvis Deus quos voluerit, etiam non correptos faciat esse correctos. Tunc autem correptione proficit homo, cum miseretur, atque adjuvat, qui facit, quos voluerit, etiam sine correptione proficere.

C. XXI. ¶ Sicut prædestinati salvantur, qui in postulando suo labore meruerunt.

¶ Gregorius verò in dialogo, lib. 1. c. 3.

¶ Obtrineri e nequaquam possunt, quæ prædestinata non fuerunt. Sed ea quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti Deo disposita, ut ad hoc electi ex f labore perveniant: quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante sæcula disposuit donare.

C. XXII. ¶ Occulto Dei iudicio mali obduranter flagelli, boni emendantur.

¶ Item Augustinus in lib. de prædestinatione & gratia, c. 11.

¶ Nabuchodonosor g penitentiam meruit fructuosam. Nonne post innumeras impietates flagellatus penituit, & regnum quod perdidit, rursus accepit? h Pharaos autem ipsis flagellis est durior effectus, & periit: Hæc mihi rationem reddat, qui divinum consilium nimium alto i, sapientique corde dijudicat, cur medicamentum unius medici manu confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad salutem; nisi quia

¶ a al. coercionis. b Poly. idid. 100 p. 2. c. 97. Pann. in prof. c. 13. & 14. c Luc. 22. d Luc. 22. e Burc. l. 20. c. 92. 100 p. 17. c. 31. f al. pro. g Dan. 4. h Exod. 5. usq. ad 11.

¶ i alium sapienti corde.] orig.

¶ a al. coercionis. b Poly. idid. 100 p. 2. c. 97. Pann. in prof. c. 13. & 14. c Luc. 22. d Luc. 22. e Burc. l. 20. c. 92. 100 p. 17. c. 31. f al. pro. g Dan. 4. h Exod. 5. usq. ad 11. i alium sapienti corde.] orig.

¶ a al. coercionis. b Poly. idid. 100 p. 2. c. 97. Pann. in prof. c. 13. & 14. c Luc. 22. d Luc. 22. e Burc. l. 20. c. 92. 100 p. 17. c. 31. f al. pro. g Dan. 4. h Exod. 5. usq. ad 11. i alium sapienti corde.] orig.

¶ a al. coercionis. b Poly. idid. 100 p. 2. c. 97. Pann. in prof. c. 13. & 14. c Luc. 22. d Luc. 22. e Burc. l. 20. c. 92. 100 p. 17. c. 31. f al. pro. g Dan. 4. h Exod. 5. usq. ad 11. i alium sapienti corde.] orig.

¶ a al. coercionis. b Poly. idid. 100 p. 2. c. 97. Pann. in prof. c. 13. & 14. c Luc. 22. d Luc. 22. e Burc. l. 20. c. 92. 100 p. 17. c. 31. f al. pro. g Dan. 4. h Exod. 5. usq. ad 11. i alium sapienti corde.] orig.

Exod. 11. Exod. 20. Matt. 3. Act. 2. Rom. 13. 1. Cor. 11. 1. Tim. 2. Tit. 2. 1. Pet. 2. 1. Ioh. 1. 1. Ioh. 2. 1. Ioh. 3. 1. Ioh. 4. 1. Ioh. 5. 1. Ioh. 6. 1. Ioh. 7. 1. Ioh. 8. 1. Ioh. 9. 1. Ioh. 10. 1. Ioh. 11. 1. Ioh. 12. 1. Ioh. 13. 1. Ioh. 14. 1. Ioh. 15. 1. Ioh. 16. 1. Ioh. 17. 1. Ioh. 18. 1. Ioh. 19. 1. Ioh. 20. 1. Ioh. 21. 1. Ioh. 22. 1. Ioh. 23. 1. Ioh. 24. 1. Ioh. 25. 1. Ioh. 26. 1. Ioh. 27. 1. Ioh. 28. 1. Ioh. 29. 1. Ioh. 30. 1. Ioh. 31. 1. Ioh. 32. 1. Ioh. 33. 1. Ioh. 34. 1. Ioh. 35. 1. Ioh. 36. 1. Ioh. 37. 1. Ioh. 38. 1. Ioh. 39. 1. Ioh. 40. 1. Ioh. 41. 1. Ioh. 42. 1. Ioh. 43. 1. Ioh. 44. 1. Ioh. 45. 1. Ioh. 46. 1. Ioh. 47. 1. Ioh. 48. 1. Ioh. 49. 1. Ioh. 50. 1. Ioh. 51. 1. Ioh. 52. 1. Ioh. 53. 1. Ioh. 54. 1. Ioh. 55. 1. Ioh. 56. 1. Ioh. 57. 1. Ioh. 58. 1. Ioh. 59. 1. Ioh. 60. 1. Ioh. 61. 1. Ioh. 62. 1. Ioh. 63. 1. Ioh. 64. 1. Ioh. 65. 1. Ioh. 66. 1. Ioh. 67. 1. Ioh. 68. 1. Ioh. 69. 1. Ioh. 70. 1. Ioh. 71. 1. Ioh. 72. 1. Ioh. 73. 1. Ioh. 74. 1. Ioh. 75. 1. Ioh. 76. 1. Ioh. 77. 1. Ioh. 78. 1. Ioh. 79. 1. Ioh. 80. 1. Ioh. 81. 1. Ioh. 82. 1. Ioh. 83. 1. Ioh. 84. 1. Ioh. 85. 1. Ioh. 86. 1. Ioh. 87. 1. Ioh. 88. 1. Ioh. 89. 1. Ioh. 90. 1. Ioh. 91. 1. Ioh. 92. 1. Ioh. 93. 1. Ioh. 94. 1. Ioh. 95. 1. Ioh. 96. 1. Ioh. 97. 1. Ioh. 98. 1. Ioh. 99. 1. Ioh. 100. 1.

Christi a bono odor alius est odor vite in vitam, alius odor mortis in mortem. Quantum ad naturam, ambo homines erant. Quantum ad dignitatem, ambo Reges. Quantum ad causam, ambo captivum populum Dei possidebant. Quantum ad poenam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quod unus manum Dei sentiens, in recordatione propria iniquitatis ingemuit; alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio?

C. XXIII.

Idem. b

Vasis e- irx nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inveniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini justè inferret iram, si homo ex predestinatione Dei cecidisset in culpam. Idem. d

¶ Prædestinationem Dei sive ad bonum sive ad malum in hominibus operari ineptissime dicitur, ut ad utrumque hominis quædam necessitas videatur impellere: cum in bonis voluntas sit intelligenda non sine gratia; in malis autem voluntas intelligenda sine gratia. Cum verò aliquos a Deo, aut traditos desideris suis, aut obduratos legimus, aut relictos, magnis peccatis suis hoc ipsos, meruisse profiteremur: quia talia eorum crimina præcesserunt, ut ipsi sibi poenas sibi meruerint, sed [ideo] si eum non prædestinavit, quia recessurum ab ipsa obedientia esse prævidit. Prædestinatio quæ igitur Dei semper in bono est, quæ peccatum sola hominis voluntate commissum, aut remittendum novit cum laude misericordiarum, aut plecendum cum laude justitiarum. In malis autem operibus nostris sola præscientia Dei intelligenda est: quia sicut præcivit, & prædestinavit quæ ipse fecit, & ut faceremus dedit, ita præcivit tantum, non etiam prædestinavit, quæ nec ipse fecit, nec ut faceremus, exegit. Hi. b. autem de quibus dicitur: [Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, manifesti utique nobiscum:] voluntate exierunt, voluntate reviderunt: & quia præciviti sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reversuri, & in sanctitate ac veritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi.

In plerisque vetustis capit hoc conjunctum est superiori, & in ritu-
lo est, Item, non idem: est autem confectum ex locis indicatis, Fulgentii, Proserii, & B. Augustini.

Non ergo necessitatem sicut correctionis, vel oblationis divina prædestinatio, seu præscientia, cum boni per gratiam corrigantur, & libero arbitrio mali peccant. Non enim quia prædestinatio, seu præscientia Dei falli non potest, necessario eveniunt, quæ prædestinantur, vel præsciuntur, sicut nec necessario prædestinantur, vel præsciuntur, quæ futura sunt: sed quia bona absque eius gratia, mala proter eius scientiam evenire non possunt. Quantum ergo convenienter dicitur, si hæc prædestinata sunt, vel præscita, necessario eveniunt: non tamen ideo absolute verum est, necessario eveniunt, quæ prædestinata sunt, vel præscita: quia hic necessitas referitur ad verum eventum, ibi ad intuitum divina præscientia. Unde Augustinus: [Duc 1 sunt, inquit, necessitates, simplex. 1. una, veluti quæ necesse est omnes homines esse mortales: altera, conditionis, ut si aliquem ambulat-

a 1. Cor. 2. b alitem. c Fulgentius l. 1. ad Monymum. Proser. in resp. ad Capitula Gallorum, cap. 6. d. Ibidem cap. 11. e. Ibidem c. 12. f. absunt ab orige. g. Idem Proser. ca. 14. & sententia C. ad capit. Gallorum. Idem sent. 11. h. Idem ad object. Vincentianarum, c. 12. & Augusti, ad articulos sibi sicut impositos, art. 12. i. Sententia in libro de prædestinatione Dei. Bur. d. 20. c. 21. lvo p. 17. c. 32.

re quis scit, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque esse vidit, id esse alter, quam notum est, nequit. Sed hæc minime cum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionem adjectivam. Nulla enim necessitas cogit evadere voluntate gradientem, quamvis eum tunc, non graditur, evadere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quæ providentia præsci videt, id necesse est esse, tamen nullam naturam habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex libertate arbitrii proveniunt, præscientia contuetur. Hæc igitur ad intuitum volunta divina, necessaria sunt per dispositionem divina voluntas. Per se verò considerata, absolutam 2. naturam sua libertatem non deserunt. Fient igitur præcibus cunctis, quæ futura Deo esse prænotant, sed eorum quædam de libero proficiuntur arbitrio, quæquam us evadent, existendo tamen naturam propriam non amittunt, quæ priusquam fuerint, etiam non evenire potuissent. ¶ In omnibus mala nostra libera ascribuntur arbitrio, cum alibi divina ascribantur indignationi. Unde Gregorius: a [Cum signa indignationis sese, ut ita dixerim, medullitus moveat, bene quod, vel oppositio humana non movetur: nec se culbet utiliter deprecari obicit, cum semel Deus aliquid ab intuitu irascentis dixerit. Hinc est enim quod Moyses, b qui reatum totius plebis apud seminum sui precibus testis dicitur, se obicem obtulit, divina recondita vim placavit, ad petram Oreb veniens, & pro aqua exhibitione dissidens, repositionis terram ingredi Dominum irascentem non potuit. ¶ Item Augustinus: [De 3 Tyrus c. vero, & Sydonia quid aliud possumus dicere, quam non esse eis datum ut errarent, quæ etiam credituros fuisse ipsa verba dicit, si talia qualia apud non credentes facta sunt, virtutum signa redderent. Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant, si possunt, qui calumniantur, & ostendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit, & apud eos, quibus profutura erant, non fecerit. Nos etenim, e si rationem facti, & profuturam prædicti ejus penetrare non possumus, manifestissime tamen fatemur, & verum esse quod dixit, & iustum esse quod fecit: non fuisse Tyrus & Sydoniam, sed etiam Carthaginem & Belsaidam potuisse converteri, & fideles ex infidelibus fieri, si hoc in eis voluisset Dominus operari. Neg. enim ulli falsum videri potest, quod verum est. ¶ [Nemo potest venire ad nos, nisi fuerit ei datum à Patre meo.] Item qui per Prophetam g. Iudæica plebi promisit: [Ecce ego paravi vias tuas sinit, & muniam eas lapidebus quadrum.] h. est, ad vitam ibi facultatem peccandi. Idem per psalmistam h. de damnando dixit. [Fiant ut illorum tenebre, & latruncum, & Angelus Domini persequens eos.] Sed in his omnibus vitia vestra humana ascribuntur menti arbitrio, quod divina clementia in vobis misericorditer vertit ad bonum, in damnando iuste retribuit ad malum. Sicut ergo, quamvis certissime sciamus neminem ultra terminum à Deo sibi præfixum esse venturum, omnibus tamen languentibus non incongruè medemur, sic quantum necesse latet, nisi prædestinatus ad vitam, omni tamen delinquenti est ad vitandam correptio, nec analorum est negligenda disciplina.

1 ¶ Dux sunt] Hæc à Burchardo & Ivone citantur ex B. Augustino in libro de prædestinatione. Et sequentia habentur copiose explicata in libello de prædestinatione Dei, inter opera B. Augustini, tom. 7.

2 ¶ Absolutam] App. à Burchardum & Ivone legitur de absoluta libertate non desinit.

3 ¶ De Tyrus] Similiter hæc leguntur apud B. Augustinum in libro de bono esse veritatis, cap. 14. Eadem verba sunt apud Prosperum, ad excepta Laurentij, in respons. ad dubium 8. sive 9.

C. XXIV. ¶ Non semper in eis qui peccant vindicta est exercenda.

Unde idem Augustinus ait epist. 10. Bonifacio.

a Lib. 9. Moral. c. 12. b Exod. 32. Num. 14. c Mart. d al. docet. e al. etiam. f Mart. 11. g Off. 1. h Psalms. 34.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Pia pietas, veritas, charitas nos non permittit contra Cæcilianum eorum hominum accipere testimonium, quos in ecclesia non videmus, cui Deus perhibet testimonium. Qui enim divina testimonia non sequuntur, pondus humani testimonii perdidit. *Item infra.*

¶ Molestus est medicus futenti phrenetico, & pater indisciplinato filio: ille ligando, iste cadendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, illa potius falsa manufactio crudelitas est. *Item infra.*

¶ Si per b potestatem, quam per religionem ac fidem Regum, tempore quo debuit, divino munere accepit ecclesia, hi, qui inveniuntur in viis & in sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendantur, sed quare cogantur, attendant. Convivium Domini unitas est corporis Christi, non solum in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis. *In eadem infra.*

¶ Theodosius Imperator legem a generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quisquis eorum Episcopus vel clericus ubilibet esset inventus, decem libris auri multaretur. *Item supra.*

¶ Si duo aliqui in una domo habitarent, quam certissime sciremus esse ruituram, nobis que id prænuntiabus nollet credere, atque in ea manere persisterent, ficos inde possent eruere vel invitos, quibus imminebat illam ruinam postea demonstrarem, ut redire alterius, sub eius periculum non auderent, puto, nisi faceremus, non inmeitro crudeles iudicaremur. Porro, si unus illorum nobis diceret, quando intraveritis eruere nos, memetipsum continuo trucidabo: alter autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, sed neque necare se auderet, quid eligeremus, utrum ambos ruinam opprimendos relinquere, an uno saltem per misericordiam nostram operam liberato, alterum non nostra culpa, sed sua potius, interire? Nemo est tam infelix, qui non, quid fieri in talibus rebus oporteat, facillime iudicet. *Item post pauca.*

¶ Quod si plurimi essent in domo ruitura, & indolentem unus liberari posset, atque id cum facere cogitarent, alii se ipsos præcipitio necarent, dolorem de cæcitate nostrum de unius saltem salute consolarem: non tamen, ne se ipsos alii perderent, perire universos nullo liberato permittent. Quid igitur de opere misericordiarum, quod pro vita æterna adipiscenda, & peccata æterna vitanda hominibus debemus impendere, iudicandum est, si pro salute ista non solum temporali, sed etiam æterni ad ipsum exiguum tempus liberanda sic nos serventur hominibus ratio vera & benigna compellat? *Item supra.*

¶ Si e (inquunt Donatistæ) oportet, ut nos contra ecclesiam, & adversus ecclesiam fuisse peccatam, ut salvi esse possimus, quomodo per istam peccatam spem ad vos clericis, vel etiam Episcopis permittentur? Hoc non feret, quoniam revera (quod fatentur) fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanarentur. Sed sibi hoc dicant, & multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte præcisionis jaceant. Cum enim præcisus ramus inferitur, fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi, ut vivat, qui sine vita radice peribat: sed cum receptus recipienti coaluerit, ille quidem arefcit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inferendi genus, ut nullo præciso ramo qui intus est, ille qui foris est, inferatur: non tamen cum ad radicem catholice veniunt, nec eis quamvis post erroris sui poenitentiam honor clericatus, aut Episcopatus aufertur, fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris maris contra integritatem severitatis: ve-

runtamen quia neque a qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, ad misericordiam precibus suis, coalescenti infistorum pace ramorum charitas b cooperit multitudinem peccatorum. *Et paulo post.*

¶ Verum in hujusmodi causis, ubi e per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitatis, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat. Habeant ergo isti de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad ecclesiam Christi veram, id est, matrem catholicam: sint in illa clerici, sint Episcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non invidemus, imò amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis, & in sepibus invenimus, intrare cogimus, & sic nondum quibusdam persuademus, quia non res eorum, sed ipsos querimus.

¶ Theodosius] Anselmus habet ut Gratianus: sed propria verba B. Augustini ubi de reprimenda rabie Donatistarum agit, sunt hæc. Quod eo modo fieri aliquatenus arbitramur, si legem piissimæ memoriæ Theodosii, quam generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quisquis eorum Episcopus vel clericus, ubilibet esset inventus, decem libris auri multaretur, expressus Donatistas, qui se negabant hæreticos, ita confirmarent, ut non omnes ea multa ferirentur, & cetera que sequuntur.

C. XXV. ¶ Medicinali severitate mali cogantur ad bonum.
Idem Fosto, epist. 167.

Quid d faciet hic ecclesie medicina, salutem omnium maternam charitate conquirens, tanquam inter phreneticos & lethargicos æstuans. Nunquid contemnere, nunquid desistere vel debet, vel potest? Vtrisque sit, necesse est, molesta: quia neutris est inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: sed perseverat diligentia charitatis phreneticum castigare, lethargicum stimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, sed ambo diliguntur. Ambo molestati, quamdiu agri sunt, indignantur, sed ambo sanati gratulantur. *Et infra in eadem.*

¶ Catholici esse non incipiunt, nisi hæretici esse desisterint. Neque enim sacramenta eorum nobis inimica sunt, quæ cum illis nobis sunt communia: quia non humana sunt, sed divina. Proprius error eorum est auferendus, quem male imbibebunt, non sacramenta, quæ similiter acceperunt, quæ ad poenam suam portant & habent, quanto indignius habent: sed tamen habent.

¶ pars. Ecco quod crimina sunt punienda, quando salva pace ecclesie ferri possunt: in quo tamen discretio adhibenda est. Aliquando enim delinquentium multitudo diu per patientiam ad poenitentiam est expellenda: aliquando in paucis est punienda, ut eorum exemplo ceteri terreamur, & ad poenitentiam provocentur. Hinc, cum discipuli e celesti igne Samaritanos vellent consumere, prohiberi sunt: & Samaritani ad poenitentiam sunt expellati, ut Christo predicante converterentur.

C. XXVI. ¶ Non semper in eos, qui peccant, vindicta est exercenda.
Unde Ambrosius ait lib. 7. commentariorum ad c. 9. Luc.

Quod [Christus] discipulos increpavit, quia s ignem super eos descendere cupiebant, qui ipsum non receperant, offenditur nobis non semper in eos, qui peccaverint, vindicandum: quia nonnunquam amplius prodest clementia, tibi ad patientiam, lapsa ad correctionem. Denique Samaritani g citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arceat: nec discipuli peccant,

a Poly. lib. 7. tit. 5. Ansel. lib. 12. c. 61. b potestate. orig. infra, g. b. schismati, c. qua. orig. d. C. Theod. 1. 16. tit. 5. 21. & c. e. Paen. in presb. c. 11.

a 1. Corinth. 3. b 1. Petr. 4. c. Dissid. 50. ut constiteretur. d. Quid igitur hic faciat. orig. Poly. 1. 7. tit. 5. Ansel. lib. 9. c. 36. e. Luc. 9. f. Luc. 9. g. Ioan. 4.

pro a seruitute totius populi una die xxv. milia perierunt. Sic & pro peccato murmuracionis vel tentacionis nonnulli puniti sunt, ut eorum exemplo ceteri ad penitentiam egerentur. Sic & quodammodo puniuntur Deus, ut divina providentia etiam circa humana regulari cogatur. & nonnulli etiam per longa tempora ad penitentiam expellat, ut penitentiam suam benignitati nobis ostendat. Sic etiam Hebraei b. culturam Baal vendicaverunt, sacerdotes & Prophetas eius interficiendo, nonne auctoritatem peccata mutationem populi. Quod vero peccata, que publicis indicis deferantur, puniuntur non sint, illo exemplo probatur, quo Christus, e qui ludam filium suum noverat, non abiecit, sed patreuter tolerasse ostenditur.

C. XXXI. ¶ *Iudicium non est sine accusatore damnare.*

Unde Ambrosius super primam epistolam ad Corinthios, cap. 5. ait.

¶ *Id quis potestatem non habet, quem scit reum, subicere, aut probare non valet, immunis est: & iudicium non est sine accusatore damnare, quia & Dominus ludam, & cum i. fur esset, quia non est accusatus, minime abiecit.*

¶ Cum fur.] Adista hic sunt aliqua verba ex originali. Similiter non est ferenda sententia quando multo iudicio est in causa, ut quando ille peccat, qui societatem habet multitudinem.

C. XXXII. ¶ *Quod a multitudine peccatur, vel ad ea, quae multitudinem habet societatem, ab ecclesia non puniuntur, sed deferuntur.*

Unde Augustinus in lib. 3. c. 2. contra epistolam Parmeniani.

¶ *Non e potest esse salubris a multis correptio, nisi cum ille correptus, qui non habet societatem multitudinem. Cum vero idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud bonis restat, quam dolor & gemitus, ut per illud signum, quod Ezechielis f. sancto revelatur, illis evadere ab illorum vastatione mereantur. & infra. ¶ Retera, si contagio peccandi multitudinem invalerit, divina disciplina severa misericordia necessaria est. Non consilia separationis & inania g sunt, & perniciosaque sacrilega, quia impia & superba sunt h; & pluper turbant infimos bonos, quam corrigant animos malos & infra. ¶ Turba autem iniquorum, cum facultas est in populo promovendi sermonem, generalis oburgatione ferianda est: & maxime, si occasione atque opportunitatem praeberit aliquod flagellum de super Domini, quo eos appareat pro suis meritis vapulare.*

¶ Praepa i vero Evangelica k de dilectione inimicorum, & misericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apostoli l ad odium vel potandum inimici, non eatenus intelligenda sunt, ut peccandi in relaxator impunitas, sed ut delinquenti correctio, & utraque ministratur subsistendum, donec per sententiam iudicis, adempta se correctio, malorum tollatur exercitium. In hoc ergo iudicio ad gere inimici, & misereri eorum, ut de eorum perditione dilectio, eorum salutem desideremus, & pro eorum correctione quoad laboremus & tremus, patientibus solatia impendamus, alteri alterius opera portantes; non ut pertinaces, & in malo persistere impunitate docemus. Sicut enim erga patientes non ferri, sed misericorditer esse monemur, iuxta illud: n [Noli esse nimis iustus, quia est iustus, qui perit in iustitia sua.] & iterum: o [Iudicium sine misericordia erit ei, qui non fecit misericordiam.] & iterum illud Apostoli secunda epistola ad Corinthios: p [Cuius aliquid donasti, & ego, si quid donavi propter vos

a Quæst. 11. b 3. Regum cap. 17. c Ioan. 12. d Sup. 2. quæst. 11. de mansuetudine. ver. ut d. Ambrosius. Cap. 1. 5. cap. 244. e Iovin. prologo. Panorm. in prologo, c. 13, 16, 17. f Ezechiel. 9. g ubi. innotuit. h al. sunt. i Supra eadem. hoc autem. k Luc. 1. Gal. 6. m al. peccanti. n Eccles. 7. o Jac. 2. p 2. Corinth. 2.

donato ac a se ipse Christus donaret, ut non circumveniamur a satana. Non enim ignoramus cogitationes eius. [Qui quos nequis sentiendo decipere, facit nimis asperos;] scus, inquam, patientibus, ut dictum est, misericorditer esse iubemur, sic impatientibus & obstinatis in malo misericordiam impendere prohibemur.

¶ *Noli esse.] Gratianus non refert ipsa propria verba ecclesiastica. Ea enim sic habent: Hæc quoque vidi in diebus vanitatis mex, iustus perit in iustitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua. Noli efficere iustus multum, neq; plus sapias, quam necesse est, ne obstupescas.*

C. XXXIII. ¶ *De iusta & iniusta misericordia.*

Unde Ambrosius sermone 8. in Psal. 118. vers. 2.

¶ *Est b iniusta misericordia. Denique in lege c scriptum est de quodam: [Non misereberis illius.] Et in libris Regnorum d legis, quia Saul postea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium Regem, quem prohibuerat sententia divina servari. Itaque e, si quis latronem filius deprecantibus motus, & lachrymis conjugis eius inflexus absolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aspiet affectus, nonne innocentes tradit exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certè si gladium reprimit, vincula dissolvit, cur laxat exilio, cur latrocinandi, qua potest clementiori via, non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde f inter duos, hoc est, accusatorem & reum, pati periculo de capite decementes, alterum, si non probasset, alterum, si esset ab accusatore convictus, non id, quod iustitia est, iudex sequatur: sed dum miseretur rei, damnet probantem: aut dum accusatori fauet, qui probare non possit, addicat innoxium: non potest igitur hæc dici iusta misericordia. In ipsa ecclesia, ubi maxime miseri decet, teneri quam maxime debet forma iustitiae, ne quis a communionis consortio absentus i, brevilachrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus beneficiis communionem, quam plurimis debet postulare, temporibus, a facilitate g sacerdotis extorqueat. Nonne cum uni indulget indigno, plurimos facit ad profectionis contagium provocari? Facilitas enim venia, incentivum tribuit delinquendi.*

¶ Absentus.] Antea legebatur, a consortio communionis vel criminationis abstractus. Emendatum est & hoc, & multa alia ex ipso originali.

C. XXXIV. ¶ *Non debemus in mala causa pauperi misereri.*

Item Augustinus in h libro Psalmodum, Psal. 37.

¶ *Ne amisso i iudicio sis pauperi in mala causa misericors, cuius si parvis sacculo, percutis cor, & tanto nequiores reddis, quanto iustum tibi facere vider.*

¶ Fere eadem sunt in glossa ordinaria in Psal. 37. ad vers. Diligit misericordiam. ex beato Augustino collecta sententia.

C. XXXV. ¶ *Homini est miserendum, peccatori irascendum.*

Idem.

¶ *Vo k ista nomina cum dicimus, homo peccator, non utique frustra dicuntur. Quia peccator est, corripit: quia homo est, miserere: nec omnino liberabis hominem, nisi eum persecutus fueris peccatorem. Huic officio nominis l invigilet disciplina, sicut cuique regenti apra & accommodata est, non solum Episcopo regenti plebem suam, sed etiam pauperi regenti familiam suam, marito regenti conjugem suam, patri regenti prolem suam, iudici regenti provinciam suam, Regi re-*

a In persona Christi.] orig. Glossa tmer. ibid. b Anf. 13. c 33. Poly. 1.6. tit. 21. c Deut. 19. d 1. Reg. 15. e Atqui, si quis latronem.] orig. f al. Deniq. g al. facilitate. h Et gloss. ord. ibid. i al. commissio. k Beda Gal. 6. Poly. 1.6. tit. 21. Anf. 1. 9. 5. 7. l omni.] verid lectio.

genti gentem suam. & paulo post. ¶ Ita nulli homini claudenda est misericordia, nulli a peccatori impunitas relaxanda est. Hinc itaque maxime intelligendum est, quam non sit contemnenda elemosyna, qua quibusque pauperibus jure humanitatis impenditur: quandoquidem Dominus subleabit indigentiam, &c. & paulo post. ¶ Non ergo suscipiamus peccatores, propterea quod sunt peccatores, sed tamen eos ipsos, quia & homines sunt, humana consideratione tractemus: perquamur in eis propriam iniquitatem, misereamur communem conditionem.

Initium hujus capituli habetur in sermone 94. & 109. de tempore, & hom. 6. in lib. 30. homiliarum. Verum integrum est apud Bedam in com. epistola ad Galatas, c. 6.

Item illud Evangelii, quod objicitur: b Qui gladio usus fuerit, gladio cadet. Augustinus exponit in c. 22. lib. contra Faustum Manicheum cap. 70. ita dicens.

C. XXXVI. ¶ Quis dicatur gladius accipere.

Ille e gladium d accipit, qui nulla superiori ac legitima potestate vel jubente, vel concedente in sanguinem alicujus armatur.

7 pars. Porro illud Hieronymi, quo ecclesia negatur aliquem persequi, non ita intelligendum est, ut generaliter ecclesia nullum persequatur, sed quod nullum iniuste persequatur. Non enim omnis persecutio culpabilis est, sed rationabiliter haereticos persequimur; sicut & Christus corporaliter persecutus est eos, quos de templo expulit.

C. XXXVII. ¶ Potestatis officio utiliter inquit corriguntur.

Unde Augustinus ad Vincentio, epistola 43.

Nimium e sunt inquieti Donatistae, quos per ordinatas a Deo potestates 2. cohiberi atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum jam correctione gaudemus. Item infra. ¶ Si enim quisquam inimicum suum periculosis febribus phreneticum factum currere videret in praecipitium, nonne tunc potius malum pro malo redderet, si eum sic currere permitteret, quam si corripiendum, ligandumque curaret? Et tamen tunc ei molestissimus & adversissimus videretur, quando utilissimus & misericordissimus extitisset. Sed plane salute reparata, tanto ei uberius gratias ageret, quanto sibi eum minus peperisset sensit. & post pauca. ¶ At enim quibusdam ista non profunt. Nuncquid ideo negligenda est medicina, quia nonnullorum est insanabilis pestilentia? Item post aliqua. ¶ Non ergo omnis, qui parcat, amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quam blanda oscula inimici. Melius est cum severitate diligere, quam cum lenitate decipere. Vitius esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligebat, quam esurienti panis frangitur, ut injustitiae deductus acquiescat. Item post pauca. ¶ Putas neminem debere cogi ad justitiam, cum legas patremfamilias dixisse k servis: [Quoscunque inveneris, cogit intrare:] cum legas l etiam ipsum Saulum, postea Paulum ad cognoscendam & tenendam veritatem magna violentia Christi cogentis esse compulsum. Item post pauca. ¶ Et noveris aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem peccora errantia revocare. Item infra. ¶ Si semper esset culpabile persecutionem facere, non scriptum esset in sanctis m libris: [Detrahentem proximo suo occulte, hunc persequeris.] Aliquando ergo & qui eam patitur, injustus est, & qui eam facit, justus est. Sed plane semper &

a alit. sicut nulli peccato. b supr. ead. rei personam. in fine. c 100 p. 10. c. 20. Pamm. l. 8. c. 44. d utitur gladio. e orig. sup. ea. qui secundum. e Poly. l. 7. tit. 6. Anst. l. 2. c. 35. f al. praecip. g sup. 9. c. 2. h al. voluntaria. i Prov. 27. k Matt. 22. Luc. 14. l Act. 9. m Psal. 100.

mali persecuti sunt bonos, & boni persecuti sunt malos: illi nocendo per iniquitatem, isti a consulendo per disciplinam: illi immaniter, isti temperanter: illi servienter cupiditati, isti charitati. Nam qui trucidat, non considerat quemadmodum laenet: qui autem curat, considerat quemadmodum fecerit. Ille enim persequitur sanitatem, iste putredinem. Occiderunt impii Prophetas; occiderunt b impios & Prophetas. Flagellaverunt e Iudei Christum; Iudaos d flagellavit & Christus: traditi sunt Apostoli ab hominibus potestati humanae; tradiderunt f & Apostoli homines potestati humanae. In his omnibus quid attenditur, nisi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi causa, quis emendandi & paulo post. ¶ Constantinus Imperator primus constituit ut res convictorum, & unitati pervicaciter restitutum sisco vindicaretur. & post pauca. ¶ Certè nullus g crimen maculat nefcientem. Item infra. ¶ Facti innocentibus, quae innocentibus demonstrari, vel ab innocentibus credi non possunt, non inquinant quemquam: propter innocentium consortium etiam cognita sullentur. Non enim propter malos boni deserendi, sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut toleraverunt Prophetas eos, contra quos tanta dicebant, nec communem sacramentorum illius populi relinquebant.

1 ¶ Donatistae] Apud Anselmum titulus est, Augustinus Vincentio. Initium vero capituli est, Donatistae nimium & apud B. Augustinum, Sed Donatistae nimium, propterea proposita est hoc loco dicitur, Donatistae, invidiam in titulo. Item nim antea legabatur. Augustinus ait Vincentio Donatistae.

2 ¶ Potestates] Sequitur in vulgatis, saeculares, quae non abest a plerisque, vetustis, & Anselmo, & originali. Multa verò ab ea ex ipso praesertim originali sunt emendata.

C. XXXVIII. ¶ Haereticis ad salutem etiam invitati sunt trahendi.

Item Donato Presbytero, epist. 204.

Displicet tibi, quia traheris ad salutem, cum tam multos nostros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, nisi te comprehendere, & praesentari, & servari, ne pereas? Quod autem in corpore laesus es, ipse tibi fecisti, qui jumento tibi mox admoto uti noluisti, & te ad terram graviter collidisti. Nam utique alius, qui adductus est tecum, collega tuus, illatus venit, qui tamen sibi ipse non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuisse, quia neminem existimas cogendum esse ad bonum. Attende quid dixerit Apostolus: k [Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.] Et tamen tam multi ut Episcopatum suscipiant, tenentur in viis, perducuntur, clauduntur, custodiuntur, patiuntur quae nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni. Quanto magis vos ab errore pernicioso, in quo vobis inimici estis, trahendi estis, perducendi ad veritatem vel cognoscendam, vel eligendam, non solum ut honorem salubriter habeatis, sed etiam ne pessime pereatis? ¶ Dicit Deum dedisse liberum arbitrium, ideo non debere cogi hominem, nec ad bonum. Quare ergo illi, de quibus supra dixi, coguntur ad bonum? Attende i ergo, quod considerare non vis: Ideo voluntati bonae misericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis nesciat nec damnari hominem, nisi merito malae voluntatis; nec liberari, nisi bonam habuerit voluntatem? Non tamen ideo qui diliguntur, malae suae voluntati impune & crudeliter permittendi sunt; sed, ubi potestas datur, & a malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam, si voluntas semper suae permittenda est libertati, quare Israelitae reculant, & murmurantes tam duris flagellis a malo

a Illi.] orig. b 3. Regum 13. c Matth. 27. d Isam. 2. e Act. 26. f 1. Cor. 5. g 1. q. 4. nullius. h supr. ead. quae magnum. i Poly. ibid. Anst. l. 2. c. 37. Denud. p. 4. k 1. Tim. 1. Pamm. l. 8. c. 27. prohibe-

prohibebantur, & ad terram promissionis compellebantur? Si voluntas mala semper sua permittebat est liberati, quare Paulus non est permittitur uti pessima voluntate, qua persequebatur ecclesiam; sed a prostratus est, ut excaceretur: excacatus, ut mutaretur: mutatus, ut mitteretur: missus, ut qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala semper sua permittebat est liberati, quare monetur pater in scripturis sanctis, filium durum non solum verbis corripere, sed etiam latera eius tundere, ut ad bonam disciplinam coactus ac domitus dirigatur? Vnde idem dicit: [Tu percussis eum virga, animam autem eius libera a morte.] Si mala voluntas semper sua permittebat est liberati, quare corripiuntur negligentes pastores, & dicitur e eis: [Errantem ovem non revocatis, perditam non inquisitis.] Et vos oves Christi estis: Characterem Dominicum portatis in sacramento, quod accepistis: sed erratis & peritis. Non ideo vobis displicemus, quia revocamus errantes, & quærimus perditos. Melius enim facimus voluntatem Domini moreris, ut vos ad eius ovile redire cogamus, quam consentimus voluntati ovium errantium, ut perire vos permittamus. ¶ Noli ergo jam dicere, quod te assidue volo dicere: Sic volo errare, sic volo perire. Melius enim hoc omnino non permittimus, quantum possumus. Modò, quòd te in puteum, ut moreris, misisti, utique libera voluntate fecisti. Sed quàm crudeles essent servi Dei, si huic male voluntati tua te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non merito culparet? Quis non impios rectè iudicaret? Et tamen tu te volens in aquam misisti, ut moreris; illi te nolentem de aqua levaverunt, ne moreris. Tu fecisti secundum voluntatem tuam, sed in perniciem tuam; illi contra voluntatem tuam, sed propter salutem tuam. Si ergo salus ista corporalis sic custodienda est, ut etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, fervent; quanto magis illa spiritalis, in cuius desertione mors æterna metuitur? quanquam & in ista morte, quam tibi ipse inferre voluisti, non solum ad tempus, sed etiam in æternum moreris: quia et si non ad illam, non ad ecclesie pacem, non ad Christi corporis unitatem, non ad sanctam & individuum charitatem, sed ad mala aliqua cogeres, nec sic tibi ipse mortem inferre debuisti. Considera scripturas divinas, & dicite quantum potes, & vide utrum hoc fecerit aliquis aliquando iustorum atque fidelium, cum ab eis tanta mala perpeffi sunt, qui eos ad æternum interitum, non ad vitam æternam, quo tu compelleris, adigebant. ¶ Repetis, sicut audio, quod in Evangelio dicitur, recessisse a Domino 12. & discipulos, & arbitrio sua malè atque impie discessionis fuisse permittos: ceteris que duodecim, qui remanserant, fuisse responsum. [Nunquid & vos vultis ire?] Et non attendis, quia tunc primum ecclesia novello germine pullulabat, nondumque in ea fuerat completa illa propheta: [Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient illi:] Quod utique quanto magis impleretur, tanto maiore utitur ecclesia potestate, ut non solum invitet, sed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus significare voluit, qui quamvis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa convivii similitudine satis evidenter ostendit, ubi misit ad invitatos, & venire novitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introducere. Et ait servus Domino: Factum est, ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.]

Vide nunc quemadmodum de his qui prius venerunt, dictum est, introduce eos: nunc a dictum est, compelle. Ita significata sunt ecclesie primordia adhuc crescentis, ut essent vires etiam compellendi.

1 ¶ Attende ergo] *Locus hic (quemadmodum & multa alia in hoc capite) emendatus est ex B. Augustino. Antea legabatur, Attende ergo, & considera, quod non ideo voluntas bona misericorditer impedit, ut mala voluntas hominibus diligat.*

2 ¶ In plateis] *Sic emendatum est ex Evangelio B. Lucae, expunctis duabus vocibus. Antea enim legabatur, exi cito in vias & plateas.*

C. XXXIX. ¶ *Hæretici utiliter patiuntur, quæ catholici utiliter inferunt. Idem super Ioannem, tractatu 11. ad cap. 3.*

¶ Quando b vult Deus concitare potestates adversus hæreticos, adversus schismaticos, adversus dissipatores ecclesie, adversus exsufflatores Christi, adversus blasphematores baptisimi, non mirentur, quia Deus concitat, ut à Sara verberetur Agar, & ponat e cervicem: quia cum humiliata discederet à domina sua, occurrit ei Angelus, & dixit: d [Quid est Agar ancilla Saræ?] Cum quæstia esset de domina, quid audivit ab Angelo? [Revertere ad dominam e tuam.] Ad hoc ergo affigitur, ut revertatur; atque utinam revertatur, quia proles eius, sicut filii Iacob, cum fratribus hereditatem tenebit. Mirantur autem, quia commoventur potestates Christianæ adversus detestandos dissipatores ecclesie. Si non ergo moverentur, quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intendat charitas vestra, quid dicam: quia hoc pertinet ad Reges sæculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint matrem suam ecclesiam habere, unde spiritaliter nati sunt. & paulo post. ¶ Nabuchodonosor Rex decrevit, dicens: f [Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misach, & Abednego, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem.] Ecce quomodo sedit Rex alienigena, ne blasphemaretur Deus Israel, qui potuit tres pueros de igne liberare. Et nolunt, ut saviant Reges Christiani, quia Christus exsufflatus, à quo non tres pueri, sed orbis terrarum cum ipsis Regibus à gehennarum igne liberatur. & infra. ¶ Quomodo ergo isti Reges non moveantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipfos liberatos de gehenna? quando vident Christum, à quo liberati sunt, exsufflari in Christianis? quando audiunt dici Christiano, dic te non esse Christianum. Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam videre qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animam, affligunt in corpore: semperernas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueuntur.

C. XL. ¶ *Ecclesia hæreticos ratione persequatur.*

Item contra literas Petilianas, lib. 2. c. 79.

¶ Vi g peccat, non peccat legis auctoritate, sed contra legis auctoritatem. Quia verò interrogas me, quæ sit ratio persequendi, vicissim te interrogo, cuius sit vox in Psalmo dicentis: h [Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequere.] Quare itaque persequutionis vel causam, vel modum, & noli tanta imperitia generaliter malorum persequutiones i reprehendere. & 7. c. 82. ¶ Non enim persequimur vos, nisi quemadmodum veritas persequitur falsitatem. *Item sup. cap. 10.* ¶ Petilianus dixit, si Apostoli persecuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus? Augustinus respondit, possem quidem dicere ipsum satanam omnibus malis hominibus esse peiorem, cui tamen tradidit Apo-

a *Abn. 3.* b *Prover. 13. Prov. 23.* c *Ezech. 34. Hierem. 23.* d *Ioh. 6. c. lxxxii.* f *Psalm. 71.* g *Luce. 14.*

a *al. Non.* b *Polyc. 1. 7. tit. 6. Anf. 1. 12. c. 54.* c *al. supponat.* d *Genes. 21.* e *al. domon.* f *Dau. 3.* g *Iuo p. 10. cap. 99.* h *Psalm. 100.* i *al. persecutores.*

fideli. Quia verò etiam Rex est, servit, leges iusta præcipientes & contraria prohibentes. convenienti vigore faciendæ.

¶ **¶** Est et iusta] *Addita sunt hæc usq; ad vers. ista ita que. & multa alia ex ipsa originali emendata.*
C. XLIII. *Exemplo Christi mali cogendi sunt ad bonum.*

Item in eadem epistola.

¶ **¶** Vis a nos potest amplius amare, quam Christus, qui b animam suam posuit pro ovibus suis? Et tamen, cum Petrum, & alios Apostolos solo verbo vocaret, Paulum e prius Saulum, ecclesie sue postea magnum edificatorem, sed horrendum antea vastatorem, non solum voce compellens, verum etiam potestatem prostravit, atque infidelitatis tenebris faventem, ad desiderandum lumen cordis, ut surgeret, prius corporis caritate percussit. Si pena illa non esset, non ab ea postmodum sanaretur: & quando apertis oculis nihil videbat, si eos salvos haberet, non ad impositionem: manus Ananæ, ut eorum aperiretur obtutus, tantum signamus, quibus clausus fuerat, inde cecidisset scriptura narraret. Vbi est, quod isti clamare consueverunt, libertatem esse credere, vel non credere: cui d. vim Christus voluit? quem coegit? Ecce habent Paulum Apostolum: agnoscant e in eo prius cogentem Christum, & postea docentem: prius ferientem, & postea consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui pena corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Evangelio laboravit, & quem major timor compulsiat claritatem, ejus f perfecta charitas foras militatorem. Cur ergo non cogeret ecclesie perditos filios, ut redirent, si perditu i filii coegerunt alios, ut perirent?

¶ **¶** Si perditu] *Hæc usque in finem sunt addita ex originali, & alia emendata.*

C. XLIV. *¶ Non crudelitate, sed dilectione Moyse populum flagellavit.*

Idem contra g. Faustum. lib. 22. c. 79.

¶ **¶** Quod h crudelitate Moyse: aut mandavit, aut fecit, quod commisit sibi populum sancte zelans, & unito deo subditum cupiens, posteaquam cognovit ad fiduciam d & colendum idolum deluxisse, mentemque impudicam prostituisse demonibus, in paucos eorum vindicans gladio, quos Deus ipse, quem offenderrant, alto & secreto judicio feriendos voluisset, mox fecit, & in presentu salubriter terruit, & disciplinam in posterum sanxit: Nam eum nulla crudelitate, sed magna dilectione fecisse, quod fecit, quis non in verbis ejus agnoscat, orantis pro peccato eorum, & dicentis, si dimittis illis peccatum, dimitte: sin autem non, deleme de libro tuo. ¶ **¶** Sic plane & Apostolos & non crudeliter, sed amabiliter tradidit hominem satana in interitum carnis, ut Spiritus ejus salvus sit in die Domini lesu: tradidit & alios, l. ut discerent non blasphemare.

C. XLV. *¶ Non imputatur fidelibus, quæ ex offi- fave aut tormenta exercent, aut capitalem sustentant.*

Item Innocentius Papa. epist. 3. ad Exuperium Episcopum Theofanum, c. 3.

¶ **¶** Quæstum n est etiam super his, qui post baptismum administraverunt, & aut tormenta sola n exercebant, aut etiam capitalem protulerent sententiam. Nihil de his legitimum a majoribus diffinitum. Meminerant enim a o Deo potestates hæc fuisse concessas,

a Titu. de. Anst. l. 12. c. 16. b Iuan. 10. Matt. 4. c Anst. d Ioh. 18. c. 13. f. 1. Iuan. 4. g Beda 2. Cor. 1. h Titu. 1. i. Anst. l. 13. i Exod. 22. k 1. Corinth. 5. l 1. Tim. 1. m Rabanus papius. c. 16. Brev. lib. 4. p. 106. q. 7. n al. Iuan. o Rom. 13.

& propter vindictam noxiorum, gladium fuisse permis- sum, & Dei esse ministerium i vindicem in hujusmodi datum. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod auctore Deo viderent esse concessum? De his ergo, ut hæc tenent servatum est, sic habemus, ne aut disciplinam evertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipsis autem in reddenda ratione, gesta sua omnia servabuntur.

¶ **¶** Ministerium] *Sic emendatum est ex originali & Ivon. Antea legebatur; & Dei ministerio esse datum in hujusmodi vindicem. Glossa autem optime etiam convenit voci, vindicem.*

C. XLVI. *¶ Inimicus est dictator a culpa, cum legum auctoritas in improbos exercetur.*

Idem in eadem epist. c. 3.

¶ **¶** Illud etiam sciscitari voluisti, an preces dissentibus liberum concedatur utique post baptismi regenerationem a Principibus potestatem alicujus, vel sanguinem de reatu. Quam rem Principes nunquam sine cognitione concedunt, sed ad iudices commissa ipsa, vel crimina semper remittunt, ut causa cognita vindicentur: quæ a cum quæstorii fuerint delegata, aut absolutio, aut damnatio pro negotii qualitate profertur. Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, etiam dictator immunis.

¶ **¶** Vindicetur] *Emendatum est ex originali. Antea legebatur, vindicent, qui cum quæstorii fuerint delegata, &c.*

C. XLVII. *¶ In correctione malorum Deus omnipotens placatur.*

Item Gregorius Brunichilda Regine Francorum, lib. 7. indit. 1. epist. 3.

¶ **¶** Si b quos igitur violentos, si quos adulteros, si quos fures, vel alius pravis actibus studere cognoscitis, Deum de eorum i correctione placare festinate: ut per vos flagellum perfidarum gentium (quod quantum videmus, ad multarum nationum vindictam excitatum est) non inducat, ne si quod non credimus, divina ultionis iracundia sceleratorum fuerit ratione commota, belli periculis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non revocant.

¶ **¶** De eorum] *Secretum est ex varu codicibus epistolaram B. Gregorii. Antea erat, Deorum.*

¶ **¶** Per vos] *In originali est, super vos. sed ab glossam in vers. flagellum, non est mutatum.*

C. XLVIII. *¶ Ecclesiastica religionis inimici etiam bellu sunt coerendi.*

Idem Gemadotapatrio, & Exarcho Africa, lib. 1. epist. 72.

¶ **¶** Sicut e excellentiam vestram hostilibus bellis in hæc vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere, ita oportet etiam inimicis ecclesie ejus omni vivacitate mentis & corporis obviare: quatenus ejus ex utroque triumpho magis ac magis enitescat opinio: cum & forensibus bellis adversariis catholica ecclesie pro Christiano populo vehementer obstitit, & ecclesiastica prælia sicut bellatores d Domini fortiter dimicatis. Notum est enim hæretica religionis viros, si eis, quod absit, suppetit nocendi licentia, contra catholicam fidem vehementer insurgere; quatenus hæreseos sua venena ad tabefacienda, si valuerint, Christiani corporis membra transfundant. Cognovimus enim eos contra catholicam ecclesiam, Domino eis adversante, colla subrigere, & fidem velle Christiani nominis inclinare: sed eminentia vestra conatus eorum comprimat, & superbas eorum cervices jugo rectitudinis premat. Concilium verò catholicorum Episcoporum admoneri precipite, ut Primatem non ex ordine loci, postpositis vitæ meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus

a Ivon. 10. c. 74. b Anst. lib. 13. c. 94. c Anst. lib. 13. c. 95. d 2. Reg. 18.

elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse vero Primas non passim (sicut moris est) per villas, sed in una, juxta eorum electionem, civitate resideat: quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. Ex concilio vero Numidia, si qui desideraverint ad Apostolicam sedem venire, permittite, & si quilibet eorum vitæ contradicere voluerit, obviat. Magis b profectio excellentiæ vestræ apud creatorem gloria proficit, si per eam deperfarum ecclesiarum poterit societas restaurari. Cum enim largita munera ad nominis sui gloriam conspiciat revocari, tantò largiora tribuit, quanto per eum religionis suæ dignitatem viderit ampliari. Per solventes præterea paternæ charitatis affectum, Dominum petimus, quod c brachium vestrum ad comprimendos hostes forte efficiat, & mentem vestram fidei zelo d velut macro-næ gladii vibrantis exacuat.

C. XLIX. ¶ Merito fides, bellorum paratur victoria.

Idem ad eundem, lib. 1. epist. 73.

Si e non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia, tanta excellentiæ vestræ bellicorum actuum prosperitas eveniret, non summo opere miranda fuerat; cum sciamus, hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuisse concessa. Sed cum futuras, Deo largiente, victorias, non carnali providentia, sed magis orationibus prævenitis, sit, ut hoc in stuporem veniat, sed Deo desuper largiente descendat. Vbi enim meritum vestrorum loquax non discurrit opinio? quæ & bella vos frequenter appetere non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandæ causæ reip. in qua Deum coli conspiciamus, loquitur: quatenus Christi nomen per subditas gentes fidei prædicatione circumquaque discurrat. Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita constituunt, ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia in futuram i vitam celestium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro pacendis ovibus B. Petri Apostolorum Principis excellentiam vestram præstitisse didicimus: ita ut non parva loca patrimonii ejus propriis nudata cultoribus, largitis Dacorum 2 habitacionibus, restauraverit. Quæcumque igitur hic illi Christianissima f mente confertis, horum retributionem per spem in futuro judicio sustinetis.

- 1 ¶ Futuram] In duobus codicibus epistoliarum legitur: in futurorum gaudiorum participatione: in uno vero manuscripto, in futura celestium gaudiorum participatione. In codice tamen Vaticano legitur quemadmodum apud Gratianum.
- 2 ¶ Dacorum] In libro epistoliarum impresso, & duobus manuscriptis legitur, Dacorum. In aliquo vero antiquo Gratiani exemplari est, Dacorum, vel aliorum habitacionibus.
- 3 ¶ pars. Breviter monstratum est, quod boni laudabiliter persequuntur malos, & mali damnabiliter persequuntur bonos. Illud autem Apostoli: [Tu autem quis es, qui judicas alienum servum?] de alieni cordis occultis intelligendum est. Quod vindicta inferri possit, monstratum est. Non: restas ostendere, quod debet inferri, & quod magis diliguntur illi, qui puniuntur, quam qui impuniti relinquantur: quod utrumq. multorum auctoritate probatur.

C. L. ¶ Ad iram Deum provocatur, cum mala puniri disstruntur. At enim Augustinus.

Si ea i, de quibus vehementer Deus offenditur, insequi vel ulcisci differimus, ad irascendum utique divinitatis patientiam provocamus. [Nonne g Achor b filius Zare præterit mandatum Domini, & super

a al. Putaverit. b al. Magna. c al. qui. d abest ab orig. e Bureb. l. 1. c. 11. Anf. lib. 13. c. 30. Ivo p. 16. n. 19. f al. Christiana. g Ios. 22. h al. Acham.

omnem populum Israël ira ejus incubuit? Et ille etiam homo, atq. vitam solus perierit in scelere suo.]

1 ¶ Si ea] Utque ad vers. provocamus, sunt in regis B. Gregorii lib. 2. indist. 11. epist. 27. scripta Martino a Abbati & Benenato Notario. Reliqua vero non ibi leguntur, sed sunt verba sacre scripturae, cap. 22. Iosue.

C. LI. ¶ Vindicta, quæ ad correctionem valet, non est prohibenda.

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 37. & 38.

Ea b vindicta i, quæ valet ad correctionem, non prohibetur. Quæ etiam ad misericordiam pertinet, nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo, quem correctum esse vult, plura perferre: sed huic vindictæ referendæ non est idoneus, nisi qui odium, quo flagrare solent, qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superaverit. Non enim meum est, ne odisse parvulum filium parentes videantur, cum ab eis vapulat peccans, ne peccet ulterius. Etenim, perfectio dilectionis, ipsius Dei patris imitatione nobis proponitur, cum in sequentibus dicitur: [Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro eis, qui vos persequuntur.] Et tamen de ipso dicitur per Prophetam, d [Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit.] dicit etiam Dominus: e [Servus 2, qui nescit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, vapulabit patiens: servus autem, qui scit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis.] Non ergo queritur, nisi ut ille vindicet, cui rerum ordine potestas data est, & ea voluntate vindicet, qua patet 3 parvulum filium flagellat, quem per iram odisse nondum potest. Hinc enim aptissimum f exemplum datur, quo satis apparet posse peccatum amore, potius vindicari, quam impunitum relinqui, ut illum, in quem 3 parvulum filium miserum, sed correctione beatum, velit: paratus tamen, si opus sit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult esse correctum, sive in eum habeat potestatem coercendi, sive non habeat. ¶ Magni autem, & sancti viri, quamquam b optime scirent mortem istam, quæ animam dissolvit à corpore, formidandam non esse, secundum eorum tamen animam, qui illam timerent, nonnulla peccata morte punierunt: quod & viventibus utilis metus incurreretur, & illis, qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri possit, si viverent, diminueretur i. Non temere illi judicabant, quibus tale iudicium donaverat Deus. Inde est, quod Helias k morte, multos affecti, & propria manu, & igne divinitus impetrato: cum l & alii multi, & magni viri eodem Spiritu consulendo rebus humanis non temere fecerint m. De quo Helia cum exemplum dedissent n discipuli Domino, commemorantes quid ab eo factum sit, ut etiam ipsis daret potestatem petendi de celo ignem ad consumendos eos, qui sibi hospitium non præbuerant o, reprehendit p in eis Dominus non exemplum Prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animadvertens eos, non amore correctionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque postquam eos docuit, quid esset diligere proximum tanquam seipsum, in fado etiam Spiritu Sancto q, quem decem diebus completis post ascensionem suam desuper, ut promiserat, misit, non defuerunt tales vindictæ, quamvis multò rarius, quam in veteri Testamento. Ibi enim ex majori parte servientes timore premebantur: hic autem maxima dilectione liberi nutriebantur. Nam

a al. Martiano. b Anf. l. 1. c. 2. Ivo p. 10. c. 66. c Math. 5. d Prov. 3. e Luc. 12. f al. aperitissimum. g al. quem. c. 31. h al. qui iam. i abest ab orig. k 3. Reg. 18. & q. l al. quid. m al. fecerunt. n Luc. 9. o al. præbuerunt. p Math. 23. q Alter. 2. & verbis

committitur, profectio gravis est, & atrocior, quam si in alios talia committantur, tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potius pro lenitate Christianae consideratione censeas coherendum. Quod te per Iesum Christum, ne facias, obsecramus. & paulo post. ¶ Ex occasione terribilium iudicium ac legum, ne aeterni iudicii poenas luant, corrigi eos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciiis, quibus digni sunt, coerceri. Sic igitur eorum peccata compescite, ut sint, quos poeniteat peccasse. & paulo post. ¶ Proinde si occidendos in his sceleribus homines putaveritis, deterrebitis nos per operam nostram ad vestrum iudicium aliquid tale perveniat. Quo comperto illi in nostram perniciem licentiori audacia grassabuntur, necessitate nobis impacta, ut etiam occidi ab eis eligamus potius, quam eos occidendos vestris iudiciis ingeramus.

C. IV. ¶ Quis ecclesiae Principum severitate iuvatur.

Idem Macedonio, epist. 14.

Prodest d & severitas vestra, cuius ministerio quies adjuvatur & nostra. Prodest & intercessio nostra, cuius ministerio severitas temperatur & vestra. Non vobis displiceat, quod rogamini a malis. ¶ Nam hominum iniquitatem etiam Apostolus Paulus non tantum de iudicio futuro, verum etiam de praesentibus vestris secularibus i potestas terret, afferens & ipsas ad dispensationem divinae providentiae pertinere. [Omnis e, inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit, &c.] Haec verba Apostoli utilitatem vestrae severitatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem iusti sunt terrenis debere, qui timent, ita dilectionem iusti sunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat, sed omnia consulendi charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumane. Ita formidetur ultio cognitoris, ut nec intercessoris religio contemnatur, quia & plectendo, & ignoscendo hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. Quod si tanta est perveritas & impietas, ut et corrigenda nec disciplina possit prodesse, nec venia, a bonis tamen intentione atque conscientia, quam Deus cernit, si severitate, si lenitate, non nisi officium dilectionis impleatur.

¶ Secularibus Antiquioribus editionibus epistolae B. Augustini in margine est ascriptum, de praesentibus vestris securibus terretur. In Antwerpiana vero est in textu haec eadem sententia, sed sine ditione, praesentibus.

¶ Et corrigenda ¶ Sic est emendatum ex originali. Antea legebatur, ut corrigendis reis nec disciplinae, nec veniae remedia suffragantur, ab omni tamen inventione, &c.

C. V. PALAEA.

Hoc f tamen intelligendum est de illis, quos praesentia supplicia in melius commutant, non de illis, qui obstinati sunt in malo: qui si semper viverent, semper peccarent: quorum poena hic incipit, & in aeternum durabit.

¶ Absit haec palaea a vetustis exemplaribus, quae collata sunt, non excepto, in quo est conjuncta capiti superioris.

C. VI. ¶ Inpraesentiarum, nonnulli puniuntur, ne in aeternum flagellentur.

Item Hieronymus in Nona Prophetam, ad c. 1.

Quid ergo, ait, contra Dominum cogitatis? Ipse qui creavit mundum & consummationem eius faciet. Quod si vobis videatur crudelis, rigidus, & cruentus, quod in diluvio h. genus delevit humanum, super Sodomam & Gomorrhaim ignem & sulphur i pluit,

a al. incendit. b al. excoereri. c absit ab orig. d Pol. l. 1. tit. ult. e Rom. 13. f De poenitentia dist. 3. c. sunt plures. m. fin. g Poly. l. 7. tit. 12. h Gen. 7. & 19. i al. sulphurem.

Aegyptios a submersis fluctibus, Israëliitarum, cadaveri prostravit in eremo, seipote eum ideo ad praesens reddidisse supplicia, ne in aeternum puniret. Certe aut vera sunt, quae Propheta loquuntur, aut falsa. Si vera sunt, quae de severitate ejus videntur dicere, ipsi dixerunt. [Non b. vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:] Sin autem falsa sunt, & falsum est, quod dicitur. [Non confurget duplex tribulatio:] falsa est ergo & crudelitas, quae in lege descripta est. Quod si verum est, ut negare non poterunt, dicente Propheta: [Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione,] ergo qui puniti sunt, postea non punientur. Si autem illi postea punientur, scriptura mentitur, quod dicere nefas est. Receperunt ergo & qui in diluvio perierunt, & Sodomiam & Aegypti, & Israëliitarum in solitudine mala sua in via sua. ¶ Quaeat e hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur, quid de eo postea fiat: Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur: [Qui vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:] aut non punietur, & optandum est adulteris, ut inpraesentiarum brevi & cita poena cruciatus frustrentur aeternos. In quod respondebimus, Deum ut omnium rerum, in suppliciorum quoque scite mensuras, & non praesentis sententiae iudicis: nec illi in peccatorem exercenda hinc poena auferri potestatem: & magnum peccatum, magnis, diuturnisque lui d cruciatibus. Si quis autem punitus sit, ut ille e in lege, qui Israëliticis maledixit, & qui f in sabbatho ligna collegerat, tales postea non puniri, quia culpa levis praesentis supplicio compescit sit.

C. VII. ¶ Qui rei sunt sanguinis, ab ecclesia defendi debent.

Item Gregorius, Papa.

Eos sanguinis defendat i ecclesia, ne g effusione sanguinis particeps fiat.

¶ Defendat ¶ Apud Burchardum & Tenem, qui haec citant ex dictis Augustini, legitur, non defendat.

¶ pars. Hinc apparet, quod mali flagellati sunt coeundi, non membrorum truncatione vel temporali morte plectendi. Sed i

icitur illud, quod Dominus ait ad Moysen: ¶ K [Malitiam non patieris vivere.] Item. [Qui i coertit eum iumentum morti veritatis:] Adulterio etiam, vel blasphemiae crimine natus i

ricorditer lapidari iubetur. ¶ Item Moyses, qui legem accipere cultores idoli morte punivit. Samuel etiam Aegz persequitur Regem in frustra confudit. Phinees quoque, Iudaicum cum Madian cocentem gladio transfixit, quod est ei reparatione ad iustitiam

Similiter nonnulli in veteri Testamento invocantur mali transgressores, nec tamen transgressores legis, sed defensores appellatur. Prohibetur ergo illo precepto quilibet sua auctoritate in munus adhiberi armari, non legi imperio rei morti tradere. Qui enim publico potestate functus, ipsius legi imperio malis perimit, nec illius precepti transgressor, nec a caelesti patria alienus habetur.

C. VIII. ¶ Ex officio, non est peccatum hominem occidere.

Unde Augustinus ad Publicolam, epist. 114.

DE in occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium: nisi forte liberos, milites, aut publica functione teneatur, ut non pro se faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse accepta legitima potestate, si ejus congruit periculum. Qui vero repelluntur aliquo terrere, ne male factum etiam ipsis, aliquid fortasse praestatur. Hinc autem dictum est. n [Non resistamus malo,] ne nos visum deletet, quae alieno malo animam patit, non ut co

a Exod. 15. b Naum i. secundum 70. c De poenitentia dist. 3. quarat hic. d al. clui. e Levit. 24. f Naum i. 1. g. Sup. 14. g. b. h. qui in furis. h al. effusioni. i Exod. 22. 1 Levit. 24. m Poly. l. 1. tit. 11. c. 12. k Exod. 22. l Levit. 24. m Poly. l. 1. tit. 11. c. 12. n Exod. 22. 1 Levit. 24. m Poly. l. 1. tit. 11. c. 12. o Exod. 22. 1 Levit. 24. m Poly. l. 1. tit. 11. c. 12.

¶ Qui vero repelluntur aliquo terrere, ne male factum etiam ipsis, aliquid fortasse praestatur. Hinc autem dictum est. n [Non resistamus malo,] ne nos visum deletet, quae alieno malo animam patit, non ut co

¶ Qui vero repelluntur aliquo terrere, ne male factum etiam ipsis, aliquid fortasse praestatur. Hinc autem dictum est. n [Non resistamus malo,] ne nos visum deletet, quae alieno malo animam patit, non ut co

¶ Qui vero repelluntur aliquo terrere, ne male factum etiam ipsis, aliquid fortasse praestatur. Hinc autem dictum est. n [Non resistamus malo,] ne nos visum deletet, quae alieno malo animam patit, non ut co

¶ Qui vero repelluntur aliquo terrere, ne male factum etiam ipsis, aliquid fortasse praestatur. Hinc autem dictum est. n [Non resistamus malo,] ne nos visum deletet, quae alieno malo animam patit, non ut co

reitionem hominum negligamus. Vnde nec reus est
 mortis alienæ, qui cum sua possessione ex lapidibus i
 murum circumduxerit, aliquis ex ipsorum lapu percuf
 sus intereat. Neque enim reus est Christianus, si bos e
 jus aliquem feriendo, vel equus calcem jaciendo aliquem
 occidat: aut ideo non debent Christianorum a boves
 habere corna, aut equus ungulas, aut dentes canis.
 An vero, quoniam Apostolus Paulus satis egit, ut in
 Tribuni motum perferretur, insidias sibi à quibusdam
 perditis preparari, & ob hoc deductores accepit armatos,
 si in illa arma scelerati homines incidissent, Paulus e in
 effusione sanguinis eorum suum crimen agnosceret? Ab
 sit, ut ea quæ propter bonum ac licitum facimus, si quid
 per hoc præter nostram voluntatem cuiquam mali accide
 ris, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domestica &
 agrestia sunt habenda, ne quis eis vel se, vel alterum interi
 mar: nec arbor, aut restis, ne quis se inde suspendat: nec
 fenestra faciendâ est, ne per hanc se quisquam præcipitet.
 Quid plura commemorarem, cum ea commemorando fi
 nire non possem? Quid enim est in usu hominum
 bono ac licito, unde non possit etiam pernicies irro
 pui.

*¶ Ex lapidibus] Sic est emendatum ex codice Vaticano,
 apud Augustinum. Nam in impressis desunt ista voca.
 Apud Gratianum vero erat, fuisse possessioni murorum ambi
 tum circumduxit.*

*¶ Sponsiones perimere nulla legi auctoritate alicui
 permittitur.*

C. IX. ¶ Qui Deo auctore bella gesserunt, præ
 cepta occidendi nequaquam trans
 gressi sunt.

*Unde Augustinus lib. 1. de Civitate Dei,
 c. 17. & 18.*

¶ non licet privata potestate alicui hominem occi
 dere vel nocentem, cuius occidendi licentiam lex nul
 la concessit, profecto etiam qui seipsum occidit, homi
 cidæ: & tanto fit nocentior, cum se occiderit, quanto
 immemor in causa fuit, qua se occidendum putavit.
 Nemo enim iude factum merito detestamur, eumque ve
 ritas punit, cum laqueo se suspendit, scelerata illius tra
 didit: non misericordia desperando exiabiliter poenit
 entis, nullum sibi salubris poenitentæ locum reliquit:
 quanto magis sua necesse abstinere debet, qui tali suppli
 cio quid in se puniat, non habet. Iudas enim cum se oc
 cidit, sceleratum hominem occidit: & tamen non so
 lum Christi, verum etiam suæ mortis reus finivit hanc vi
 tam: quia licet propter suum scelus, alio tamen scelere
 innocens esset. ¶ Cur f. autem homo, qui mali nihil
 fecit, sibi male faciat, & seipsum interficiendo, hominem
 innocentem, ne alium passiat nocentem, atque
 in se perpetraret peccatum proprium, ne in eo perpetraret
 alienum? Item, c. 20. ¶ Neque enim frustra in sanctis,
 canonicisque libris nunquam nobis divinitus præceptam,
 poenitentiamve reperiri potest, ut vel ipsius adipiscendæ
 immolationis, vel ullius curandi g., cavendique ma
 li causa nobismetipsis necem inferamus. Nam & pro
 hibito nos esse intelligendum est, ubi lex h. ait: [Non
 occides:] præsertim, quia non addidit proximum tuum:
 sicut falsum testimonium cum veteret. [Falsum, in
 tum.] Nec ideo tamen si adversus seipsum quisquam
 falsum testimonium dixerit, ab hoc se crimine putave
 rit alienum: quoniam regulam diligendi proximum
 à semetipso dicitur accepit, quandoquidem scriptum

est: [Diliges a proximum tuum sicut teipsum.] Porro
 si falsit testimonii non minus reus est, qui de ipso falsum
 fatetur, quam si adversus proximum hoc faceret, cum in
 eo præcepto, quo falsum testimonium prohibetur, ad
 versus proximum prohibetur, possitque non recte in
 telligentibus videri non esse prohibitum, ut adversus
 seipsum quisque falsus testis existat b, quanto magis in
 telligendum est, non licere homini seipsum occidere,
 cum in eo, quod scriptum est: [Non occides,] nihilo o
 deinde addito, nullus, nec ipse utique, cui præcipitur, in
 telligitur exceptus? Item 7. eod. capite. d. [Non occi
 des,] non alterum: ergo nec. Neque enim qui se oc
 cidit, alium quàm hominem occidit. ¶ Quasdam verò
 exceptiones eadem ipsa divina fecit auctoritas, ut liceat
 hominem occidi: sed his exceptis, quos Deus occidi ju
 bet, sive data lege, sive ad personam pro tempore expres
 sa iustione. Non enim ipse occidit, qui ministerium
 debet jubenti, sicut adminiculum gladius est utenti. Et
 ideo nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo
 dictum est: [Non occides,] qui Deo auctore bella gesse
 runt, aut personam gerentes publicæ potestatis, secundum
 ejus e. leges, hoc est, iustissimæ rationis imperium, & sceler
 atos morte punierunt. Et Abraham non solum non est
 culpatus crudelitatis crimine, verum etiam laudatus est
 nomine pietatis, quod f. voluit filium nequaquam sceler
 atè, sed obedienter occidere. Et merito quaritur, ut
 rum pro iussu Dei sit habendum, quod septe g. filiam
 quæ patri occurrit, occidit, cum se immolaturum Deo
 id vovisset, quod ei redeunti de prælio victori primitus
 occurrisset. Nec Samson h. aliter excusatur, quod se
 ipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia Spi
 ritus latenter hoc iussisset, qui per illum miracula faciebat.
 His igitur exceptis, quos vel lex iusta generaliter, vel ipse
 fons iustitiæ Deus specialiter occidi jubet, quisquis homi
 nem, vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidii cri
 mine innectitur. Item c. 26. ¶ Hoc dicimus, hoc asseri
 mus, hoc modis omnibus approbamus, neminem sponta
 neam mortem sibi inferre debere, veluti fugiendo mole
 stias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem pro
 preter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere graviss
 mum proprium, quem non polluebat alienum: nemi
 nem propter sua peccata præterita, propter quæ magis
 hac vita opus est, ut possint poenitentem sanari: neminem
 velut desiderio vita melioris, quæ post mortem speratur,
 quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non
 suscipit.

*¶ Non autem] Sic est emendatum ex originali, præfer
 rim Antiquariano. Nam antea totus hic locus multo aliter se ha
 bebatur: sunt autem & alia multa restituta.*

C. X. ¶ Nemini licet sibi manus injeceret.
 Item contra literas Petilianas,
 lib. 2. c. 49.

T V i dixisti, laqueo traditor perit, laqueum talibus
 dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Ne
 que enim veneramur nomine martyrum eos, qui sibi
 collum ligaverunt.

C. XI. ¶ De eodem.
 Item Hieronymus in Ionam Prophetam, ad
 cap. 1. non longe à fine.

N On est nostrum mortem arripere, sed illatam ab
 aliis libenter accipere. Vnde & in persecutionibus
 non licet propria petire manu (absque eo, ubi castitas pe
 riclitatur,) sed percutienti colla submittere.

C. XII. ¶ Nulla sint oratio pro his, qui se
 ipsos interfecerunt.
 Item ex concilio Bracarensi l. cap. 34.

a Matth. 22. b assistat.] orig. c. al. nihil. d. Ibidem.
 e. 28. e. al. i. i. g. Gen. 22. g. Iudic. 11. h. Iudic. 16.
 i. Ivo p. 2. c. 99. & p. 10. c. 7. k. Petrus. lib. 6. 3.

cadaver
 tus reddi
 aut ven
 vera sim
 xixerunt
 tribula
 d. dicitur
 o & co
 m. est, a
 vindica
 ergo au
 illi post
 s. eff. No
 odomin
 ia in via
 herens in
 ut cum
 un vider
 aut. ut
 sentiam
 poss. a
 m. in b
 prævent
 enda B
 eccatum
 is aut
 dicitur
 stea na
 mpendit

Placuit a ut qui sibiipfis voluntarie b aut per ferru, aut per venenum, aut per precipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo violentam e inferunt mortem, nulla profus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum plalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam usurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis secleribus puniuntur.

Impunitentes, subaudiatur. Item Augustinus in eodem lib. r. de civitate Dei, c. 26.

C. XIII. ¶ Non est reus homicidii miles, qui potestari obediens, hominem occidit.

Miles d cum obediens potestati, sub qua legitime constitutus est, hominem occidit, nulla civitatis suae lege reus est homicidii, imo, nisi fecerit, reus est imperii deserti atque contempti. Quod si sua sponte atque auctoritate fecisset, in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque unde punitur, si fecerit injustus, inde punietur, nisi fecerit justus.

C. XIV. ¶ Homicida est, qui sponte occidit, quo iudex jubet occidi. Item in quaestione Ewodi, quaest. 39. ad c. 11.

Quoniam minister iudicis occidit eum, quem iudex iussit occidi, profecto, si id sponte facit, homicida est, etiam si eum occidat, quem scit a iudice debuisse occidi.

C. XV. ¶ Sicut iure laudatur obedientia, ita reprehenditur, qui sibi non concessa usurpat.

Item lib. 22. contra Faustum, c. 73.

Lex aeterna ita medio quodam loco posuit aliqua hominibus, ut in eis usurpandis merito reprehendatur audacia, in exequendis autem iure obedientia laudetur. Abraham i, si spontaneus in occidendo filio motus fuisset, execrabilis haberetur: at iubenti Deo obsecundans, famularus est.

¶ Abraham] Confectum est hoc caput ex verbis B. Augustini, sed collectorum arbitratu immutatum. Atq. hac quidem pars sic apud illum habet. Quapropter si in occidendo filio spontaneus motus execrabilis, Deo autem iubente obsecundans famularus non solum inculpabilis, verum etiam laudabilis invenitur, quid Moysen fauste reprehendis, quod expoliavit Aegyptios, &c.

C. XVI. ¶ Bono animo officia vindictae possunt impleri.

Item in quaestione super Evangelia, lib. 1. c. 16.

Officia f vindictae possunt impleri bono animo, quomodo lex, quomodo iudex.

C. XVII. ¶ Non est iniquus, sed humanus, qui crimen persequitur, ut hominem liberet.

Item ad Macedonium, epist. 34.

Non g est iniquitas, sed potius humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator.

C. XVIII. ¶ Quare sine instituta regia potestas & legalia tormenta. *Item in ead. epistola.*

Non b frustra sunt instituta potestas Regis, & cognitio torus, unguis carnis, arma militis, disciplina dominantis, severitas etiam boni patris: habent omnia ista modos suos, causas, rationes, utilitates: haec cum timentur, & mali coercentur, & quietius inter malos vivunt boni.

a Bur. l. 10. c. 139. Ivo p. 10. c. 118. & p. 11. c. 140. b al. violenta. c. abest ab orig. d Ivo p. 10. c. 98. Pamm. l. 8. c. 37. e Ivo p. 10. c. 103. Palmorm. l. 8. c. 39. f Ivo p. 10. c. 196. Pamm. l. 8. cap. 40. g Ivo p. 10. c. 107. h Ivo p. 10. c. 108.

C. XIX. ¶ Nonnunquam potius peccat, qui causam mortis praebet, quam ille, qui occidit.

Idem ibidem.

Quoniam homo ab homine occiditur, multum distat, utrum fiat nocendi cupiditate, vel iniuste aliquid auferendi (sicut fit ab inimico, sicut a latrone) an iuste, vel obediendi ordine (sicut a iudice, sicut a carnifice) an evadendi, vel subveniendi necessitate sicut utriusque terimur latro a viatore, hostis a milite. ¶ Et aliquando, qui causa mortis fuit, potius in culpa est, quam ille, qui occidit: velut si quispiam decipiat fidei iustorem suum, atque ille pro isto legitimum supplicium luat. Non tamen omnis qui causa alienae mortis est, reus est. Quid si enim quisquam stuprum petat, seleg; si non impetaverit, interimat? Quid si filius timens patris iram, veluti praecipio pereat? Quid si alius homine liberato, veluti alius liberetur, sibi ipse mortem inferat? Num propter istas alienari mortuum causas aut secleris contententium est, aut vindicta peccati, quae non fit nocendi sed cogendi studio, etiam paterna tollenda, aut opera misericordiae cohibenda sunt? Haec cum accidunt, debemus humanum dolorem, non propter illa, ne accidant, rectorum reprimere voluntatem.

C. XX. ¶ Quod sacerdotes efficere docendo non valent, disciplina terrore potestati exorquet.

Item Isidorus lib. 3. sent. de summo vno, c. 33.

Potestatis adeptae culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinae ecclesiasticae muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necessariae non essent, nisi ut quod non praevaleret sacerdos efficere per doctrinae sermonem, potestas hoc impleat per disciplinae terrorem. Saepe per regnum terrenum, caeleste regnum proficit, ut quae intra ecclesiam positi contra fidem & disciplinam abesse agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam ecclesia humilitas exercere non poterat, cervicibus superbiorum potestas principalis imponat, & ut venerationem i mereatur, virtutem potestatis imperiat. Cognoscant Principes saeculi Deo debent se rationem reddere propter ecclesiam, quam a Christi tuendam suscipiunt. Nam si ve augeatur pax & disciplina ecclesiae per fideles Principes, si ve solvatur, ille ad eis rationem exiget, qui eorum potestati suam ecclesiam credidit.

Venerationem] In variis editionibus huius libri dicitur, & ut veneratione mereatur, virtute potestatis imperiat. In concilio Parisiensi sub Ludovico & Lothario lib. 2. cap. ubi hoc refertur, legitur, & ut veneratione mereantur virtutem potestatis imperiat. Apud Ivonem vero, (Nam Barthelemy codex manifestum habet mendosum) hoc modo, & sic veneratione mereatur, ut virtutem potestatis imperiat.

C. XXI. ¶ Et regia potestas, & sacerdotalis deputat auctoritas, qua ad divinam confessionem pertinent.

Item Leo Papa, epist. 29. ad Pulcherium Augustum.

Res e autem humanae aliter tuta esse non possunt, quae ad divinam confessionem pertinent, & regalia sacerdotalis defendat auctoritas.

C. XXII. ¶ Sacerdotalis admonitio, qui corrigere non valet, secularis potentia corrigat.

Item ex concilio Turonensi III. d. c. 21.

Incestuosus, parricida, homicida multi apud reperuntur, sed aliqui ex illis sacerdotum nomine

a Ivo ibid. b Polyb. lib. 6. tit. 1. Borell. l. 13. c. 47. Prop. cap. 44. c Polyb. l. 1. tit. 27. d C. 12. c. 44. e Barthelemy l. 2. c. 29. Ivo p. 9. c. 65.

admonitionibus aurem accommodare, volentes in pri-
stis perdurare criminibus: quos oportet per scula-
ritatis potentiam disciplinam à tam prava consuetudine coër-
teri, qui per saluifera sacerdotum monita noluerunt re-
vocari.

C. XXIII. *Malis comprimere, & bonos suble-
vare, Regum officium est.*

Item Hieronymus super Hierem. ad cap. 22.

Regum officium a est proprium, facere iudicium &
iustitiam, & liberare de manu calumniatorum vi op-
pressos, & peregrinos, pupilloque, & viduas, qui facilius
oppugnantur à potentibus præbere auxilium. Et, ut cu-
ram eis præceptorum Dei maiorem injiceret, intulit, &
[Nolite contristare,] ut non solum non eripiatis, sed ne
pauimini quidem per vestram conniventiam ab aliis con-
tristati, [& sanguinem innocentem non effundatis in lo-
co isto.] Homicidas e enim, sacrilegos, &c. & post pauca.
¶ Si, inquit, hæc feceritis, o Reges Iuda, tenebitis pristi-
nam potestatem.

¶ pars. Ipsi autem Principibus, & potestatibus fidem, & re-
verentiam servari oportet: quam qui non exhibuerit, apud Deum
pena invenire non poterit.

C. XXIV. *Æterna mercede fraudatur, qui fi-
dem & reverentiam potestatibus ser-
vare contemnit.*

Unde idem Hieronymus in epist. ad Titum, cap. 2. ad
vers. [Servi domini].

Si apud camales dominos in minimo fideles fuerint,
incipient eis apud Deum majora committi. Oportet au-
tem doctrinam Domini, qui ea, quæ conditioni suæ apta
sunt, facit: & è diverso confundit eam, qui non est subje-
ctus in omnibus, cui conditio sua displicet, qui contradi-
ctos atque fraudatos, in nullo fidem bonam ostendit.
Quomodo enim potest fidelis esse in substantia Dei, qui
camali domino fidem exhibere non potuit?

C. XXV. *Militari disciplina Regi omnia
servat.*

Item Ambrosius in lib. 1. de Patriarchis, id est,
de Abraham, cap. 2.

Deus aliquis cum ipse viceit, quomodo dicit A-
braham ad Regem Sodomorum, [nihil e sumam abs-
te.] cum præda utique in potestate victoris fuerit? Do-
ceat militarem disciplinam, ut Regi serventur omnia.
Sancti, qui secum fuissent in adjumentum fortasse so-
ciant, partem emolumentum tribuendam asserit, tanquam
mercedem laboris. Ideoque, quoniam sibi mercedem
ab homine non quaesivit, à Deo accepit: sicut legimus
scripsimus, quia post hæc factum est verbum Domini ad
Abraham in visu dicens: [Noli g timere Abraham: Ego
protegam te, merces tua multa erit valde.]

¶ pars. ¶ Preterea, sicut Principibus, & potestatibus fidem
& reverentiam exhibere cogimur, ita secularium dignitatum ad-
ministratores, defendendarum ecclesiarum necessitas incumbit.
Quod si hæc contempserint, à communionem sunt repellendi.

C. XXVI. *Quærimonia ecclesiarum, qui in
dignitatibus agunt, attentius debent
audire.*

Unde Ioannes VIII.

Administratores b planè secularium dignitatum, qui
ad ecclesiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum
protectionem, rapaciumque refraxationem constituti
esse proculdubio debent, quoties ab Episcopis, & eccle-
siasticis vniis conventi fuerint, eorum quærimonia atten-
tius audiant, & secundum quod necessitas expetierit, abs-
que negligentia examinent, & diligenti studio corrigant.
Quod si Dei timorem præ oculis non habentes, negligere

a Autem,] sup. b Hierem. 7. c Infra ead. homici-
das. d Dicit,] sup. e Gen. 17. f ad Dicit,] g Gen. 15.
h Anselm. 3. c. 17.

post secundam & tertiam admonitionem inventi fuerint
omni se noverint communionem usque ad condignam sa-
tisfactionem privatos.

C. XXVII. *Non solum homines, sed & contra-
ria fortitudines sunt ultrices ira
Dei.*

Item Hieronymus super Iob, ad cap. 2.

7. Non a solum homines ministri sunt, & ultores
ps. ira Dei in his, qui malum operantur (unde b non
sine causa gladium portant,) sed etiam contraria fortitu-
dines, quæ appellantur furor & ira Dei.

C. XXVIII. *Qui crudelis jugulat, non
est salu, qualis patientibus vi-
detur.*

Item supra Esaiam, ad cap. 13.

Non c est crudelis, qui crudeles jugulat: sed [crude-
lis d idèd vocatur,] quod crudelis patientibus esse
videtur. Nam & Iatro suspensus patibulo crudelem ju-
dicem putat.

C. XXIX. *Minister est Dei, qui malos percu-
tit in eo, quod mali sunt.*

Item super Ezechiel, lib. 3. ad cap. 9. e

Qui f malos percutit in eo, quod mali sunt, & habet
valva interfectionis, ut occidat pessimos, minister est
Domini.

C. XXX. *Non sceler admittit iudex, qui
homines vincit.*

Item super epist. ad Galatas, lib. 2. ad c. 3.

Iudex non est auctor sceleris, nequaquam homines vin-
ciendo.

C. XXXI. *Non effundit sanguinem, qui homi-
cidis & sacrilegis punit.*

Item super Hierem. lib. 4. ad cap. 22.

Homicidas *, & sacrilegos, & venenarios punire, non
est effusio sanguinis, sed legum ministerium.

C. XXXII. *Principes saculi pestifera parce-
re non debent.*

Item Cyprianus libro de exhortatione mar-
tyrii, cap. 5.

Si g audieris in una ex civitatibus, quas Dominus
Deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes:
Eamus, & serviamus Diis aliis, quos non novisti, inter-
ficiens necabis omnes, qui sunt in civitate, cæde gladii,
& incendes civitatem igni, & erit sine habitaculo in æ-
ternum: non reedificabitur etiam nunc, ut avertatur
Dominus ab indignatione iræ suæ. Et dabit misericor-
diam tibi, & miserebitur tui, & multiplicabit te, si ex-
audieris vocem Domini Dei tui, & observaveris præce-
pta ejus. Cujus præcepti, & vigoris memor Mattathias h
interfecit eum, qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quod
si ante adventum Christi circa Deum colendum,
& idola spernenda, hæc præcepta servata sunt, quanto
magis post adventum Christi servanda sunt, quando
ille veniens non verbis tantum nos hortatus est, sed &
factis i

C. XXXIII. *Tribulationum flagellum aliquando
perfidia castigatur.*

Item Augustinus contra literas Petilian, lib. 2. cap. 13.

De i fidem nullus est cogendus invictis, sed per se-
veritatem, imò & per misericordiam Dei tribula-
tionum flagellis solet perfidia castigari. Nunquid, quia
mores optimi liberalitate voluntatis eliguntur, idèd mo-
res pessimi non legis integritate puniuntur? Sed tamen

a Ivo p. 10. c. 111. Panu. l. 2. c. 43. b al. c. c Ivo p. 10.
c. 112. Panu. l. 2. c. 49. d absint ab orig. e Et ibi gloss. ord.
f infra, ead. q. d. quicquid, percutit. In Tribu. sub Arnulpho, ca. 3.
Bur. l. 6. c. 43. Ivo p. 10. c. 114. * Panorm. lib. 2. ca. 51. Ivo p. 10. c. 115.
g Panu. l. 2. c. 52. Ivo p. 10. c. 115. Bur. l. 6. c. 43. Panu. l. 2. c. 53. Dent. 15.
h i. Math. 2. i Ivo p. 10. c. 71.

malè vivendi ultrix disciplina præpostera est, nisi cura i præcedens benè vivendi doctrinam prædat. Si quæ igitur adversus vos leges constitutæ sunt, non eis benefacere cogimini, sed malè facere prohibemini. Nam benefacere nemo potest, nisi elegerit, nisi amaverit: quod est in libera voluntate. *¶ infra c. 84. ¶* Cum aliquid adversus vos Reges constituitur, admoneri vos credite, ut cogitetis, quare ista patiamini. Si a propter justitiam, revera illi persecutionem vestri sunt, vos autem beati, qui persecutionem passi propter justitiam, possidebitis regnum colorum. Si autem propter iniquitatem schismatis vestri, quid illi, nisi correctores vestri sunt: vos autem, sicut ceteri diversorum scelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profectò infelices & in hoc, & in sæculo futuro?

¶ Cura] Apud B. Augustinum & Ivoem legitur, nisi cum præcedens benè vivendi doctrina contemnitur: sed ob gloriam in vers. cura, non est mutata.

C. XXXIV. ¶ Injuria sacramentorum Christi à Regibus est vindicanda. Idem in eodem lib. 2. 92.

SI b propterea persecutor non fuit Nabuchodonosor, quia scelus in sanctum Daniele commissum, iustissime vindicavit: quomodo vindicandum est à Regibus, quòd Christi sacramenta exsulantur, si Prophetæ membra, quia in periculum missa sunt, sic vindicari meruerunt?

C. XXXV. ¶ Diligentissimi rectores sunt, qui mali, ut à malo fugiant, persequuntur. Idem in libro de vanitate ecclesie. c. 17.

SI c vos contra ecclesiam Christi altare erexisse, & à Christiana unitate, quæ toto orbe diffunditur, sacrilego schismate separatos esse, & corpori Christi (quod est ecclesia toto orbe diffusa) & rebaptizando, & blasphemando, & quantum potestis oppugnando adversari sancta & canonica scriptura convincit, vos impii, atque sacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto scelere tam leniter damnorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecuniarum privatione deterrandos, coercendosque decernunt, ut cogitantes, quare ista patiamini, sacrilegium vestrum cognovit fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini, & rectores diligentissimi, & consultores piissimi deputantur.

C. XXXVI. ¶ Non amatur servus vel filius, cum non corripitur. Idem super epistolam Iovanni, tractatu 7.

NON d putes tunc te amare servum tuum, quando eum non cadis, aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das disciplinam, aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non est ista charitas, sed languor. Ferveat charitas ad corrigendum, ad emendandum. Si sunt boni mores, delectent: si sunt mali, emendentur.

C. XXXVII. ¶ Innocentis officium est, nulli nocere, & peccatorem punire. Idem lib. 19. de civitate Dei, c. 16.

NON e est i innocentis, parcendo finire, ut in malum gravius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, ut aut ipse, qui peccat, corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo.

¶ Non est] Integer locus apud B. Augustinum sic habet: Sicut enim non est beneficentia, adjuvando efficere, ut bonum, quod majus est, amittatur, ita non est, &c.

¶ Plectitur] Sic ex Originali: antea legebatur, prius odio habetur, nec multo aliter Ivo.

a Mat. 1. b Ivo ibid. c Ivo ibid. d Ivo part. 10. 676. Pann. l. 8. c. 22. e Ivo p. 10. c. 77.

C. XXXVIII. ¶ Non est misericors, qui vitæ nutriendi parcit.

Idem ad Lotharium 2.

QUI b vitæ nutriendi parcit & faveat, ne contritè peccantium voluntatem, tam non est misericors, quam qui non vult cultum rapere puero, ne audiat plorantem: & non timet, ne vulneratum doceat, vel extinguitum.

¶ In vulgari citatur ex Augustino, sed in vestris tribuit Haymon, apud quem habetur.

C. XXXIX. ¶ Enormia flagitia per sæculi iudices corripiantur. Idem Haymo super epistolam ad Romanos, c. 13.

SUNT c quædam enormia flagitia, quæ potius per mandata iudices, quam per antistes & rectores ecclesiarum vindicantur: sicut cum quis interficit Pontificem apostolicum, Episcopum, Presbyterum, sive Diaconum. Eiusmodi reos Reges & Principes muadi damnant. Eius non sine causa gladium portant, qui talia scelera committunt. Sunt enim maxime constituti propter latronum, homicidarum, raptores: ut & illos damnent, & alios suo more compescant.

C. XL. ¶ Furta & crimina à Regibus cohibenda. Idem Cyprianus in novo genere abyssonis.

RE d debet furta cohibere, adulteria punire, impii de terra perdere, paritidas & peccantes vivere sinere, filios suos non sinere impie agere.

¶ Libellus hic de duodecim gradibus abyssonis impressus est, non sine causa gladium portant, qui talia scelera committunt. Sunt enim maxime constituti propter latronum, homicidarum, raptores: ut & illos damnent, & alios suo more compescant.

C. XLI. ¶ Non peccat, qui ex officio nocentem interficit. Idem Augustinus de libero arbitrio, lib. 1. c. 4.

SI e homicidium est hominem occidere, potest tamen occidere & aliquando sine peccato. Nam & miles hostem, & iudex, vel minister eius nocentem, & cuius invitato, atque imprudenti telum manu fugit, non minus peccat, cum hominem occidit. Evodius assentior i. Sed homicida isti appellari non solent. Idem in questionibus Levitici, quest. 68. ad cap. 16. ¶ Cum homo peccat occidit, lex eum occidit, non tu.

¶ Evodius assentior] Hæc sunt addita ex Originali Ivo. Est enim liber ille scriptus in Dialogo.

C. XLII. ¶ Non quis ad bonum, sed quis ad malum cogit, persequitur. Idem Pelagius Papa.

NON g vos hominum vaniloquia retardent dicentium, quia persecutionem ecclesie faciat, dum ea, quæ committuntur, reprimit, vel animarum salutem requirit. Errant huiusmodi tumoris fabulatores. Non persequitur, nisi qui ad malum cogit. Qui verò malum vel factum jam punit, vel prohibet ne fiat, non persequitur iste, sed diligit. Nam si, ut illi putant, nemo nec primendus à malo, nec retrahendus à malo ad bonum, est, humanas & divinas leges necesse est evacuari, quæ & malis penam, & bonis præmia iustitia suadente constitunt. Malum autem schisma esse, & per ceteras etiam potestates huiusmodi homines debere opprimi, & Canonica scripturæ auctoritas, & paternarum regularum.

a ad Letarium. b Ivo p. 10. c. 79. Pann. l. 1. c. 31. c Ivo p. 10. c. 11. Pann. l. 8. c. 3. d Omittuntur aliquot verba, Ivo part. 10. c. 96. Pann. l. 8. tit. 4. c. 19. e Ivo p. 10. c. 301. Pann. l. 8. c. 31. f Ivo p. 10. c. 301. Pann. l. 8. c. 31. g Deus dicit p. 1. Pol. d. 7. tit. 6. Augustinus lib. 2. c. 67. p. 10. c. 95.

nos veritas docet. Quisquis ergo ab Apostolicis divisus est scilicet, in schismate cum esse non dubium est: & contra universalem ecclesiam altare conatur erigere. ¶ Sed quod de talibus insertus i Chalcedonensi synodo canon fuerit, gloria vestra consideret, ubi post alia sic dicit. [Qui a communione seipsum suspendit, & collectam facit, & altare constituit, & noluerit vocanti Episcopo consentire, & noluerit eidem acquiescere, neque obedire primo & secundo vocanti, hunc omnino damnari, nec unquam vel orationem 2 mereri, nec recipere cum posse honorem. Si enim permanferit turbas faciens, & seditiones ecclesie, per extera potestatem tanquam seditionum comprimi.] Et B. Augustinus b de talibus dicit. [Mala et etiam cum invitis benigna quadam asperitate plectendis agenda sunt, quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati. Nam in corripiendo filio, quantumvis asperè, nunquam paternus amor amittitur: fit tamen, quod nollit, ut doleat, qui etiam invitus videtur dolere sanandus.] Ecce videtis, quemadmodum tanti testimonio patris non persequatur coercendo talia, sed diligit emendando tales semper ecclesia. Facite ergo etiam vos, quod scientes intentionem Christianitatis vestrae fraterne hortamur, & date operam, ut talia fieri ultra non liceat: sed etiam (quod vobis facillimum esse non dubito) hi, qui talia præsumperunt, ad piissimum Principem sub digna custodia dirigantur. ¶ Recolere enim debet collitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illa, quo Iulianus, & Venetias tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non ante tamen Mediolanensem Episcopum heri permisit, nisi ad clementissimum Principem exinde retulisset, & quid fieri debuisset, eius iterum scriptis recognovisset: & inter ubique ferentes hostes, Ravennam tamen, & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinatus erat, providentia culminis vestri deducunt.

¶ Insuper Chalcedonensi. Adhuc quarta concilii Chalcedonensis, in epistola Aethiomanitarum ad ipsorum concilium perambulatione Diocesi, citatur canon quintus concilii Antiocheni, & eodem sermo modo habetur in ea epistola, arg. hic refertur. Canonem tamen antiqua versione ipsius concilii magnopere conuertit.

¶ Vel orationem In utroq. concilio, id est, Antiocheno, postea vestro, & Chalcedonensi legitur, curationem. Graecè enim est, & usque hæreticos rursus habere.

C. XLIII. ¶ Schismaticos, & hæreticos sæculi potestates coercerant.

Idem Narisa patris, & Ducis in Italia. De a Liguribus, atque Veneticis, & Histriis Episcopis quid dicam? quos idonea est excellentia vestra & ratione, & potestate reprimere, & dimittere eos in contemptum Apostolicarum sedium de sua rusticitate gloriantur: cum, si quid eos de iudicio universalis synodi, quod Constantinopoli per primam nuper elapsam indictionem actum est, forte movebat, ad sedem Apostolicam (quomodo semper factum est) electis aliquibus de suis, qui dare & accipere rationem possent, dirigere debuerunt, & non clausis oculis corpus Christi Dei nostri, hoc est, sanctam ecclesiam lacerare. Nolite ergo dubitare huiusmodi homines principali vel iudiciali auctoritate comprimere: quia regulæ & Patrum hoc specialiter constituerunt, ut si qua ecclesiastici officii persona, cui aliarum crecent, seu schisma fecerit, iste excommunicetur, atque damnetur. Quod si forte & hoc contempserit, & permanferit, divisiones & schisma faciendo, per pote-

stas publicas opprimatur. Ecce domine, quod a animus vester forte timidus est, ne persequi videatis, de Patrum vobis auctoritate hæc breviter dirigenda curavi, cum mille alia exempla, & constitutiones sint, quibus evidenter agnosceat, ut facientes scissuras in sancta ecclesia, non solum exiliis, sed etiam præscriptione rerum, & dura custodia per publicas potestates debeant coerceri.

C. XLIV. ¶ Ab ecclesia unitate divisi, a secularibus potestatibus coercerantur.

Item Pelagius. Quali b nos de gloria vestra studiis iudicio gratulamur, non solum habere notitiam: & idcirco nunc de his, quæ vobis presentibus ibi fieri stupemus, fiducialiter apud gloriam vestram duximus conquerendum. Thracius c siquidem, atque Maximilianus nomina tantum Episcoporum habentes, & ecclesiasticam ibi unitatem perturbare dicuntur, & ecclesiasticas res suis ususibus applicare: in tantum ut contra unum eorum, id est, Maximilianum usque ad nos per tam longum iter, necessitate compellente quidam infatigabiliter venientes, preces offerrent. Ob quam causam Petrum Presbyterum sedis nostræ, sed & Projectum notarium ad eadem loca duximus destinandos, ut ea, quæ canonicis statutis à prædictis Pseudoepiscopis compererint commissa, vel digna debeant ibi ultione competere, vel eosdem ad nos usque perducere. Et idem salutantes paterno affectu gloriam vestram petimus, ut præfatis, qui à nostra sede directi sunt, in omnibus præbeatis auxilium: nec putetis alicuius esse peccati, si huiusmodi homines comprimitur. Hoc enim & divina, & humana d leges statuerunt, ut ab ecclesie unitate divisi, & ejus pacem iniquissime perturbantes, a secularibus etiam potestatibus comprimantur. Nec quicquam majus est, unde Deo sacrificium possitis offerre, quam si id orderis, ut hi, qui in suam, & aliorum perniciem debachantur, competenti debeant vigore compesci.

C. XLV. ¶ Iniquitas præcorum, quamvis bonis proficiat, tamen punienda est.

Idem Pelagius Papa Joanni patrii.

Relegentes e literas excellentie vestre, de injuria quidem, quam vobis iniquorum hominum præsumptio ingessit, valde doluimus. Sed quia scimus occulto Dei iudicio animam vestram, etsi per aliorum iniquitatem, & superbiam, à contaminatione schismatis custoditam, egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari consuevit. Nec enim sine illius providentia factum esse credendum est, ut infensati, & perversi homines ad hoc usque profillirent, ut suam divisionem, catholicam esse credentes ecclesiam, à sua vos pollutione prohiberent. Sic enim per misericordiam Dei etiam nescientibus illis hoc factum est, ut à schismaticorum factione f eruti, catholica, quam diligitis, servari vos contigisset ecclesie. Quamvis igitur vestra per illorum scelus utilitas facta sit, nolite tamen impunitam præsumptionem iniquorum hominum grassari permittere. Si enim hoc, quod in vestram gloriam præsumperunt, non fuerit vindicta compressum, quod in minoribus i non valeant puniri, ambigi ultra non debet. Exercete igitur in talibus debitam auctoritatem, & ne eis amplius talia committendi spiritus g crecat, vestris coercionibus reprimantur. Ad hoc siquidem Dei nutu etiam contra vos talia præsumperunt, ut talia vobis corrigentibus ab eodem b scelere alios possitis, Deo propitiante, munire. Quales autem sint, qui ecclesiam fugiunt, Eusebii vos scelera (quæ amplius occulta Deo esse

a n. 4. si qui Presbyter. b Cap. 6. 24. c supra dist. 45. & qui excedat. d Anselm. lib. 6. c. 196. Poly. lib. 7. tit. 3. De hoc schismate B. Gregor. l. 4. epist. 30. & lib. 7. in dist. 2. epist. 10. & alibi. Supra præfatus capite. c Canon. apost. 32. Antioch. 3.

a al. de quo animus. b Anselm. l. 12. cap. 40. Poly. ibidem. c al. Tertius. d al. mundana. e Anselm. l. 12. c. 47. Poly. ibid. f al. communiōe. g al. spes. h al. eorum. Dd 2

noluit) evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem, nec fratris charitatem, nec sacerdotii reverentiam cogitavit. Incestuoso autem adulterio & etiam ipsius vindicta abstulit modum: quia, si adulterium punis, non remanet, in quo vindicetur incestus. Si incestuoso ingeras poenam, inultum crimen adulterii remanebit. Ecce, de quo collegio sunt, qui quantum ad superbiam suam injuriam vobis inferre moliti sunt, & quantum ad providentiam Dei, impollutos vos ecclesie servaverunt. Auferte tales ab ista provincia, utimini oblata vobis a Deo opprimendi perfidos occasione. Quod tunc plenius fieri poterit, si auctores scelerum ad clementissimum Principem dirigantur, & maxime eccle. Aquilejensis invasor, qui & in schismate, & in eo 2. maledictus, nec honorem Episcopi poterit retinere, nec meritum.

1 ¶ Quod in minoribus] In aliquot vetustis, & apud Anselmum legitur, quid in minoribus valeant, ambigunt, &c.

2 ¶ In eo] Anselmus habet, & à schismatico maledictus.

C. XLVI. ¶ In certamine, quod contra infideles geritur, quisquis moritur, celeste regnum meretur.

Item Nicolaus exercitus Francorum.

Omnium v. vestrum esse volumus charitatem, quoniam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi celestia minime negabuntur.

¶ Ivo pars. 10. cap. 37. vers. omnium vestrum, hoc idem citat ex epistola Leone IV. ad exercitum Francorum, ubi etiam assertum, quod infra, ead. g. d. c. omni timere, ex eodem Leone refertur.

C. XLVII. ¶ Non sunt homicida, qui adversus excommunicatos zelo matris ecclesie arduantur.

Item Urbanus II. Godefridu Lucano Episcopo.

Excommunicatorum & interfectoribus (prout in ordine ecclesie Romanae didicistis (secundum intentionem & modum congruæ satisfactionis injungit. Non enim eos homicidas arbitramur, quos adversus excommunicatos zelo catholice matris arduentes, aliquos eorum trucidasse contigerit. Ne tamen ejusdem ecclesie matris disciplina deleatur, eo tenore, quem diximus, penitentiam eis indicito congruentem, qua divina simplicitatis oculos adversus se complacere valeant, si forte quid dupliciter pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint d.

1 ¶ Intentionem] Ivo & Pannormia habent, intentionem ipsorum: sed ab glossam non est additum.

C. XLVIII. ¶ Pax ecclesie mansuetiam consolatur perditurum.

Item Augustinus epistola 30. ad Bonifacium de coerendis hereticis.

Quis enim nostrum i. velit aliquem illorum non solum perire, verum etiam aliquid perdere? Sed si aliter non meruit pacem habere domus David, nisi Absalon filius ejus in bello, quod gerebat contra patrem, fuisset extinctus, quamvis magna cura mandaverat suis, ut eum, quantum possent, vivum, salvumque servarent, ut esset cui penitentis paternus affectus ignosceret, quid ei restitit, nisi perditum flere, & sui regni pace acquiescit, suam mansuetiam consolari?

1 ¶ Nostrum] Emendatum est ex B. Augustino, à quo perperam discordat Ivo. Antea apud Gratianum legebatur,

a al. in adulterio. b Ivo p. 10. ca. 37. Pannorm. lib. 8. cap. 20. c Ivo p. 10. c. 34. Pann. lib. 8. c. 11. d al. contraxerunt. e Ivo p. 10. c. 39. 2. Reg. 18.

Quis enim vestrum velit aliquem inimicorum suorum non solum, &c.

Si ergo viri sancti, & publica potestates bella gerentes non fuerint transgressores illius mandati, [Non occides] quantumvis quosque flagitiosos digna morte perimerent; similes sua potestate obditi, non est reus homicidii; sedque Imperio quemlibet flagitiosum interfecerit, si homicidas, & venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium, si pax ecclesie mansuetiam consolatur perditurum, si illi, qui zelo catholice matris accensi excommunicatos interfecerint, homicida non judicantur: pater, quod malis non solum flagellari, sed etiam interfici licet. Sed quaeritur, si contingat aliqui male puniri ab his, qui non habent legitimam potestatem, an sint rei effusi sanguinis hi, per quos puniuntur?

C. XLIX. ¶ Aliquando puniuntur peccata per populos iussu divino excommunicati.

De his ita scribit Ambrosius lib. 2. de Cain & Abel, cap. 4.

Remittuntur peccata per Dei verbum, cuius levitas interpretis, & quidam executor est. Remittuntur etiam per officium sacerdotis, sacrumque ministerium. Pununtur quoque per homines; sicut per iudices, qui potestate ad tempus utuntur. & infra: ¶ Pununtur peccata etiam per populos: sicut legitimus, quia sepe a ab affligentis Dei iussu excitatis, propter divinae majestatis offensam, subactus. b. est populus Iudaeorum.

Hinc notandum est, quod aliquando punit Deus peccata per reges, aliquando per scientes. Per noscetes peccata punit sicut c. per Senacherib, & per Nabuchodonosor, & per Antiochum, & per Principes Romanorum, & per nonnullos Reges gentium populum Israeliticum delinquentem aliquando afflicti, aliquando circumvenit. Unde ipse Dominus ait per Prophetam: d. [Virgo fortioris meae Assur: ipse autem non cognovit.] Assur erat virgo fortioris Domini: quia per eum innumeras gentes dirantur, ipsius flagellare disposuit. Ipse vero non cognovit: quia in superbia elatus, videtur, quam affectus fuerat, non divina potentia, sed fortibus attribuit. Unde contra ejus superbiam Dominus loquitur, dicens: e. [Nunquid glorietur terra contra eum, qui fecit in eis? aut nunquid exaltabitur fortior contra eum, qui cadit in eis?] Quibus similitudinibus satis perspicue ostenditur, quod sicu fortis, & securus nec secare, nec cadere ligna possunt, nisi ab alio regente, ac ideo contra regentes se superbiere non debent, sic illi, per quos Deus punit, absque nutu divinae dispositionis nihil agere valent: ac vel contra regentem se superbiere eis non licet. Tales in quibus punitur, Deo servare dicuntur: in eis autem quod ignoranti se esse ministris ira Dei, impia vanitate superbiunt, mercedem suam servatam. Deo non nisi temporalem inveniunt: poenam vero sua superbia non effugiant. Unde cum Dominus diceret ad Prophetam de Nabuchodonosor, [Quid tibi dabo ei pro labore, quo servavit mihi apud Tyrum?] statim subjunxit: [Dias] hoc est, statim suis precantibus. [Egyptum, & Aethiopiam.] Cum autem in corde suo superbiae potestas diceret, g. [Nonne haec est Babylon, quam ego condidi in robore regni mei? &c.] statim immutavit Deum: etiam in mentem ejus, & induit eum serena benignitate, ut ab hominibus fugiens cum bestis viveret. Per Antiochum h. quosq. cum idololatram judaica plebs Dominus puniret, & pacem, quam ex Deo abiecit, & ex sacri nationum assumptione quaerent, illi in perniciem converteret, quia Deo dispositionem ignorans, sua scultate devastationem illius plebs attribuit, imprecatur in eum Propheta d. dicens: [Effunde iram tuam in gentes, quae te non noverunt, & in regna, quae non invocaverunt nomen tuum: ne forte

a. Sepe alienigenis. orig. b. subiectus. orig. c. 2. Reg. 25. 1. Mach. 5. d. Esai. e. Esa. ibid. f. Exech. 27. passim aliter, quam in vulg. aut apud 70. g. Dan. 4. h. 1. Mala. 1. i. Psal. 78.

dicunt in gentibus, ubi est Deus eorum? Similiter cum per Romanos precationem mortui Christi Deus punire decrevisset, urbi excidit, & ludæa plebs in miseram captivitatem sui viribus ascribere cepit: unde contra eos Propheta imprecatur, dicens, a [Levia manu tua in superbas eorum, qui te oderunt.] & qui multa mala operati, monumenta sua victoria posuerunt in medio atrio tuo. ¶ Te sanctis peccata puniuntur, sicut Deus per filios Israel voluit punire Amorrhæorum b, & Chananeorum, & asiarum gentium, quarum terram Israeliti possidendam dedit: quibus etiam præcipit c, ut nemini eorum parcere, sed omnes morti tradere. Quod propter peccata eorum illis contigit ex verbis Domini apparet: qui cum diceret ad Abraham, [Semini d tuo adhaerent hanc:] veluti quæret, quare non modo eam das mihi? autem, [Nondum enim sunt peccata Amorrhæorum consummata.] Quæ tunc intelliguntur fuisse consummata, cum populus de deo & gratia servante liberatus, terram eorum, sicut Abrahæ promissioni fuerat, in hereditatem accepit. ¶ Cum ergo sic de vino pilla ad puniendum peccata populi excitantur, sicut populus ille ludæus est excitatus ad occupandam terram promissionis, & ad delenda gentes peccatriciæ, sine culpa noxius sanguis effunditur, & qui in eis male possidentur, in eis, & Dominum rite transeunt bonorum. Cum vero occulto instinctu aliqui morientur ad persequenda mala, sicut Semacharib, & ceteri, qui populum delinquentem perire sicut, licet oculo instinctu operantur illorum meritu incitentur ad persequendum: tamen, quia prava intentione non peccata committuntur punire, sed illorum bona rapere, vel sine ditioni subiiciunt quærent, non sunt communes à crimine. De quibus etiam narratum est, quod aliquando excitantur ad puniendum peccata bonorum, ut tandem per bonos correctos ipsi quoque puniantur: sicut in libro Iudicum legitur c de Iabin Rege Chananeorum, & de Madianitis: quod propter idolatriam populi suscitavit eos Deus, ut ipsi affligerent, & terram eorum occuparent. Cum autem populus Dei sub manu eorum divinius afflictus peccatum suum recognoscit, & per patientiam sibi Deum placaret, Dei præcepto, & Ieroboam comita us, Delibaram Præphetissam uxorem Lapidati, Iabin Regem Chananeorum, & Zigaram ducem exercitus sui occidit: & Gedeon Zebe, & Samana Reges Madianitarum, & Goliath ductorem mortis tradidit. Apparet ergo, quod aliquando per legitimam potestatem gerentes, aliquando per populi ditionem affligerent, mali pro peccatis suis non solum flagellantur, sed etiam rite perdonantur. Necesse contrarium illud Augustini: quod ad Marcelinum pro Circumcellionibus supplicans, regulas veritatis eis cõtereret, non morte perderet. Quamvis & cum supplicando sparium vite eis reservari possit, non tamen quoniam severitatem, quæ tali morte plethantur non observantur dicunt.

QVÆSTIO VI.

Quid autem queritur, an mali sint cogendi ad bonum, facile apparet. Antiquus namque populus ille metu periculi ad observationem legi cogebatur. In Evangelio hinc quoque Dominus ait discipulis suis: [Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, id est, eum in timore servite, (qui potest animam & corpus perire in gehennam.) Paulus quoque cum ecclesiam Dei persequeretur, eo timere cecatus i ad Deum converti coactus est. Unde se obortum fratrem testatur est, dicens, k [Novissime autem observavi tanquam ab ortho visus est & min.]

C. I. ¶ Ecclesia mali debet cogere ad bonum, sicut Christus Paulum cogit. Hinc Augustinus scribit epist. 50. ad Bonifacium.

a 1. Tim. 2. b Ius. 6. c Deuter. 7. d Genes. 15. e Iud. 1. i Iud. 1. f Sup. ead. cap. 1. h Mat. 10. i Act. 9. k 1. Cor. 15.

Schismatici dicunt: cui vim Christus intulit quem cogit? Ecce habent Paulum Apostolum. Agnoscant in eo prius cogentem Christum, & postea docentem: prius ferientem, & postea consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui pena corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Evangelio b laboravit: & quem maior timor compulit ad charitatem, ejus perfecta & charitas foras misit timorem. Cur ergo non cogeret ecclesia perditos filios, ut redirent, si perditii filii cogebantur alios, ut perirent? Quamvis & illos, quos non cogebantur, sed tantummodo seduxerunt, si per terribiles, sed salubres leges in ejus gremium revocentur, blandius pia mater amplectitur: & de illis multo amplius, quam de illis, quos nunquam perdidit, gratulatur. ¶ An non pertinet ad diligentiam pastorem, etiam illas oves, quæ non violenter ereptæ, sed blandè, leniterque seductæ à grege aberraverint, & ab alienis possidere cõperint, inventas ad ovile Dominicum, si resistere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus revocare? Item infra. ¶ A Christo coactum offendimus Paulum. Imitatur itaque ecclesia in istis cogendis Dominum suum. Quæ prius, ut neminem cogere, expectavit, ut de fide Regum atque gentium prædictio d prophetica completeretur. ¶ Etiam hinc enim non absurde intelligitur illa Apostolica sententia, ubi beatus Paulus dixit e [Paratus ulcisci omnem inobedientiam, cum completa fuerit prior vestra obedientia.] ¶ Unde & ipse Dominus ad magnam cenam suam prius adduci jubet convivæ, postea cogi. Nam, cum ei servi sui respondissent, f [Domine factum est, quod iustitiam, & adhuc locus est: exite, inquit, in vias & sepes, & quoscunque inveneritis, cogite intrare.] In illis ergo, qui primo leniter adducti sunt, completa est prior obedientia: in istis autem, qui coguntur, inobedientia cõcõretur. Item infra. ¶ Si per potestatem, quam per religionem, ac fidem Regum, tempore, quo debuit, divino munere accepit ecclesia, ii, qui inveniuntur in viis & sepibus, id est, in hæresibus & schismaticis, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, sed quod cogantur, attendant.

C. II. ¶ Variis modis errantes corripiuntur à Deo. Item ad Donatistas, epist. 166.

Quod g erraverat (inquit Dominus) non revocastis, & quod petierat, non requisistis. Hoc vobis per nos ipse Deus facit; sive observando, sive minando, sive corripiendo, sive damnis, sive laboribus, sive per suas occultas admonitiones, vel visitationes, sive per potestatum temporalium leges.

C. III. ¶ Non est considerandum, quod quisque cogitur, sed quale sit illud, quod cogitur. Item in epist. 48. ad Vincentium.

Vides, ut opinor, non esse considerandum, quod quisque cogitur, sed quale sit illud, quod cogitur, utrum bonum, an malum: non quod quisque bonus possit esse in vitio, sed timendo quod non vult pati, vel relinquere impudentem animositatem, vel ignoratam compellit cognoscere veritatem, ut timens, vel respuat falsum.

a Sup. ead. quest. 4. qui nos. Ivo p. 10. cap. 39. b 1. Ioan. 2. c 1. Cor. 10. d prædicatio. orig. e 2. Cor. 10. f Luc. 14. g al. potestate. sup. ead. q. 4. ipsa pietas, & si per potestatem. g Ivo p. 10. c. 34. Ezech. 34.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADEBORN

de quo contendebar, vel querat verum, quod nesciebat, & volens jam teneat, quod nolebat. Item infra. ¶ Mea primitus sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum; verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos catholicos haberemus, quos apertos hereticos noveramus. Sed hac opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis. Nam primò mihi opponebatur civitas mea, quæ cum tota esset in partem Donati, ad unitatem catholicam timore legum imperialis conversæ est: quam nunc videmus ita hujus vestre animositatis perniciem detestari, ut in ea nunquam fuisse credatur. Ita alia multa, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agnoscerem, etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est: a [Da sapienti occasionem, & sapientior erit.]

C. IV. ¶ Onere pensionis rusticus ad Dominum converti cogatur.

Item Gregorius lanuario Episcopo Caratano, lib. 3. epist. 26.

Am verò, si rusticus tanta perfidie & obstinationis fuerit inventus, ut ad Deum minime venire consentiat, tanto pensionis onere gravandus est, ut ipsa exactionis suæ poena compellatur ad rectitudinem festinare.

Ex his omnibus intelligitur, quod mali sunt cogendi ad bonum. Sed obicitur, quod nemo est cogendus ad id, ad quod invulter cogitur.

Ad bonum autem quisque invulter cogitur, cum Deus a spernerio coacti servitia. Unde Apostolus b, cum ad ebriositas Corinthios hortaretur, ait: [Unusquisque, prout destina vit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate. Hilariter enim datorem diligit Deus.]

Unde datur intelligi, quod qui in viciis dat propter presentem pudorem, & rem, & maritum perdit. Item, cum redderet causam, quare sumptibus abstineret, ait: c [Si ex necessitate evangelizaveris, non erit tibi gloria.]

¶ Item [Si iratus evangelizaveris, dispensatio tibi credita est. Si autem volens hoc ago, mercedem habeo a quo Deum.]

Item cum Galatis d scriberet legalia non esse tenenda, ait: [Si Spiritu ducimini, non estis sub lege.]

Ex quo apparet eum, quo sub lege est, qui timore poenæ, non amore iustitiae servit, non duci Spiritu Sancto: Si autem Spiritu Sancto non ducitur, Deo placere minime valet.

¶ Item: [Non e accepisti Spiritum servitutis iterum in timore, sed accepisti Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater.]

Ex quibus verbis datur intelligi, quod, & si veteri Testamento timore poenæ homines cogebantur ad bonum, tamen in novo Testamento sola libertate & dilectione iustitiae sunt invitandi ad fidem.

Unde illi dicuntur f servi, & filii ancillæ, & pertinentes ad Isaac. ¶ Item Ioannes in epistola: g [Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem.]

Qui autem cogitur, timore illo ducitur, qui non est in charitate; qui manus comprimit, non animum mutat; quo poenæ timore non bonum diligitur.

Porro sine dilectione boni nullus Deo placere, vel in numero bonorum connumerari poterit. Unde, cum Propheta h diceret: [Animalia tua habitabunt in ea,] felices hereditate ostendens, quomodo ad ipsam habitationem perveniant, subdidit: [In dulcedine tua, quam tu preparasti pauperi Deo:]

dulcedinem vocans, suavitatem boni operis, qua bonum fit non timore poenæ, sed delectatione iustitiae. Cum ergo sine hac dulcedine animalia in hereditate non habent, patet quod nemo, nisi invulter, ad bonum cogitur solo timore.

Quicumque enim ad bonum cogitur, solo timore, non amore ducitur: non ergo sunt mali cogendi ad bonum. ¶ Huic ita respondetur. Si bonum, aut quod mali coguntur, semper invulter tolerarent, & nunquam voluntarii servirent, invulter egerent ad illud.

Sed quia humana nature est, & ea, quæ in desuetudinem ducuntur, abhorre, & consueti magna custodia diligere, flagellis tribulationum mali sunt cohibendi a malo, & provocandi ad bonum: ut dicitur timore

a Prov. 9. b 2. Cor. 9. c 1. Cor. 9. d Gal. 3. e Rom. 8. f Gal. 4. g 1. Ioh. 4. h Psal. 47.

poenæ malum in desuetudinem ducitur, abhorreatur: bonum vero ex consuetudine dulcescat. Unde Augustinus in Psal. 127. a [Cum per timorem i gehennæ contines se homo a peccato sit confectus iustitia, & misit, quod durum erat, amari: & incipit excludi timor a charitate, & succedit timor casus, de quo hic dicitur: quo timemus, ne tardet sponsus, ne discedat, ne eo careamus. Ille utitur timore, sed non permanet in aeternum ut ille.]

¶ Cum per timorem] Locus hic patris convenit cum glossa ordinaria in eundem Psalmon: sunt tamen hic aliqua ex B. Augustino, quæ non sunt in glossa.

QVÆSTIO VII.

Nunc autem queratur, an heretici suis & ecclesiis rebus sint expoliandi: & qui possident hereticis ablata, an liceantur possidere aliena.

C. I. ¶ Res terrena non nisi divino vel humani iure tenentur.

De his ita scribit Augustinus ad Vincentium, epist. 42.

Quicumque b vos ex occasione legis hujus Imperialis non dilectione corrigendi, sed inimicanti odio persequitur, displiceat nobis. Et quamvis res quæque terrena rectè à quoquam possideri non possit, nisi vel iure divino, quo cuncta iustorum sunt; vel iure humano, quo in potestate est Regum terra, (ideoque falso res vestras appellatis, quas, nec iuste e possidetis, & secundum Regum terrenorum amittere iusti estis, frustra que dicitis, nos eis congregandis laboravimus, cum scriptum legatis: [Labores impiorum i iusti edunt.]

Sed tamen, quisque ut occasione hujus legis 2, quam Reges terræ Christo servientes ad emendam impietatem vestram promulgaverunt, res proprias vestras cupide appetit, displiceat nobis. Quisquis denique res ipsas pauperum, vel Basilicas congregationum, quas sub nomine ecclesiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, nisi ei ecclesiæ, quæ vera est Christi ecclesiæ), non per iustitiam, sed per avaritiam tenet, displiceat nobis.

Quisquis e pro aliquo flagitio vel facinorose dejectum f à vobis 3 ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt, displiceat nobis. Sed nec facile illi monstratis: & si monstratis nonnullis toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter peccata relinquimus aream Domini: neque propter heredes in sine fegregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam, migramus de domo Domini.

¶ Labores impiorum] Huius sententia simile est, quod scribitur Prov. 13. In manu eius sunt divites, ut dicitur, ut infra, eadem e. quemadmodum. Thesaurizant autem iusti divitias impiorum. Vbi vulgata habet, custodit res suo substantia peccatoris. Itemque Esaiæ 61. serpens in hanc dicitur, qui in hanc dicitur, cum ante dixerit, hanc dicitur, qui in hanc dicitur. Sapientia 10. legitur, ideo iusti tolerantur spolia impiorum. infra, ead. e. quemadmodum.

¶ Hujus legis] In codice Theodosiano, lib. 16. tit. 5. sunt leges Honorii & Theodosii 43. 52. & 54. in quibus præcipitur adfiscum, prædica, & loca, quæ ad conventus cula Donatistarum, vel aliarum hereticorum antea pertinuerant, ab ecclesiis catholicis venditari vel eisdem sociari debere. Et ad has leges videtur glossa B. Augustini, & hic, & in tractatu 6. in Ioannem (ut notatum est supra) distinct. 6. quo præe) & contra literas Petilianæ (ut in præcedenti capite) & alibi.

¶ Res terrena non nisi divino vel humani iure tenentur. De his ita scribit Augustinus ad Vincentium, epist. 42.

Quicumque b vos ex occasione legis hujus Imperialis non dilectione corrigendi, sed inimicanti odio persequitur, displiceat nobis. Et quamvis res quæque terrena rectè à quoquam possideri non possit, nisi vel iure divino, quo cuncta iustorum sunt; vel iure humano, quo in potestate est Regum terra, (ideoque falso res vestras appellatis, quas, nec iuste e possidetis, & secundum Regum terrenorum amittere iusti estis, frustra que dicitis, nos eis congregandis laboravimus, cum scriptum legatis: [Labores impiorum i iusti edunt.]

Sed tamen, quisque ut occasione hujus legis 2, quam Reges terræ Christo servientes ad emendam impietatem vestram promulgaverunt, res proprias vestras cupide appetit, displiceat nobis. Quisquis denique res ipsas pauperum, vel Basilicas congregationum, quas sub nomine ecclesiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, nisi ei ecclesiæ, quæ vera est Christi ecclesiæ), non per iustitiam, sed per avaritiam tenet, displiceat nobis.

Quisquis e pro aliquo flagitio vel facinorose dejectum f à vobis 3 ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt, displiceat nobis. Sed nec facile illi monstratis: & si monstratis nonnullis toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter peccata relinquimus aream Domini: neque propter heredes in sine fegregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam, migramus de domo Domini.

¶ Labores impiorum] Huius sententia simile est, quod scribitur Prov. 13. In manu eius sunt divites, ut dicitur, ut infra, eadem e. quemadmodum. Thesaurizant autem iusti divitias impiorum. Vbi vulgata habet, custodit res suo substantia peccatoris. Itemque Esaiæ 61. serpens in hanc dicitur, qui in hanc dicitur, cum ante dixerit, hanc dicitur, qui in hanc dicitur. Sapientia 10. legitur, ideo iusti tolerantur spolia impiorum. infra, ead. e. quemadmodum.

¶ Hujus legis] In codice Theodosiano, lib. 16. tit. 5. sunt leges Honorii & Theodosii 43. 52. & 54. in quibus præcipitur adfiscum, prædica, & loca, quæ ad conventus cula Donatistarum, vel aliarum hereticorum antea pertinuerant, ab ecclesiis catholicis venditari vel eisdem sociari debere. Et ad has leges videtur glossa B. Augustini, & hic, & in tractatu 6. in Ioannem (ut notatum est supra) distinct. 6. quo præe) & contra literas Petilianæ (ut in præcedenti capite) & alibi.

¶ Res terrena non nisi divino vel humani iure tenentur. De his ita scribit Augustinus ad Vincentium, epist. 42.

Quicumque b vos ex occasione legis hujus Imperialis non dilectione corrigendi, sed inimicanti odio persequitur, displiceat nobis. Et quamvis res quæque terrena rectè à quoquam possideri non possit, nisi vel iure divino, quo cuncta iustorum sunt; vel iure humano, quo in potestate est Regum terra, (ideoque falso res vestras appellatis, quas, nec iuste e possidetis, & secundum Regum terrenorum amittere iusti estis, frustra que dicitis, nos eis congregandis laboravimus, cum scriptum legatis: [Labores impiorum i iusti edunt.]

Sed tamen, quisque ut occasione hujus legis 2, quam Reges terræ Christo servientes ad emendam impietatem vestram promulgaverunt, res proprias vestras cupide appetit, displiceat nobis. Quisquis denique res ipsas pauperum, vel Basilicas congregationum, quas sub nomine ecclesiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, nisi ei ecclesiæ, quæ vera est Christi ecclesiæ), non per iustitiam, sed per avaritiam tenet, displiceat nobis.

Quisquis e pro aliquo flagitio vel facinorose dejectum f à vobis 3 ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt, displiceat nobis. Sed nec facile illi monstratis: & si monstratis nonnullis toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter peccata relinquimus aream Domini: neque propter heredes in sine fegregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam, migramus de domo Domini.

¶ Labores impiorum] Huius sententia simile est, quod scribitur Prov. 13. In manu eius sunt divites, ut dicitur, ut infra, eadem e. quemadmodum. Thesaurizant autem iusti divitias impiorum. Vbi vulgata habet, custodit res suo substantia peccatoris. Itemque Esaiæ 61. serpens in hanc dicitur, qui in hanc dicitur, cum ante dixerit, hanc dicitur, qui in hanc dicitur. Sapientia 10. legitur, ideo iusti tolerantur spolia impiorum. infra, ead. e. quemadmodum.

¶ Hujus legis] In codice Theodosiano, lib. 16. tit. 5. sunt leges Honorii & Theodosii 43. 52. & 54. in quibus præcipitur adfiscum, prædica, & loca, quæ ad conventus cula Donatistarum, vel aliarum hereticorum antea pertinuerant, ab ecclesiis catholicis venditari vel eisdem sociari debere. Et ad has leges videtur glossa B. Augustini, & hic, & in tractatu 6. in Ioannem (ut notatum est supra) distinct. 6. quo præe) & contra literas Petilianæ (ut in præcedenti capite) & alibi.

a Ad vers. uxor tua. b Iov. 3. cap. 19. Psal. lib. 3. tit. c. ab. iust. d. al. edunt. e 24. q. 1. quisquis. f ad. pro. jectum.] org. 3 ¶ Vobis]

¶ **Vobis** Sic emendatum ex vetustis codicibus, & originibus, cum in vulgatis, & hic, & infra 24. q. 1. quisquis, legeretur, nobis. Vix autem, deiectionum, non est mutata ob gressum. Nam in vulgatis hic, & infra cap. citato, & apud Puvionem, & in Originali est, Projectum.

C. II. ¶ **Catholici non ideò aliena possident, quia ab hæreticis ablata re-**
ment.

Item contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 45.
¶ **De rebus, vel locis ecclesiasticis, quæ tenebatis, & non tenetis, querimini, possunt & iudæi se iustos dicere, & iniquitatem nobis obijcere: quia locum, in quo impero regnaverunt, modo Christiani possident. Quid ergo indignum, si ea, quæ tenebant hæretici, secundum potestatem Domini voluntatem catholici tenent? Ad omnes enim similes, id est, ad omnes impios & iniquos illa rex Domini valet. b [Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam.] An frustra scriptum est: [Labores impiorum iusti edent?] Quapropter magis mirari debetis, quod adhuc tenetis aliquid, quam quod aliquid amisistis. Item cap. 19. Si qua sunt prædicia & possidere cœpistis, quia vobis ablata nobis Dominus dedit, non ideò concupiscimus aliena: quis illius imperio, cuius sunt omnia, facta sunt nostra, & iustæ nostræ sunt. Vos enim his utebamini ad præcisionem, nos ad unitatem. Alioquin & primo populo Dei possent illi obijcere, alienæ rei concupiscentiam, qui divina potestate ab eorum facie, quia ea terra malè utebantur, expulsi sunt: & ipsi iudæi, à quibus ablatum est regnum secundum d. verba Domini, & datum est genti facienti iustitiam, possunt obijcere alienæ rei concupiscentiam: quia ecclesia Christi possidet e, ubi persecutores Christi regnabant.**

C. III. ¶ **Res ecclesiastica ab hæreticis iniuste possidentur.**

Idem epist. 10. ad Bonifacium.

¶ **Quod** & autem nobis obijciunt, quod res eorum concupimus & auferamus, utinam catholici fiant, & nos solum quæ dicunt sua, sed etiam nostra in pace nobiscum & charitate possideant. Vique adeo autem calumnia cupiditate cœcantur, ut non attendant, quam sint inter se contraria, quæ loquuntur. Ipsi certe dicunt, & invidiosissimi conquire videntur, quod eos in nostram communionem violenter legum imperio coarctamus. Hoc utique nullo modo faceremus, si res eorum possideremus. Quis avarus querit composse forem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel fastu dominationis clarus, desiderat habere consortem? Ipsos certe attendant quondam suos, jam nostros socios, & fraternam nobis dilectione conjunctos; quemadmodum ea & tenent, non solum, quæ habebant, sed etiam nostra, quæ non habebant. Quæ tamen, si pauperum compauperes sumus, & nostra sunt, & illorum. Si b autem privata, quæ nobis sufficienter possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum quorum procuracionem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnaibili vindicamus. Quidquid ergo nomine ecclesiarum patri i. Donati possidebatur, Christiani Imperatores legibus religionis cum ipsis ecclesiis ad catholicam transire iusserunt. Cum ergo nobiscum sint plebes eorum ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui de eisdem possessiunculis aiebantur, ipsi potius foris possidentur concupiscere aliena, sed intrent in unitatis societatem, ut pariter gubernemus non illa tantum, quæ

dicunt sua, verum etiam quæ dicuntur & nostra. Scriptum a est enim: [Omnia vestra: vos autem Christi, Christus autem Dei.]

C. IV. ¶ **Qui à corpore Christi præciditur, spiritum iustitiae tenere non poterit.**

Idem in eadem epistola 10.

¶ **Quemadmodum membrum, si prædicatur ab hominis vivi corpore, non potest tenere spiritum vite, sic homo, qui præciditur de Christi iusti corpore, nullo modo potest tenere spiritum iustitiae, etiam si figuram membri teneat, [quam sumpsit in corpore. In b huius ergo compagem corporis veniant, & labores suos non dominandi cupiditate, sed bene utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut iam dictum est, ab huius cupiditatis sordibus, quolibet inimico iudicante, purgamus: quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, ut nobiscum & illis, & nostris in societate catholica utantur, quantum valemus, inquirimus. ¶ Sed hoc est, inquit, quod nos movet: si iniusti sumus, quare nos queritis? Quibus respondemus, querimus vos iniustos, ne permaneat iniusti: querimus perditos, ut de inventis gaudere possimus, dicentes, Mortuus erat frater, & revixit, perierat, & inventus est. Quare ergo, me, inquit, & non baptizas, ut me abluas à peccatis? Respondeo, quia non facio injuriam characteri Imperatoris, cum errorem corrogo desertoris. Quare, inquit, apud te vel poenitentiam non ago? Imò, nisi egeris, saluus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas te fuisse perversum? Quid ergo, inquit, apud vos, cum ad vos transimus, accipimus? Respondeo, non quidem accipitis baptismum, qui vobis extra compagem corporis Christi inesse potuit, prodesse non potuit: sed accipitis d. unitatem spiritus in vinculo pacis (sine qua nemo poterit videre Deum) & charitatem, quæ sicut scriptum e est, cooperit multitudinem peccatorum. & supra. ¶ Si autem consideremus, quod scriptum est in libro Sapientie f [Ideo iusti tulerunt spolia impiorum.] Item, quod legitur in proverbii: g [Theaurizantur autem iusti divitiæ impiorum.] tunc videbimus non esse querendum, qui habeant res hæreticorum, sed qui sint in societate iustorum. Item post aliqua. ¶ Si corpus Christi tollit spolia impiorum, & corpori Christi thesaurizantur divitiæ impiorum, non debent impii foris remanere, ut calumnientur, sed intrare potius, ut iustificentur. Item post aliqua. ¶ In b Christi ergo compagem corporis veniant, & labores suos non dominandi cupiditate, sed bene utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut iam dictum est, ab huius cupiditatis sordibus, quolibet inimico iudicante, purgamus: quando eos ipsos quorum labores dicuntur, ut nobiscum, & illis, & nostris in societate catholica utantur, quantum valemus, inquirimus.**

¶ **Antea citabatur ex epistola ad Vincentium, in qua non habetur.**

Hu igitur auctoritatibus liquido monstratur, quod ea, quæ ab hæreticis male possidentur, à catholicis iuste auferuntur, nec ideò aliena possidere dicuntur.

QUÆSTIO VIII.

¶ **De** Episcopo vero, vel quibuslibet clericis, quod nec sua auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facile probatur. Cum enim Petrus, qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus, materiam gladii exercebat, ut magistrum à Iudeorum injuria defenderet, audi vit: i [Converte gladium tuum in vaginam: omnis enim qui gladium accepit, gladio

a 1. Cor. 3. b infra hoc eodem c. in fin. c Luc. 12. d Eph. 4. e Iac. 5. f Sap. 10. g Prov. 13. secundum 70. h sup. hoc eod. c. non longe ab initio. i Matth. 26.

peribit:] ac si aperit ei diceretur: hactenus tibi, tuus, praedecessoribus inimicis Dei gladio corporali licet persequi: deinceps in exemplum patientiae gladium tuum, id est, tibi hactenus concessum, in vaginam converte: & tamen spirituale gladium, quod est verbum Dei, in mactatione veteris vitae exerce. Omnis enim prae illam, vel auctoritatem eius, qui legitima potestate utitur, qui, ut ait Apostolus a, non sine causa gladium portat, cui etiam omnis anima subdita esse debet, omnis, inquam qui prae auctoritatem huiusmodi gladium acceperit, gladio peribit. ¶ Item Ambrosius: b [Arma Episcopi lachrymae sunt & orationes.] Item illud Apostoli * [Non vosmetipsos defendentes charissimi,] quamvis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen praelati dictum intelligitur.

C. I. ¶ De eodem.

Unde Ioannes Papa V III. Angeberga Imperatrici, excusans Ioannem Episcopum removeri de militia, dicit.

Nimium e certe veretur, & iure formidat contra professionem sui ordinis secularem militiam exercere: terram defendere, de praeliis tractare, de armis, terrena potestatis est.

¶ Huic capiti & sequenti non est in vulgatis propositum nomen Palea. Virumque tamen cum deinceps sequenti Palea abest a plerisque exemplaribus.

C. II. ¶ De eodem.

Item Innocentius Papa.

Cum à ludæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus eiusdem inobedientis aurem absunderet, ferire prohibuit: & forma omnium sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro seipso capi arma carnalia prohibuit.

C. III. ¶ De eodem. PALEA.

[Item Ambrosius.]

Non à pila quarunt ferrea [Non arma Christi milites. Coactus repurgare non novi: sed dolor, fletus, orationes, lachrymae fuerunt mihi arma adversus milites. Talia enim munimenta sunt sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere: fugere autem, & relinquere ecclesiam non soleo: servum Christi non custodia corporalis, sed Domini providentia seipso confuevit.

¶ Intium huius capitis, quod constat duobus dimetriis jambicis, non est inventum. Reliqua habentur in libro, epistolarum, in oratione contra Auxentium, quamvis hic verba aliqua sunt immutata. Nam apud B. Ambrosium habent ut infra, ea. c. convenior. & quid ergo turbamini.

Hinc etiam de his, qui in bello, aut rixa moritur, in concilio Triburienfi sic statutum est.

C. IV. ¶ Pro clerico, qui in bello aut rixa moritur, oratio vel oblatio non offeratur.

Quicumque e clericus aut in bello, aut in rixa, aut in gentiliis ludis mortuus fuerit, neque in oblatione, neque in oratione pro eo postuletur; sed in manus incidat iudicis: sepultura tamen non privetur.

C. V. ¶ Gradu amisso tradantur in monasterio clerici voluntarie arma sumentes.

Item ex concilio Toletano IV. c. 44. de clericis arma ferentibus.

Clerici, qui in quacunque seditione f arma volentes sumperint, aut sumperunt, reperti, amisso ordinis sui gradu in monasterium poenitentiae tradantur.

¶ Poenitentiae] Sic legitur apud Anselmum, & in codicibus conciliorum ederi, & manuscriptis, quamvis in posterioribus editionibus Colonienfisibus in margine sit ascriptum,

a Rom. 3. b Infra, ca. non pila. * Rom. 12. c al. Nimirum. d Poly. l. 4. tit. 11. e Burch. l. 2. c. 23. Ivo p. 6. c. 303. f al. faldime. Anselm. l. 7. c. 17.

perenniter, quemadmodum antea apud Gratianum habetur.

C. VI. ¶ Treprii gradus amissione multitudine militaria arma clericis ferentes.

Item ex concilio Meldensi, cap. 37.

Quicumque a ex clero esse videtur, arma militaria non sumant, nec armati incedant: sed professionis suae vocabulum religiosis moribus, & religioso habitu praebeant. Quod si contempserint, tanquam facinororum canonum contemptores, & ecclesiasticae sanctitatis profanatores proprii gradus amissione multentur, quia non possunt simul Deo & saeculo militare.

¶ pars. Huic ita respondetur. Sacerdotes propria manu arma arripere non debent: sed alios ad arripendum ad opprobrium defensionem, arg. ad inimicorum Dei oppugnationem sicut licet horum.

C. VII. ¶ Pro Saracenis Papa iubet populum congregari, & eis ad litus maris occurrere.

Unde Leo IV. scribit Ludovico b Augusto.

Itaque cum saepe adversa à Saraceno rum partibus pervenias nuncia, quidam in Romanum portum Saracenos clam, furtiveque venturos esse dicebant. Pro quo nostrum congregari praecipimus populum, matimumque ad litus defendere decrevimus, & egressi sumus Roma.

¶ Epistola Leonis IV. ex quibus hoc, & duo sequentia capita sunt accepta, non extant. In vetustis autem Pontificibus, quod et haec capita videtur facere legitur: cum magna Agarenorum classis ex Africa ad vastandam Romanam solivisti navigaret, Neapolitanos, Ansalpitanos, & Caeteros navibus Hostiam venisse, ut contra Agarenos pro defensione sancti Petri, & Romanae Urbis decurrerent. Quorum Principes Leo Papa ad se vocaverat, & cum ipsis multa tractarat. Atque ipsi pro suis verbis, quae ad hoc caput pertinent, sunt haec. Quos benigne in palatio Lateranensi suscipiens causam, pro qua venerant, inquiri. Illarum se ob aliud non venisse testati sunt, nisi ut suspensus legitur exaratum. Quorum pius Apostolicus credulus verbis, cura magno exercitu, & armorum prociacuum civitatem Hostiam propeverat, omnesque cum gaudio suscepit. Illi autem videntes summum Pontificem, omnes osculari coeperunt pedes ejus. Summus autem praeful Missam in ecclesia B. Aurei celebravit, omnibusque corpus Dominicum tradidit, atque orationem post perceptum corpus super eos donavit. Deus, cuius dextera B. Petrum ambulante in fluctibus, ne mergeretur, erexit: & Coepostolum ejus Paulum tercio naufragantem de profundo pelagi liberavit, exantj nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos sanctae tuae ecclesiae divinitus omnipotentis dextera tua corroborentur; & convalescant, ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus appareat gloriosum. Die vero altera postquam praedictus Pontifex reversus est à jam praedicta civitate, ipsi sceleratorum focii, sive participes (sicut Agareni) iuxta litus maris Hostiensis multis cum navibus apparuerunt. Praefati autem homines super illos facientes impetum, omnes superavere orationibus Apostolorum, & sancti Praefulis.

C. VIII. ¶ Ulter sui gregis Papa debet esse & praecipuus adiutor.

Item Leo.

Scire a vos oportet, quod nunquam ab aliquibus nostros homines sinimus opprimi: sed, si necessitas

a Burchardus libr. 2. cap. 11. Ivo part. 6. cap. 216. Pannorm. libro 3. cap. 168. b alie. Luthario. c Ivo part. 10. cap. 17. Pannorm. libr. 8. cap. 27. d Ivo part. 10. cap. 44. Pannorm. libr. 2. cap. 21.

nes, praedicti viri cum eis sine aliquo impedimento debeant ambulare.

¶ Maloin] Haec nomina sunt reposita, quemadmodum habentur in codicibus epistoliarum impressis & manuscriptis. Antiqua autem exemplaria Gratiani, & a vulgatis, & inter se valde hoc loco discrepant.

C. XVIII.

Item ejusdem Mauritis & Vitaliano, libr. 12. epist. 23.

Spliciter a glorie vestrae per filium nostrum Vitalianum, cum quo & tractetis, & verbo, & scripto mandavimus. Undecimo autem die mensis Iunii Ariulphus hanc epistolam, quam vobis direximus, transmisit: & ideo relegentes eam videte, si in fide sua Suanenses, quam reip. promiserunt, praestiterunt: obfidesque dignos, de quibus positis confidere, ab eis percipite: & insuper eos denuo i sacramentis obstringite, reddentes eis quod loco pignoris sustulistis, & sermionibus vestris eos sanantes. Si autem manifestissime cognoveritis, eos cum Ariulpho de sua subjectione & locutos fuisse, vel certe obfides ei dedisse; sicut nos Ariulphi epistola, quam vobis direximus, dubios reddidit, salubri consilio pertractantes, ne in aliquo anima vestra vel 2 nostra de sacramentis gravetur, quidquid utile reip. judicaveritis, peragite. Sed ita faciat gloria vestra, ut neque sit aliquid, unde possimus ab adversariis reprehendi, & neque in quo utilitas reip. (quod Dominus avertat) negligatur. Praeterea gloriosi filii (estote solliciti; quia quantum competi, hostis 3 multitudinem habet collectam, & in 4 Marchia dicitur residere: & si hic cursum, Deo sibi irato, mittere voluerit, vos loca ipsius (quantum vos Dominus adjuverit) depraedamini; aut certe sculpas 5, 5 quos mittitis, solliciti requirant; ne dolens factum ad nos discaturat.

¶ Denuo] Absit haec dictio a codicibus epistoliarum impressis & manuscriptis: est tamen in vetustis etiam Gratiani, & apud Anselmum.

¶ Vestra vel] Haec duo voces non sunt in codicibus epistoliarum: sed apud Anselmum.

¶ Hostis] In epistola beati Gregorii partim legitur, hostem collectum habet: partim vero, hostis collectam habet. Apud Anselmum vero est, hostem collectam habet.

¶ In Marchia] In epistola impressa est, Narinas: in uno autem manuscripto codice, Narnia.

¶ Sculpas] In peritij vetustis, sicut etiam in codicibus B. Gregorii impressis & manuscriptis legitur, scultas. quae vox etiam apud Paulum Diaconum & alios scriptores significat exploratores, quod videtur etiam auctor glossae.

In regesto etiam legitur, quod B. Gregorius circulis Thusciae, ut contra Longobardos armarent, mandavit, & militibus stipendia decrevit. Hoc ergo exemplo & praemisit auctoritatibus claret, quod sacerdotes, nisi propria manu arma arripere non debeant, tamen vel hi, quibus huiusmodi officia commissa sunt, persuadere, vel quibuslibet, ut ea arripiant, sua auctoritate valeant imperare.

¶ pars. Sed obijcit illud Nicolai ad Ludovicum & Carolum Reges.

C. XIX. ¶ Episcopi non debent militariibus occupari negotiis.

Reprehensibile s. valde constat esse, quod subintrusum die noctuque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, ob idque Episcopi impediatur venire, cum militum Christi sit Christo servire: militum vero saeculi saeculo, secundum quod scriptum est,

a Polyb. ibid. Ansel. l. 12. c. 8. b al. Arnulphus. c alii. subditione. d comprehendit. orig. e al. scultas. f l'vop. s. cap. 334.

[Nemo a militans Deo implicat se negotiis saecularibus.] Quod si saeculi milites saeculari militia student, quid ad Episcopos & milites Christi, nisi ut vacent orationibus? b

¶ Epistola, ex qua sumptum est hoc caput, extat Roma in monasterio Dominicanorum; scripta Ludovico & Carolo Regibus, cuius initium est, Credimus ex Dei dono, in qua de Carolo, firmo rege prope ad ipsum convertens, queritur Pontifex, de quibus excusationes, & hanc praecipue, qua hoc capite continetur, nulli Episcopo Romam ad synodum quam ipse habere volebat, missi sunt. Propterea mutatus est titulus, qui antea erat, ad Carolum impetratorem.

C. XX. ¶ In mortem cuiuslibet hominis Episcopi se miscere formidet.

Item Gregorius Papa lib. 7. epistola prima, ad Solimanum.

Si in morte Longobardorum me miscere volueris, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Ducem Comites haberet, atque in limba confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido.

Ecce quod Nicolaus Papa prohibet Episcopos saeculari militia occupari: nec etiam contra maritimos piratas permissis eis ad pugnam accedere. Quomodo ergo Leo Papa adversus Saracenos egressus, & ut eos procul a littore arceat, populum undique vocat, & suorum iniurias praesentialiter vindicat, atque cum Gregorio milites ad arma trahit? Sed notandum est, quod saeculari Episcopi Levitica tantum portione esse contenti: quae, sicut in Levitico scriptum est, tantum in hereditatem accipiunt, dicentes: c. [Dominus pars hereditatis nostrae.] In nihil est commune cum Principibus saeculi, quia temporalia potestatem accipiunt, ne eorum occasione legibus Imperatorum obnoxii remaneant. Talibus nulla occasio relinquatur occupandi saeculari militia; quoniam de decimis & primitiis vivunt, tanquam filii summi Regis in omni regno a terrenis exactionibus liberi sint; ita, ut decimas accipiant: [Venit d. Princeps huius mundi, & in nobis non habet quaquam.] Porro alii sunt, qui non contenti decimis, & primitiis, & praedia, & villas, & castella, & civitates possident; et potius Caesaris debent tributis, nisi Imperiali benignitate immunitatem ab huiusmodi promeruerint. Quibus a Domino dicitur. [Nobis dicit e qua sunt Caesaris, Caesaris; & qua sunt Dei, Dei.] Quibus idem Apostolus [Reddite omnibus debita, cui tributum, respectum, cui vestigal, vestigal.]

C. XXI. ¶ Ecclesiae Imperatoribus non subnoxia.

Unde Ambrosius ad Marcellinum fratrem, epist. 33.

Convenit ipse a comitibus & tribonibus, ut Basilianeretur matura traditio, dicentibus Imperatoribus iure suo uti, eo quod in potestate eius essent omnia. Respondi, si a me peteret quod meum esset, id est, fructum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum, non refragaturum; quanquam omnia, quae mea sunt, essent pauperum: verum ea, quae divina sunt, Imperatoris potestati non esse subiecta. Si patrimonium petatur: invadite; si corpus, occurtam. Vultis in vitam rapere? vultis in mortem? voluprati est mihi, non est me vallabo circumfusione populorum, nec altaris nebo vitam obsecrans; sed pro altaribus gratias immolabo. Horrebam quippe animo, cum armatos ad Basilicam ecclesiam occupandam missos cognoscerem; sed dum Basilicam vindicant, aliqua strages fieret, quae perniciem totius vergeret civitatis: orabam, nec urbis, vel potius totius Italiae busto superivertens infra. ¶ Mandatur, trade Basilicam, hoc est. [Dicitur]

a 2. Tim. 2. b al. gratiosi. orig. c Psal. 118. d Mat. Ioan. 14. e Mat. 22. Rom. 13. f Job. 2.

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

quod verbum in Deum, & more:] nec solum dic ad-
 versus Deum, sed etiam fac adversus Deum. Mandatur,
 trade aliam Dei: Vigemus igitur præceptis regalibus:
 sed confirmamur scripturæ sermonibus, quæ respicit:
 [Tanquam a una ex insipientibus locuta es.] Et in ora-
 tione omnis Auxentium. ¶ Quid ergo turbamini? vo-
 lens nunquam jus b heretici: coactus repugnare non
 movi, potero dolere, potero flere, potero gemere: ad-
 versus arma milites Gothos quoque lachrymæ mea mea
 arma sunt. Talia enim sunt monumenta sacerdotis.
 Aliter nec debeo, nec possum resistere. & paulo inferius.
 ¶ Vinam esse securus, quod ecclesiæ hæreticis mini-
 me videtur: ad palatium Imperatoris irem libenter,
 si hoc congruet sacerdotis officio, ut in palatio ma-
 gis rectam, quam in ecclesiâ. Sed in consistorio non
 reus Christus solet esse, sed iudex. Causam fidei a-
 gendam in ecclesiâ quis abnuat. Si quis confidit, huc
 veniat. & in eadem epistola ad Marcellinum. ¶ Allegatur,
 Imperator licere omnia, ipsius esse universa. Respon-
 dit. Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea, quæ
 civis sunt, Imperiale aliquid jus habere: noli te ex-
 tollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus.
 longum est. ¶ Quæ Dei, Deo; quæ Cæsaris, Cæsari. Ad
 Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ec-
 clesiâ. Publicicum tibi innoxium jus commissum est,
 non factorum. Iterum dicitur, mandasse Imperato-
 rem, deo & ego unam basilicam habere. Respondi,
 non licet tibi illam habere. Quid tibi cum adultera?
 Adultera est enim, quæ non est legitimo Christi conju-
 gio copulata. Et in eadem oratione contra Auxentium.
 ¶ Naburthe sanctum virum, possessorem vineæ lux sci-
 mus interpellatum petitione regia, ut vineam suam da-
 ret, ubi rex successis vitibus, olus vile fereret, eumque
 respondisse, dabitur, ut ego Patrum meorum tradam
 hereditatem: Regem contristatum esse, quod sibi esset
 alienum jus relatione iusta negatum: sed muliebri con-
 silio deceptum; morte in agrum venisse. Sanctuse-
 nim Naburthe vites suas vel proprio cruore defendit. Si
 ille vineam non tradidit suam, nos trademus ecclesiâ
 Christi. Quid igitur à me responsum est contumaciter?
 Divi enim conventus, abdit à me, ut tradam Christi hæ-
 reditatem. Si ille Patrum hereditatem non tradidit,
 ego tradam Christi hereditatem? sed & hoc addidi, ab-
 dit, ut tradam hereditatem Patrum, hoc est, Dionysii,
 quoniam causa fidei defunctus est, hereditatem Eu-
 thorgi confessoris, hereditatem Myrochis, atque omni-
 um retro fideium Episcoporum. Respondi ego, quod
 sacerdotis est. Quod Imperatoris est, faciat Imperator.
 Præter illud, ut animam mihi, quam fidem auferat. & infra.
 ¶ Tributum Cæsaris est, non negatur. Ecclesiâ Dei est.
 Cæsari autem non debet adici: quia jus Cæsaris esse non
 potest templum Dei. Quod cum Imperatoris honori-
 ficentia dictum nemo potest negare. Quid enim hono-
 rificentiam, quam ut Imperator ecclesiâ filius esse dica-
 tur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia
 dicitur. Imperator enim bonus intra ecclesiâ est, non
 supra ecclesiâ. Bonus enim Imperator quærit auxi-
 lium ecclesiâ, non refutat. Et supra in eadem oratione.
 ¶ Si de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut do-
 mus, aut agrum, aut argentum, id quod mei juris esset,
 respondere me libenter offerre: templo Dei nihil posse
 nec ardeat nec perire. Deinde consulere me etiam Im-
 peratoris salutem, quia nec mihi expedit redere, nec illi
 sibi esse consulam: recedat à Christi injuria. Hæc ple-
 quem Imperatori debet sacerdos.

¶ Caput hoc collectum est ex variis locis epistolæ ad Marcelli-
 num, & orationi contra Auxentium de basilicis non tradendis, ut suis
 locis notatis est, indultis prioribus citationibus quæ erant, & infra,
 atque ex istem locis multa sunt emendata.
 1 ¶ Deceptum] In originali statim post hoc verbum sequi-
 tur, Naburthe vites suas.
 2 ¶ Si de meis] Aptius est hoc locus, quantum licuit ex
 originali.

**C. XXIII. ¶ De suis exterioribus ecclesiâ sol-
 vunt tributa.**
 Item Urbanus Papa.

Tributum a in ore piscis, piscante Petro inventum
 est: quia de exterioribus suis, quæ palam cunctis ap-
 parent, ecclesiâ tributum reddit. Non autem totum pi-
 scem jus est dare, sed tantum staterem, qui in ore ejus
 inventus est: quia non ecclesiâ dari Imperatori, non Pon-
 tificali apex, qui in ore capitis ecclesiæ præminet, sub-
 jici potest Regibus: sed sanè, ut diximus, quod in ore
 piscis inventur, pro Petro & Domino dari jubetur, quia
 de exterioribus ecclesiæ, quod constitutum antiquitus est,
 pro pace & quiete, quæ nos tueri & defendere debent,
 Imperatoribus persolvendum est.
 4 pars. Quamvis etiam hujusmodi nos videantur Imperia-
 libus exactivibus subiacendi. Nam, cum tempore famis consilio-
 rum Agripporum terram sibi emerit Pharaon, atque sub eadem sa-
 me sua servituti cuncta subiceret, sacerdotibus b ita necessaria
 subministravit, ut nec possessionibus, nec libertatibus mudarentur, Do-
 mino extante pronuntiantes, sacerdotibus in omni gente liberos esse o-
 portere.

C. XXIII.

**Unde Constantius & Constant e hanc immu-
 nitatem dederunt ecclesiâ, de-
 cetero.**

In qualibet civitate, in quolibet oppido, vico, castello,
 in municipio, quicumque voto Christianæ religionis d me-
 ritum eximium, singularisque virtutis omnibus imitave-
 rit securitate perpetua potitur. Gaudere enim & glo-
 riari ex fide semper volumus, scientes, magis religioni-
 bus, quam officiis, & labore corporis, vel sudore no-
 stram remp. contineri. [Gratianus e quoque, Valenti-
 nianus, & Theodosius decreverunt, dicentes:] Univer-
 sos quos constituit custodes ecclesiarum esse, vel sancto-
 rum locorum, ac religionis obsequiis deservire, nullius
 attentationis molestiam sustinere decernimus. [Imper-
 ator Iustinianus f] Sancimus res ad venerabiles eccle-
 sias, vel xenones, vel monasteria, vel prochorophia, vel
 brephotrophia, vel orphanotrophia, vel gerontophia,
 vel denique aliud tale consortium descendentes ex qua-
 licunque curialis libertate, sive inter vivos, sive mor-
 tis causa, sive in ultimis voluntatibus habita, à lucrati-
 vorum inscriptionibus liberas esse, & immunes; lege-
 scilicet, quæ super hujusmodi inscriptionibus posita est,
 in aliis quidem personis suum robur obtinente: in parte
 autem ecclesiastica, vel aliarum domuum, quæ hujus-
 modi piis consortiis deputatae sunt, suum vigorem pieta-
 tis intuitu mitigante.

**C. XXIV. ¶ De agro ecclesiastico Presbyter non
 cogatur censum persolvere.**
 Hinc etiam in Parisiensi concilio legitur.

Secundum g canonicam auctoritatem & consti-
 tutionem Domini Imperatoris Ludovici de ecclesia-
 stico agro, & manso, & de mancipiis, quæ ipse suis ca-
 pitulis i constituit, vel si quilibet pro loco sepulture
 aliquid largitus ecclesiæ fuerit, de decimis a etiam, &
 oblationibus fidelium nullus quemquam Presbytero-
 rum aliquem censum persolvere cogat, nec quicquam

a Math. 17. b Genes. 47. c Codic. Theodosian. libro 18.
 tit. 2. lib. 16. Anselm. lib. 4. cap. 14. d al. legu. e Ibid. lib. 6.
 f Cod. lib. 1. tit. de sacrosanct. eccles. l. 18. g Burchard. 2. cap. 21.
 lvo p. 3. c. 26. & c. 191.

a In hist. Poly. lib. 4. tit. 15. b In hist. Sup. ead. non pila.
 c Marthæ. d Allegan.

cujuslibet ordinis, vel dignitatis exinde quidquam subtrahat, aut redhibitionem quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit, communionem usque ad satisfactionem privetur, & regia potestate dare cogatur.

¶ Burchardus & Ivo p. 3. c. 56. simile quiddam citant ex concilio Meldensi, c. 8. verum idem Ivo eadem parte c. 175. hoc idem asserit ex concilio Parisiensi, in quo videtur innovatum, quod nunc extat in concilio Meldensi, c. 63.

1 ¶ Capitulis] Videtur significari caput proximi sequenti, quod est lib. 1. capitularium, c. 91.

2 ¶ De decimis] In dicto capite 63. concilio Meldensi, & apud Ivoem, c. 175. legitur, neque de decimis, & oblationibus fidelium cuiquam Presbytero aliquem censum, &c. Ivo tamen c. 36. habet ut Gratianus.

3 ¶ Dare cogatur] In concilio est, hoc emendare legaliter cogatur. Ivo tamen ut Gratianus: Burchardus vero habet tantum usque ad verbum. privetur.

C. XXV.

Item ex concilio Vuormaciensi, c. 58.

Sancitum b est, ut unicuique ecclesie unus mansus integer absque ullo servitio attribuat: & Presbyteri in eos constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de decimis, neque de atriis, vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de prescripto manso aliquid servitium faciant preter ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde majoribus e suis debentur servitium impendant.

¶ Abest caput hoc a plerisque versu exemplaribus, habetur tamen locus indicari.

Hinc datur intelligi, quod de his, que imperialis beneficio, vel a quibuslibet pro beneficio sepultura ecclesia possidet, nullius iuri, nisi Episcopi, tenetur ascripta. De his vero, que a quibuslibet emerit, vel vivorum donationibus acceperit, Principibus consuetudine debet obsequia, ut & annua eis persolvantur tributa, & convocato exercitu cum eis proficiatur ad castra. Quod tamen hoc ipsum non sine consensu Romani Pontificis fieri debet.

C. XXVI. ¶ Absque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum Episcopi proficisci non audeant.

Unde Gelasius Papa Elpidio Episcopo.

Quo d' ausu, qua temeritate tuleris, Ravennam te parate proficisci, cum canones evidenter precipiant, nullum omnino Pontificum, nisi nobis ante visis, atque consultis, ad comitatum debere contendere? Quemadmodum tibi puras licere, quod non licet; nisi, quod hoc officio carere festinas, quo his excessibus te ostendis indignum?

1 ¶ Contendere] In Polycarpo hac sequuntur. Quod cum longavi vel atate, vel honore Pontificis Pistoriensis, Lucensis & Fefulanus nuper monstrantur fecisse; tu qui paucorum dierum fungi sacerdotio videris, quemadmodum, &c.

C. XXVII. ¶ Absque metropolitani consilio, vel provincialium Episcoporum ad Imperatorem Episcopi non pergant.

Item ex concilio Antiocheno, c. 17.

Si quis Episcopus, aut Presbyter, vel omnis omnino, qui est sub ecclesiastica regula constitutus, preter consilium, vel literas eorum Episcoporum, qui sunt intra provinciam, & maxime metropolitani ad Imperatorem perrexerit: hunc abdicari & ejici non solum de communionem debere, sed etiam propria dignitate privare decernimus g tanquam molestum, & im-

a Ext. de censibus, e. sancitum. b Capitul. l. 1. c. 91. Burch. lib. 3. c. 52. Ivo p. 3. c. 55. & p. 16. c. 292. c al. servitium.] vera lectio. d Anf. l. 6. c. 117. Deinde dicit l. 1. c. 39. Polyo. l. 1. m. 17. e Et in Aquilgr. c. 72. f Anf. l. 6. c. 124. Burch. l. 2. c. 177. Ivo p. 6. cap. 268. g abest ab orig.

portunum imperialibus auribus contra ecclesiastica constituta.

Reprehenduntur a ergo Gallicani Episcopi a Nicolao, quoniam Apostolica auctoritate conserpta potius arma sequi elegerant, quam Apostolice consuetudine sese representarent. Quare quomodo proficiscerent comitatum possunt intelligi, non sicut Imperatorem, ut arma sibi auxiliarentur, sed ipsam eum exercitum suo quotidiani orationibus Deo commendent. In quo casu auctoritas illa Sardicensis concilii loqui videtur: in cuius oblatio capere Olius Episcopus dixit legitur.

C. XXVIII. ¶ Qui a religiosis Imperatoribus vocati Episcopi non fuerint, ad comitatum non proficiscantur.

Si t' vobis, fratres charissimi, placet, decernite, ne Episcopi ad comitatum e accedant, nisi forte hi, qui ad religiosis Imperatoribus i vel invitati, vel vocaverint. Sed quoniam saepe contingit, ut ad misericordiam ecclesie confugiant, qui injuriis patiuntur, & qui poeantes, in exilium, vel in insulas damnantur, aut eorum quamecumque sententiam suscipiunt: ideo subventendum est his, & sine dubitatione eis esse precepsa per ecclesiam indulgentia.

Hoc capitulum ferri isdem verbus habetur in collectione Isidori, & codice canonum, nec longe diserepat a sententia grati canonum.

1 ¶ A religiosis Imperatoribus] Hanc loca in collectione Isidori, & codice canonum legitur, religiosis Imperatoribus literis, nempe græce, παρρησις τῶν τῶν, οἷς αὐτὸ ὁ δὲ λέγειται ὁ βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἐκείνῳ ἀγαθῶν μετὰ βασιλεῖο.

Lacet ergo pralatis ecclesie exemplo beati Gregorii d ab Imperatoribus, vel quibuslibet ducibus defensionem fidelibus populis. Lacet etiam cum beato Leone e quoslibet ad sui defensionem contra adversarios sancti fidei viriliter adhortari, atq. ad rem insulam prael accendat quosq. excutare. Effusionem vero sanguinis ecclesie Episcoporum sua, vel Imperatorum auctoritate imperare licet.

C. XXIX. ¶ Sacerdotes ibi consentiant fieri iudices, ubi iurjurando indulgentia promittitur.

Unde in Toletano concilio 4. c. 30. legitur.

Sæpe f Principes contra quoslibet majestatis obsequiosos sacerdotibus negotia sua committunt. Quod verò Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant Regibus fieri iudices, ubi iurjurando supplicium indulgentia promittitur, non ubi discriminis sententia præparatur. Si quis ergo sacerdotum contra hoc commune consultiu discussor in alienis periculis extiterit, reus effusi sanguinis apud Christum, & apud ecclesiam perdat proprium gradum.

C. XXX. ¶ Non debent agitare iudicium sanguinis, qui sacramenta Domini tractant.

Item ex concilio Toletano II. c. 6.

His, b à quibus Domini sacramenta tractanda sunt iudicium sanguinis agitare non licet. Et ideo in gnopere talibus i excessibus prohibendum est: ne indifferetæ præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria iudicare presumant; aut truncationes quibuslibet personis per inferant, aut inferendas precipiant. Quod si quisquam immemor horum præceptorum, aut in ecclesie sua fa-

a Sup. ead. reprehensibile. b Anf. l. 6. c. 120. Poly. l. 4. m. 17. c 509. m. 17. d Sup. ead. ut prædicam. e Sup. ead. m. 17. f Burch. l. 2. c. 149. Ivo p. 6. cap. 222. g Et quia sacerdotibus.] Ivo h Rab. in part. c. 30. i al. talu excessus prohibendus. Burch. l. 2. c. 208. Ivo part. 5. c. 315.

missi, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis honore privetur, & loco sub perpetuo quoque damnationis teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communitio ex hac vita non est neganda propter Domini misericordiam; qui non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur, & vivat.

Causa etiam absq. iudiciali auctoritate membrorum truncationes, & domorum incendia facere prohibentur.

C. XXXI. *¶* Membra detruant, domos incendens, absq. iudiciali auctoritate excommunicentur.

Unde in decretis Eutylichiani Papa:

Si quis membrorum truncationes, aut domorum incendia fecerit, sive e facere iusserit, aut facienti consenserit, quousque de his unicuique legaliter, & amicebiliter coram Episcopo civitatis, aliisque civibus non emendaverit, ab ecclesia se privatim agnoscat. Si vero post a secundam & tertiam conventionem cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam ethnicus in publicanas ab omni Christianorum collegio e separetur.

6 pars. De incendiariis quoq. Innocentius secundus in responsali s. concilio, c. 18. generaliter constituit dicens.

C. XXXII. *¶* Domos incendens gratia vel odio alicuius, excommunicentur.

Pessimam siquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiariorum militiam auctoritate Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli omnino detestamur; & interdicimus. *Grævia.* ¶ Si quis ergo post hujus nostræ prohibitionis promulgationem malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium vel auxilium scienter tribuerit, excommunicentur: & si mortuus fuerit in incendiis, Christianorum careat sepultura; nec absolvatur, nisi damno, cui inulit, secundum facultatem suam restituerit, juret se ulterius ignem non appositurum. Poenitentia autem ei detur, ut Hierosolymis, aut in Hispania in servitio Dei per annum integrum permaneat. Si quis contra Antiepisopus, vel Episcopus hoc relaxaverit, damnatur rebanar; & per annum ab officio Episcopali absteret sine Regibus & Principibus faciendâ justitiæ facultatem, consilium Episcopis & Archiepiscopis, non negatur.

C. XXXIII. *¶* Homicida est, qui publicam funem non habens, aliquem occidit, vel debilitat.

Item Augustinus in libro de civitate Dei.

Quamvis percutit malos in eo quod mali sunt, & habet i causam interfectionis, minister Dei est. Quivero sine aliqua publica administratione maleficium, homicidium, & adulterium, perjurium, vel quemlibet criminulosum interfecerit, aut truncaverit, vel membris debilitaverit, vel homicida, iudicabitur; & tanto acrius, quanto non sit sub Deo concessam potestatem aditive usurpare non timuit.

¶ Prima pars hujus capituli usq. ad vers. Qui vero: citatur supra, ead. q. 1. qui malos. ex Commentariis B. Hieronymi in Exeg. dicitur, ubi etiam habetur.

¶ Et habet causam J. Supra ead. q. 5. qui malos. Et rapud. Hieronymus, & in glossa ordinaria, Pannormia; apud Ivoem. par. 1. c. 14. legitur, habet vasâ. Exponitur enim illa Exeg. ubi dicitur: Vnusquisque vas interfectionis habet, sed apud Bernardum & Ivoem, eadem par. c. 171. legitur. vi. apud Gratianum.

7 pars. De his autem, qui simul hominem vulnerant, quarum, si illi mortuus fuerit, qui eorum homicidæ reatum, incurrat.

¶ Exco. b. Poly. l. 2. tit. 15. Bur. l. 1. c. 30. Ivo p. 13. ca. 40. c. vel J. Burd. & Matib. 18. e. al. consertio. f. & in conc. Rheimsi sub Eugenio II. c. 18. Pann. l. 2. c. 154. g. Bur. l. 6. c. 91. Ivo p. 114. & 171. Pann. l. 2. c. 154.

C. XXXIV. *¶* Si plures contra unum rixentur, quâ pondâ quisq. eorum feriantur.

De his ita statutum est in concilio apud Vermerias.

Si a quatuor aut quinque homines, seu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus, mortuus fuerit, quicumque eorum plagam ei imposuit, secundum statuta canonum, ut homicida iudicetur: reliqui autem, qui eum impugnant, volentes eum interficere, similiter poeniteant. Qui vero nec eum impugnant, nec vulnerant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerint, sed tantum adfuerint, extra noxam sint.

CAUSA XXIV.

Vidam Episcopus in hæresim lapsus aliquot de sacerdotibus suis officio privavit, & sententia excommunicationis notavit. Post mortem de hæresi accusatus damnatur, & sequaces ejus cum omni familia sua.

- 1. Hic primum quaeritur, an lapsus in hæresim possit aliquis officio privare, vel sententia notare.
- 2. Secundo, an post mortem aliquis possit excommunicari.
- 3. Tertio, an pro peccato alicujus tota familia sit excommunicanda.

QVÆSTIO I.

Quod autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non possit, facile probatur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatum hæresim sequitur, aut novam confugit. Qui vero hæresim damnatam sequitur, ejus damnationis se participem facit.

Unde cum Achatius absq. synodali auctoritate ab Apostolico se damnatum quereret, contra Gelasium scribit, dicens.

C. I. *¶* Qui in eam damnatam hæresim labitur, ejus damnationis se participem facit.

Achatius non est factus inventor novi erroris, sed veteris imitator; atque ideo non erat necessarium, ut adversus eum nova sententia prodiret, sed antiqua tantummodo renovaretur. Factus sum itaque executor veteris constituti; non promulgator novi. Quicumque enim in hæresim femel damnatum labitur, ejus damnatione seipsum involvit.

¶ Sententia hujus capituli est eadem cum sententia capitis paulo post sequenti, id est, Achatius, quamvis verba discrepent.

C. II. *¶* Non est retractandum, quod semel synodus statuit contra unamquamq. hæresim.

Item Gelasius in epistola ad Episcopos Dardania.

Majores b. nostri divina inspiratione cernentes necessario præcaverunt, ut quod contra unamquamque hæresim coacta semel synodus pro fidei & communionis & veritate catholica atque Apostolica promulgasset, non sineret novis posthæc retractationibus mutari: ne pravus occasio præberetur, quæ medicamentum fuerant statuta, pulsandi, sed auctore cuiuslibet infamia, ac pariter errore damnato, sufficere judicaverunt, ut quisquis aliquando hujus erroris communicator existeret; principali sententia damnationis ejus esset obstrictus, & infra. ¶ Sic Sabellium damnavit synodus: nec fuit necesse, ut ejus sectatores postea damnarentur, singulas visitim synodos celebrari: sed pro revere consuetudinis antiquæ cunctos, qui vel pravitate illius, vel communionis extitit participes, unâ

a Bur. l. 6. c. 42. Ivo part. 10. c. 170. b. Poly. lib. 9. tit. 79. c. al. fide.